

Stichting DLO

Centrum voor Visserijonderzoek (CVO)

Wettelijke Onderzoek Taken WOT-05 Visserijonderzoek

Werkafspraken en werkplan 2013

F.A. van Beek

CVO rapport: 12.009

opdrachtgever:
Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie
Postbus 20401
2500 EK 's Gravenhage

publicatiedatum: 22 november 2012

Stichting DLO
Centrum voor Visserijonderzoek (CVO)
Postbus 68
1970 AB IJmuiden
Tel. 0317-487418
Fax. 0317-487326

Bezoekadres:
Haringkade 1
1976 CP IJmuiden

© 2010 CVO

De Stichting DLO- Centrum voor
Visserijonderzoek is geregistreerd in
het Handelsregister Gelderland
nr. 09098104,
BTW nr. NL 8089.32.184.B01

Dit rapport is vervaardigd op verzoek van de opdrachtgever
hierboven aangegeven en is zijn eigendom. Niets uit dit rapport
mag weergegeven en/of gepubliceerd worden, gefotokopieerd
of op enige andere manier gebruikt worden zonder schriftelijke
toestemming van de opdrachtgever.

CVO rapport NL V5

Inhoud

Samenvatting	6
Summary	11
Algemeen.....	13
Werkafspraken 2013.....	14
Beheersparagraaf.....	22
Kwaliteitsborging.....	25
Lijst met afkortingen gebruikt in dit programma.....	26
Annex Werkplan 2013	29
1 Toestandsbeoordeling en beleidsadviezen visserij.....	30
1.1 Kennisbehoefte.....	30
1.2 Wettelijke basis	30
1.3 Doelstelling en aanpak van het onderzoek.....	30
1.4 Onderdelen	31
1.4.1 Advisering via ICES	31
1.4.2 Advisering via STECF	32
1.4.3 Advisering via RFMO.....	33
1.4.4 Ondersteunende WOT.....	33
1.4.5 Kennisverspreiding en Communicatie.....	33
1.4.6 Regionale Adviesraden.....	34
1.5 Producten	34
1.6 Samenwerking.....	34
1.7 Begroting.....	34
1.8 English summary	35
2 Marktbemonstering zeevisserij	36
2.1 Kennisbehoefte.....	36
2.2 Wettelijke basis	36
2.3 Doelstelling en aanpak van het onderzoek.....	36
2.4 Onderdelen	37
2.4.1 Marktbemonstering demersale vis	37
2.4.2 Marktbemonstering pelagische vis	38
2.4.3 Marktbemonstering Noorse kreeft en garnalen	39
2.4.4 Bilaterale afspraken over de bemonstering met andere Lidstaten	39
2.4.5 Bemonstering van de vangsten in de Pacific en CECAF wateren.....	40
2.4.6 Leeftijdsbepaling van vissen	40
2.4.7 Database en software	41
2.5 Kennisverspreiding en Communicatie	41
2.6 Producten	41
2.7 Samenwerking.....	41
2.8 Begroting.....	43
2.9 English summary	43
3 Bestandsopnamen op zee	44
3.1 Kennisbehoefte.....	44
3.2 Wettelijke basis	44
3.3 Doelstelling en aanpak van het onderzoek.....	44
3.4 Onderdelen	45
3.4.1 Internationale Bottom Trawl Survey	45
3.4.2 Makreel- en horsmakreel ei-surveys	45
3.4.3 Akoestische survey op blauwe wijting	46
3.4.4 Haringsurveys.....	46
3.4.5 Platvissurveys.....	47
3.4.6 Internationale coördinatie	47
3.4.7 Database en software	48
3.5 Kennisverspreiding en Communicatie	48
3.6 Producten	49
3.7 Begroting.....	49
3.8 English summary	49
4 Monitoring van bijvangsten	51
4.1 Kennisbehoefte.....	51
4.2 Wettelijke basis	51
4.3 Doelstelling en aanpak van het onderzoek.....	51
4.3.1 Discardonderzoek.....	51
4.3.2 Monitoren van bijvangsten van zeezoogdieren	52
4.3.3 Bemonsteren van vangsten van diepzeebestanden	53

4.4	Onderdelen	53
4.4.1	Bemonstering van discards in de demersale visserij.....	53
4.4.2	Controle reizen in de Demersale visserij.....	54
4.4.3	Bemonstering van discards in de pelagische visserij	54
4.4.4	Bemonstering van bijvangst zeezoogdieren in de pelagische visserij	54
4.4.5	Bemonstering van diepzee soorten	55
4.4.6	Internationale coördinatie	55
4.5	Kennisverspreiding en Communicatie	55
4.6	Producten	55
4.7	Samenwerking.....	55
4.8	Begroting.....	56
4.9	English summary	56
5	Visserijstatistiek.....	57
5.1	Kennisbehoefte.....	57
5.2	Wettelijke basis	57
5.3	Doelstelling en aanpak van het onderzoek.....	57
5.4	Onderdelen	58
5.4.1	Databases	58
5.4.2	Websites	59
5.4.3	Standaard bewerking van gegevens	59
5.5	Kennisverspreiding en Communicatie	60
5.6	Producten	60
5.7	Samenwerking.....	60
5.8	Begroting.....	61
5.9	English summary	61
6	Vis en visserijonderzoek IJsselmeer en Markermeer.....	62
6.1	Kennisbehoefte.....	62
6.2	Wettelijke basis	62
6.3	Doelstelling en aanpak van het onderzoek.....	63
6.4	Onderdelen	63
6.4.1	Surveys IJsselmeer en Markermeer.....	63
6.4.2	Oeverbemonstering IJsselmeer en Markermeer.....	63
6.4.3	Registratie migrerende en diadrome vis	64
6.5	Kennisverspreiding en Communicatie	64
6.6	Producten	64
6.7	Samenwerking.....	65
6.8	Begroting.....	65
6.9	English summary	65
7	Aalonderzoek.....	66
7.1	Kennisbehoefte.....	66
7.2	Wettelijke basis	66
7.3	Doelstelling en aanpak van het onderzoek.....	66
7.4	Onderdelen	66
7.4.1	Glasaal Index	67
7.4.2	Schieraal Index.....	68
7.4.3	Vangstregistratie beroepsvisserij.....	68
7.4.4	Vangstbemonstering beroepsvisserij	68
7.4.5	Visserijonafhankelijke bemonstering	68
7.4.6	Sterfte uittrekkende schieraal (rivieren).....	70
7.4.7	Inventarisatie migratiekelpunten	70
7.4.8	Rode Aal Model	70
7.4.9	EU rapportage en evaluatie	71
7.4.10	Internationale coördinatie	71
7.5	Kennisverspreiding en Communicatie	71
7.6	Producten	71
7.7	Samenwerking.....	71
7.8	Begroting.....	72
7.9	English summary	72
8	Bestandsopnamen schelpdieren	73
8.1	Kennisbehoefte.....	73
8.2	Wettelijke basis	73
8.3	Doelstelling en aanpak van het onderzoek.....	73
8.4	Onderdelen	74
8.4.1	Mosselbanken in de Waddenzee	74
8.4.2	Kokkelbestanden in de estuaria.....	75
8.4.3	Schelpdieren langs de Nederlandse kust.....	76
8.4.4	Monitoring Japanse oesters	76

8.5	Coördinatie	77
8.6	Kennisverspreiding en Communicatie	78
8.7	Producten	78
8.8	Samenwerking.....	78
8.9	Begroting.....	79
8.10	English summary	79
9	Recreatieve visserij.....	80
9.1	Kennisbehoefte.....	80
9.2	Wettelijke basis	81
9.3	Doelstelling en aanpak van het onderzoek.....	81
9.4	Onderdelen	81
9.4.1	Screening Survey.....	81
9.4.2	Diary survey.....	82
9.4.3	Recreatieve nettenvisserij (nieuw).....	82
9.4.4	Veldwerk.....	83
9.4.5	Internationale coördinatie	83
9.5	Kennisverspreiding en Communicatie	83
9.6	Producten	83
9.7	Samenwerking.....	83
9.8	Begroting.....	84
9.9	English summary	84
10	Programma management WOT-05 Visserijonderzoek	85
10.1	Argumentatie	85
10.2	Wettelijke basis	85
10.3	Projectbeschrijving.....	85
10.4	Onderdelen	85
10.4.1	Management van programma WOT-05 Visserijonderzoek	85
10.4.2	Management van de EU data collectie (DCF en DCMAP)	86
10.5	Kennisverspreiding en Communicatie	87
10.6	Producten	87
10.7	Samenwerking.....	87
10.8	Begroting.....	88
10.9	English summary	88
11	Vrije ruimte	89
11.1	Argumentatie	89
11.2	Wettelijke basis	89
11.3	Projectbeschrijving.....	89
11.4	Onderdelen	89
11.4.1	Toetsing nieuwe aquatische soorten voor aquacultuur.....	89
11.5	Begroting.....	90
11.6	English summary	90

Samenvatting

Wageningen UR voert voor het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I) een aantal Wettelijke Onderzoeks Taken (WOT) uit. Dit rapport beschrijft het werkplan voor 2013 van cluster WOT-05 Visserijonderzoek van Wageningen UR. In dit programma worden Wettelijke Onderzoeks Taken uitgevoerd die betrekking hebben op het beheer van de visserij op zee, in Nederlandse kust- en binnenwateren en de aquacultuur. Het werkplan is een uitwerking van de Uitvoeringsovereenkomst tussen het EL&I en de Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek (DLO), onderdeel van Wageningen UR, voor diensten vanwege wettelijke taken op het terrein van visserijonderzoek voor de periode 2011-2015. Bij deze uitvoeringsovereenkomst zijn voor deze periode werkafspraken gemaakt welke de basis vormen voor de jaarlijkse werkplannen.

Daarnaast zijn in deze overeenkomst afspraken gemaakt over de KennisBasis (KBWOT) die aan het programma is gekoppeld. KBWOT is bedoeld voor het in stand houden en ontwikkelen van de kennisinfrastructuur die nodig is om het programma te kunnen uitvoeren. De KBWOT van het visserijonderzoek is door DLO ondergebracht in KennisBasis thema 4: Duurzame ontwikkeling van de groene en blauwe ruimte. Voor de inzet van KBWOT visserijonderzoek wordt jaarlijks een afzonderlijk werkplan gemaakt.

Het onderzoek in dit programma omvat een aantal uiteenlopende onderwerpen, met als belangrijkste gezamenlijk element "een vereist zijn op grond van enigerlei wettelijke regeling of beleidsbesluit". Het huidige programma is een voortzetting van de DLO programma's 212 (1994-1997), 339 (1998-2001) en 406 (2002-2009).

De inhoud van het programma heeft betrekking op de advisering van het visserijbeleid en het verzamelen van gegevens die daarvoor nodig zijn. Tevens wordt via de internationale organisaties meegewerkt aan de advisering voor het beheer in internationale wateren.

Soms zijn stenen gemakkelijker te vangen dan vis (foto I.de Boois)

Structuur en inhoud van het onderzoeksprogramma

De structuur van het programma in 2013 is ongewijzigd ten opzichte van 2012. Het is onderverdeeld in 10 kernprojecten. In deze projecten wordt het onderzoek uitgevoerd dat in de Uitvoeringsovereenkomst is afgesproken. De inhoud van deze projecten is beschreven in de Annex van dit werkplan. De vrije ruimte van het programma wordt niet vooraf ingevuld en is bedoeld om *ad hoc* knelpunten van EL&I gedurende 2013 op te lossen. Daarnaast wordt de coördinatie van het programma in een afzonderlijk project uitgevoerd.

De onderzoekstaken in dit programma hebben overwegend een langlopend en toegepast karakter en zijn noodzakelijk om EL&I te kunnen adviseren. Inhoudelijk bestaan de taken voornamelijk uit het verzamelen en bewerken van gegevens over de visserij en de visbestanden en het adviseren van EL&I en de EC met betrekking tot het beheer van de visserij en aquatische ecosystemen. De taken zijn zowel inhoudelijk als qua omvang jaarlijks aan relatief weinig verandering onderhevig.

Een paar onderdelen van de Uitvoeringsovereenkomst zijn nog niet in dit werkplan opgenomen omdat de onderdelen niet relevant voor 2013 zijn. Ook is voor deze onderdelen nog geen financiering gevonden. Het betreft de monitoring in het kader van de Marine Strategy Framework Directive (MSFD, 2014) en de bemonstering van de bijvangsten van vogels.

Onderzoeksprojecten in 2013
Toestandsbeoordeling en beleidsadviezen visserij
Marktbemonstering zeevisserij
Bestandsopnamen op zee
Monitoring bijvangsten
Vis en visserijonderzoek IJsselmeer en Markermeer
Aalonderzoek
Visserijstatistiek
Recreatieve visserij
Monitoring schelpdierbestanden
Vrije ruimte

Data collectie in Europa

Het visserijonderzoek op zee is internationaal georganiseerd. Dit geldt ook voor het wettelijk visserijonderzoek. Het Gemeenschappelijk Visserijbeleid (GVB) wordt in Brussel vastgesteld en is gebaseerd op informatie die in dit programma en vergelijkbare programma's in het buitenland wordt verzameld. Europa heeft gedetailleerde richtlijnen (Data Collection Framework, DCF) opgesteld over welke informatie de Lidstaten moeten verzamelen. Het onderzoek, dat de Lidstaten gaan uitvoeren of hebben uitgevoerd, is vastgelegd in jaarlijkse Nationaal Programma's¹ en voortgangsrapportages. Daarnaast zijn er vanuit Brussel verplichtingen om te rapporteren over het effect van herstelmaatregelen voor paling en over bijvangsten van zeezoogdieren in de visserij. Ook moet voor een aantal soorten informatie worden verstrekt over de vangsten door de recreatieve visserij op zee.

Veranderingen in de Europese wetgeving kunnen gevolgen hebben voor de wettelijke taken die in dit programma worden uitgevoerd. In het voorgestelde nieuwe GVB, dat na 2013 van kracht wordt, is een discardban aangekondigd. De bedoeling is dat, gefaseerd over een aantal jaren, het overboord gooien van niet marktwaardige vis zal worden verboden. Dit heeft gevolgen voor de toekomstige bemonstering van de bijvangst in dit programma. De consequenties zijn afhankelijk van de wijze waarop de discardban wordt doorgevoerd. Wanneer alle discards aan wal worden gebracht kunnen deze aan wal worden bemonsterd. Wanneer de ban echter voor een deel van de vangst geldt, zal daarnaast op zee moeten worden bemonsterd.

¹ National Programme 2011-2013 – THE NETHERLANDS (drawing-up of the programme of the Data Collection Framework).

In 2014 zal de DCF worden vervangen door de DCMAP (Data Collection Multi Annual Programme) welke aansluit bij het nieuwe GVB. De DCMAP is een 7 jarig programma waarin meerdere activiteiten die in de Lidstaten worden uitgevoerd, zoals controle, data verzameling, studies, enz., zijn gecombineerd. De te ondernemen activiteiten van de Lidstaat worden beschreven in een operationeel programma. Daarnaast moet jaarlijks een werkplan worden gemaakt. Ook de financiering verandert en zal gaan lopen via het Europees Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij (EMFF). Het is vrijwel zeker dat de nieuwe Europese wetgeving grote consequenties heeft voor de inhoud en aansturing van dit programma met ingang van 2014.

Kaderrichtlijn Marien

In de afgelopen jaren zijn voorbereidingen getroffen voor de inrichting van de Kaderrichtlijn Marien. Deze voorbereidingen, alsmede de uitvoering van de Kaderrichtlijn staat voorsnog buiten dit WOT programma. Gedurende 2013 zal duidelijk worden welke monitoringsverplichtingen voor Nederland voortvloeien uit deze richtlijn. Algemeen wordt verwacht dat getracht zal worden deze activiteiten zoveel mogelijk te laten samenvallen of te combineren met reeds bestaande verplichtingen die in dit programma of elders worden uitgevoerd. Dit kan leiden tot een voorstel om een aantal van de projecten die in het WOT programma worden uitgevoerd voor 2014 aan te passen.

Onderzoeksvaartuigen

Bij een aantal projecten wordt gebruik gemaakt van onderzoeksvaartuigen. Deze werden t/m 2009 door LNV ter beschikking gesteld voor het uitvoeren van WOT. In 2009 zijn alle schepen in eigendom van LNV overgaan naar de Rijksrederij en onderdeel geworden van de Dienst Noordzee van Rijkswaterstaat. De onderzoeksvaartuigen zullen ook in 2013 door EL&I beschikbaar gesteld worden voor de uitvoering van het WOT onderzoek. Voor een beperkt aantal onderdelen in het programma worden daarnaast bedrijfsvaartuigen ingezet.

Begroting, financiering en capaciteit van het programma

Het programma wordt gefinancierd uit het onderzoeksbudget dat EL&I aan DLO ter beschikking stelt voor het uitvoeren van WOT. In hoofdstuk III is een beheersparagraaf opgenomen waarin een begroting van het programma is gepresenteerd. De begroting is gebaseerd op de tarieven zoals aangegeven in de tarievenfolder voor 2013². De totale capaciteit van het programma 41.4 FTE.

Het programmabudget voor 2013, inclusief de aanvullende middelen is 6,536 k€ (inclusief BTW). De dekking van het programmabudget is gespecificeerd in de Beheersparagraaf. In het budget is een bedrag van 100 k€ gereserveerd voor de vrije ruimte.

WOT onderzoek bij DLO

EL&I stelt eisen met betrekking tot de kwaliteit, onafhankelijkheid en betrouwbaarheid van de uitvoering van Wettelijke Onderzoek Taken (WOT). Naar aanleiding van het destijds met LNV overeengekomen WDT¹-statuut, waarin deze eisen zijn verwoord, heeft DLO in 2001 op basis een aantal WOT-units opgericht. Deze WOT-units staan los van de contractresearch organisaties van DLO. Het WOT onderzoek dat betrekking heeft op de visserij is ondergebracht bij het Centrum voor Visserijonderzoek (CVO). Deze WOT-unit is gestationeerd bij het Institute for Marine Resources and Ecosystem Studies (IMARES) in IJmuiden.

Bij het WOT onderzoek kan op tweeërlei wijze onderscheid gemaakt tussen de taken. Het onderzoek kan worden ingedeeld in zware WOT en lichte WOT. Zware WOT heeft alleen betrekking op voedselveiligheid en dierenwelzijn. Hiervan is in dit programma geen sprake. Alle onderzoek in dit programma wordt dus als lichte WOT geclassificeerd.

Een tweede onderscheid kan worden gemaakt tussen strikte taken, die betrekking hebben het uitvoeren van wettelijke regelingen, en ondersteunende taken of onderzoek, welke noodzakelijk worden geacht om de strikte taken te kunnen uitvoeren. De meeste taken die in dit programma worden uitgevoerd hebben een strikt karakter. Wanneer er sprake is van ondersteunende taken is dit bij het betreffende programmaonderdeel aangegeven.

De uitvoering en administratie van de onderzoeksprojecten is door het CVO uitbesteed aan IMARES. Het CVO is met IMARES een meerjarige overeenkomst aangegaan welke de kwaliteit, onafhankelijkheid en betrouwbaarheid van het onderzoek, die conform het WDT-statuut is vereist, garandeert.

² gebaseerd op Tariefbrochure 2013, september 2012, versie 1

Bijdrage EU in financiering van het programma

De onderdelen in het programma die mede worden uitgevoerd in het kader van de DCF worden door de EC meegefinancierd. De bijdrage bedraagt 50% van de declareerbare kosten. De financiële bijdrage³ van de EU in 2013 aan onderdelen van dit programma is ongeveer 2.45 miljoen Euro. Dit is inclusief 1.15 miljoen Euro voor het beschikbaar stellen van de onderzoeksvaartuigen die in dit programma worden ingezet. Deze middelen worden in 2013 door de EC overgemaakt aan EL&I mits in voldoende mate aan de verplichtingen in de DCF is voldaan. De ontvangen middelen worden ingezet voor de financiering van dit programma.

De belangrijkste veranderingen in het werkplan voor 2013 in vergelijking met 2012

De belangrijkste wijzigingen zijn in deze paragraaf samengevat.

- In 2013 wordt de internationale eisurvey op westelijke makreel uitgevoerd. De survey vindt eens in de drie jaar plaats. De survey levert op dit moment de enige visserijafhankelijke informatie over de veranderingen in de makreelstand. Voor de survey is in de afgelopen jaren gespaard in de WOT begroting.
- In 2014 wordt de DCF opgevolgd door een nieuwe Europese dataverordening, DCMAP, onder de nieuwe CFP, waarvan de uitvoering mede wordt gefinancierd door de EMFF. In 2013 wordt extra inspanning geleverd om een hoofdstuk over dataverzameling aan te leveren voor het 'National Operational Programme' van Nederland welke de periode 2014-2020 bestrijkt. Bovendien wordt een 'Annual Work Plan' (ANP) voor 2014 gemaakt.
- Naar aanleiding van het stoppen van de visserij in de wateren van Mauritanië en in de Pacific is de geplande bemonstering in deze gebieden voor 2013 geschrapt uit het programma. Indien er alsnog visserij zal plaatsvinden in deze gebieden zal de bemonstering alsnog plaats vinden gefinancierd uit de vrije ruimte van het programma.
- In 2013 is geen survey gepland in het kader van het schatten van de vangsten van kabeljauw in de recreatieve visserij (DCF verplichting). De survey wordt om het jaar uitgevoerd. Wel wordt éénmalig een telefoon enquête uitgevoerd om de potentiële bias in de Nederlandse aanpak van de bemonstering te meten. Het uitvoeren van deze enquête was een aanbeveling van STECF.
- Voor het project aalonderzoek is een nieuwe beschrijving en een driejaren planning gemaakt. De voormalige BO projecten: rode aal model en ui, sterfte uittrekkende schieraal en de inventarisatie van migratie knelpunten zijn nu in het aalproject opgenomen.
- Ook in 2013 worden door ICES benchmark assessments uitgevoerd. De bestanden waarvoor benchmarks worden uitgevoerd zijn echter niet voor Nederland van belang zijn. De bijdrage aan de benchmarks in 2013 vanuit dit programma is daarom miniem.
- Door een reorganisatie van het proces waarin bij ICES het advies wordt opgesteld is het niet langer nodig om de resultaten van expertgroepen te reviewen. Dit gebeurt nu in de expertgroepen zelf. De bijdrage aan dit proces in het project Advisering is geschrapt.
- Door een verhoging van de BTW van 19% naar 21% is de omvang van het beschikbare budget in 2013 gekrompen met 2%. Dit is deels gecompenseerd door een tariefsverlaging van 1% in 2013.

³ basis is de herziene begroting voor 2013 die EL&I zal aanbieden aan de EU bij het NP 2011-2013

Goedkeuring programma

- Het werkplan is op 11 oktober door de Adviescommissie besproken en op 29 oktober 2012 door het Opdrachtgeveroverleg WOT Visserij beoordeeld en goedgekeurd.
- Het werkplan is vervolgens op 29 oktober aan het Opdrachtgeversoverleg gepresenteerd. Op verzoek van dit overleg is daarna het aalproject aangepast en zijn een aantal onderdelen die voorheen door de BO werden gefinancierd naar de WOT overgebracht. Bovendien is de begroting aangepast.
- Voor de extra financiële middelen, die nodig zijn om het werkplan in 2013 uit te voeren, zijn met EL&I-DAK en EL&I-DAD tijdens het Opdrachtgeveroverleg afspraken gemaakt. Na het maken van de gevraagde aanpassingen is het programma goedgekeurd.

Summary

The Wageningen UR programme WOT-05 Fisheries Research carries out statutory tasks which are related to Dutch and international legislation in fisheries management and aquaculture. The present programme started in 2002 and has been evaluated in 2010. In that year a new agreement has been established between the Ministry of Economic Affairs, Agriculture and Innovation (EL&I) and DLO to extend the programme to the period 2011-2015 with some modifications. The main product of the programme is the provision of advice on fishery management and resource conservation to the Ministry, in particular the Directorate of Agriculture, Fisheries and Agribusiness (EL&I-DAD). Many of the projects in this programme deal with extensive data collection, which forms the basis for the advice. These projects include the compulsory collection of biological data required by the DCF⁴. The programme is carried out by the Institute for Marine Resources and Ecosystem Studies ([IMARES](#)) and the Centre for Fisheries Research ([CVO](#)) both in IJmuiden (The Netherlands). The programme manager is drs F.A van Beek.

Fisheries policy makers and managers are, like in most other policy areas, dependent on information. The present programme provides biological information for the management of fisheries and aquaculture in open systems. The aim of the programme is to contribute to the collection of essential data needed for the management of fisheries, fish stocks and aquaculture through sampling programmes in as well marine and inshore areas. The data collection includes sampling programmes on landed fish species in fishing ports, discard and by-catch monitoring programmes on board of commercial vessels or self-sampling programmes in cooperation with the industry and scientific surveys on board of research vessels.

Research projects in 2013
Assessment and advice
Market sampling marine species
Marine research vessel surveys
Monitoring bycatches
Fish(eries) research in IJsselmeer en Markermeer
Eel research
Fishery statistics
Recreational fisheries
Monitoring shellfish stocks
Undefined activities

In addition, annual monitoring programmes on shellfish (bivalves) are carried out in coastal waters, to estimate the biomass of these resources. The data is used to provide advice on management. The advice on marine stocks and fisheries is based on international data and assessments carried out by international working groups. The main international frameworks in which this is done are [ICES](#) and [STECF](#). These frameworks also play a dominant role in the co-ordination of the marine research.

Within this programme 10 different projects can be distinguished. These are listed in the text table. The projects each may consist of several sub-projects. A small part of the available resources of the programme is not allocated to defined projects but can be used for dealing with *ad hoc* requests for information from the Ministry. In addition to the projects listed in the table, the management of the programme runs as a separate project.

Part of the activities in this programme are linked to the National Programme for 2011-2013 which describes the activities that will be carried out by the Netherlands in the EU Data Collection Framework (DCF).

This report contains a description of the work which will be carried out in 2013, including the allocation of the available budget over the different projects.

⁴ DCF: a collection of EU regulations establishing an international biological and economic data collection on European fisheries

The content of the programme is relatively stable although there are a little changes every year. The major changes in the 2013 programme compared to 2012 are:

- The Netherlands will participate in the international egg survey on the western mackerel. The survey is carried out once every 3 years and provides fishery independent data on the development of the mackerel stock.
- In the absence of fisheries in long distance areas in west Africa and the Pacific, sampling activities of these fisheries will be abstained.
- Changes in the recreational fishery monitoring due to the bi-annual nature of the project.
- The Netherlands will give no significant contribution to the ICES benchmark assessments in 2013.

In 2013, the Dutch research vessel Tridens will participate in the international egg mackerel survey

Budget and capacity of the programme.

The programme budget in 2013 is 6,536 k€ (including VAT). This budget is excluding the costs of operating the research vessels. EL&I will reclaim part of this budget by the EC for the data collection carried out by the Netherlands in the DCF framework. The capacity of the programme is 41.4 FTE⁵.

⁵ FTE: Functional Time Units, comparable with standard full time jobs.

Algemeen

Programmanummer	WOT-05 Visserijonderzoek
Titel	Wettelijke Onderzoek Taken Visserijonderzoek
Werktitel	Wettelijk Visserijonderzoek
Programmaleider en trekkerinstituut/instelling	Frans van Beek, Centrum voor Visserijonderzoek
Uitvoerende instituten/instellingen	Centrum voor Visserijonderzoek (CVO), Institute for Marine Resources and Ecosystem Studies (IMARES)
Looptijd	2011 t/m 2015
2013 Programmabudget	k€ 6,490.1 (incl. BTW). Voor de opbouw van het programmabudget wordt verwezen naar de beheersparagraaf.
Karakter van het programma	WOT programma gericht op het uitvoeren van Wettelijke Onderzoek Taken voor de Nederlandse Overheid die betrekking hebben op de visserij. Het programma omvat een aantal uiteenlopende onderzoek onderwerpen, met als gezamenlijk element een vereist zijn op grond van enigerlei wettelijke regeling en een daaruit voortvloeiende langjarige looptijd
Potentiële gebruikers van de onderzoeksresultaten	EL&I, EC, RAC
Samenstelling Adviescommissie	Kees Verbogt (EL&I-DAD, voorzitter), Thamar Kok (EL&I-DAK), Dirk Jan van der Stelt (EL&I_DAD), Wilbert Schermer Voest (EL&I-DAD), Sjaak Vonk (EL&I-DAD), Henk Offringa (EL&I-DAD), Mirjam Snijdelaar (EL&I-DAD), Bram Streefland (EL&I), Sieto Verver (CVO, secretaris). Programmaleider/adviseur: Frans van Beek (CVO)
Samenstelling van het Opdrachtgeveroverleg	Judith Elsinghorst (EL&I-DAD, voorzitter), Thamar Kok (EL&I-DAK), Henk Soorsma (EL&I), Saskia van den Brink (EL&I-PDN), Peter van Velsen (EL&I), Kees Verbogt (agendalid, EL&I-DAD), Bram Streefland (agendalid, EL&I) Programmaleider/adviseur: Frans van Beek (CVO)

Werkafspraken 2013

Dit onderdeel beschrijft de invulling van de werkafspraken voor het jaar 2013 zoals die zijn gemaakt bij het tot stand komen van de uitvoeringsovereenkomst WOT-CVO tussen DLO en EL&I voor de periode 2011-2015.

Relevantie voor beleid van EL&I en bijdrage aan maatschappelijke thema's

Het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I) is verantwoordelijk voor de uitvoering van het visserijbeleid in Nederland. Het beleid voor de visserij is gericht op verduurzaming en vernieuwing. Binnen dit uitgangspunt wordt gestreefd de rationele economische exploitatie van de natuurlijke hulpbronnen en ontwikkeling van de visserij te bevorderen. Het visserijbeleid voor de zee wordt vastgesteld door de Europese Ministerraad en de Europese Commissie. In recente jaren is dit beleid in toenemende mate geïntegreerd met het beleid voor het beheer van het mariene ecosysteem. Het visserijbeleid in binnenwateren en de Nederlandse kust wordt, met inachtneming van internationale kaders, veelal nationaal vastgesteld.

Het beheer van de visserij en de visbestanden wordt sterk gestuurd door informatie. Een deel van deze informatie, in het bijzonder over de toestand van de visbestanden en ecosystemen, wordt in dit programma verzameld. De informatie wordt, vaak in internationaal verband, vertaald in beheersadviezen. De onderzoekstaken, die in dit programma worden uitgevoerd, worden verricht ten dienste van de uitvoering van op internationale (EU) en nationale wetgeving te baseren maatregelen, die betrekking hebben op het regelen van de visserij en het beschermen van visbestanden (Gemeenschappelijk Visserij Beleid, GVB).

Wettelijke basis

De onderstaande lijst refereert naar de wettelijke basis van de onderdelen die in het programma worden uitgevoerd. De lijst is een geactualiseerde versie van de lijst zoals die in de Uitvoeringsovereenkomst voor de periode 2011-2015 is vastgesteld. Voor 2013 zijn er geen wijzigingen.

nr.	Relevante regelingen	op regeling gebaseerde projecten
1	VERORDENING (EG) Nr. 2371/2002 VAN DE RAAD van 20 december 2002 inzake de instandhouding en de duurzame exploitatie van de visbestanden in het kader van het gemeenschappelijk visserijbeleid	(basis verordening GVB) Toestandsbeoordeling en advisering
2	COMMISSION DECISION of 26 August 2005 establishing a Scientific, Technical and Economic Committee for Fisheries (2005/629/EC)	Toestandsbeoordeling en advisering
3	COUNCIL REGULATION (EC) No 199/2008 of 25 February 2008 concerning the establishment of a Community framework for the collection, management and use of data in the fisheries sector and support for scientific advice regarding the Common Fisheries Policy Corrigendum to Council Regulation (EC) No 199/2008 of 25 February 2008 concerning the establishment of a Community framework for the collection, management and use of data in the fisheries sector and support for scientific advice regarding the common fisheries policy COMMISSION REGULATION (EC) No 665/2008 of 14 July 2008 laying down detailed rules for the application of Council	(DCF: Data Collection Framework) Bemonstering vangst zeevisserij; Bijvangst zeevisserij; Bestandsopnamen op zee; bemonstering recreatieve visserij

nr.	Relevante regelingen	op regeling gebaseerde projecten
	<p>Regulation (EC) No 199/2008 concerning the establishment of a Community framework for the collection, management and use of data in the fisheries sector and support for scientific advice regarding the Common Fisheries Policy</p> <p>COMMISSION REGULATION (EC) No 1078/2008 of 3 November 2008 laying down detailed rules for the implementation of Council Regulation (EC) No 861/2006 as regards the expenditure incurred by Member States for the collection and management of the basic fisheries data</p> <p>BESLUIT VAN DE COMMISSIE van 18.12.2009 tot vaststelling van een communautair meerjarenprogramma voor de verzameling, het beheer en het gebruik van gegevens in de visserijsector voor de periode 2011-2013. C(2009)10121 definitief</p>	
4	<p>VERORDENING (EG) Nr. 2347/2002 VAN DE RAAD van 16 december 2002 tot vaststelling van bijzondere voorwaarden voor de toegang tot diepzeebestanden en bij de visserij daarop in acht te nemen voorschriften</p>	<p>(randvoorwaarden toegang tot visserij op diepzeevissen) Bijvangst zeevisserij</p>
5	<p>VERORDENING (EG) Nr. 812/2004 VAN DE RAAD van 26. 4. 2004 tot vaststelling van maatregelen betreffende de bijvangsten van walvisachtigen bij de visserij en tot wijziging van Verordening (EG) nr. 88/98</p>	<p>(monitoring van bijvangsten maatregelen ter voorkoming van bijvangsten walvisachtigen) Bijvangst zeevisserij</p>
6	<p>RICHTLIJN 2000/60/EG VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD van 23 oktober 2000 tot vaststelling van een kader voor communautaire maatregelen betreffende het waterbeleid (Kaderrichtlijn water)</p> <p>BESCHIKKING Nr. 2455/2001/EG VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD van 20 november 2001 tot vaststelling van de lijst van prioritaire stoffen op het gebied van het waterbeleid en tot wijziging van Richtlijn 2000/60/EG</p> <p>RICHTLIJN 2008/32/EG VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD van 11 maart 2008 tot wijziging van Richtlijn 2000/60/EG tot vaststelling van een kader voor communautaire maatregelen betreffende het waterbeleid, wat de aan de Commissie verleende uitvoeringsbevoegdheden betreft</p>	<p>Bestandsopnamen IJsselmeer en Markermeer</p>
7	<p>RICHTLIJN 2008/56/EG VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD van 17 juni 2008 tot vaststelling van een kader voor communautaire maatregelen betreffende het beleid ten aanzien van het mariene milieu (Kaderrichtlijn mariene strategie)</p>	<p>(Kaderrichtlijn Marien)</p>
8	<p>COUNCIL DIRECTIVE 92/43/EEC of 21 May 1992 on the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora (Habitat richtlijn)</p>	<p>Bestandsopnamen IJsselmeer en Markermeer; Oeverbemonstering IJsselmeer en Markermeer</p>

nr.	Relevante regelingen	op regeling gebaseerde projecten
9	COUNCIL REGULATION (EC) No 1100/2007 of 18 September 2007 establishing measures for the recovery of the stock of European eel. (Implementation " The Netherlands Eel Management Plan ")	(Eel directive) aalonderzoek
10	Toetsingsprocedure voor het opnemen van nieuwe vissoorten op de lijst voor productie te houden dieren t.b.v. het verlenen van een tijdelijke ontheffing voor viskwekers (brief van de minister van LNV aan het Productschap Vis).	Diensten Visserij
11	COUNCIL REGULATION (EC) No 1224/2009 of 20 November 2009 establishing a Community control system for ensuring compliance with the rules of the common fisheries policy, amending Regulations (EC) No 847/96, (EC) No2371/2002, (EC) No 811/2004, (EC) No 768/2005, (EC) No 2115/2005, (EC) No2166/2005, (EC) No 388/2006, (EC) No 509/2007, (EC) No 676/2007, (EC) No1098/2007, (EC) No 1300/2008, (EC) No 1342/2008 and repealing Regulations (EEC) No 2847/93, (EC) No 1627/94 and (EC) No 1966/2006	art 55 monitoring recreatieve visserij
12	Draft COMMISSION REGULATION (EU) No .../. of [...]laying down detailed rules for the implementation of Council Regulation (EC) No1224/2009 establishing a Community control system for ensuring compliance with the rules of the common fisheries policy	art 68 sampling plans recreatieve visserij
13	EU Action Plan for Reducing Incidental Catches of Seabirds in Fishing Gears.	Bijvangst vogels
15	2010 Joint Declaration on the Protection of the Wadden Sea . Working together to meet present and future challenges. Wadden Sea Plan 2010	DYFS, Mosselbanken
14	Ruimte voor een zilte oogst. Naar een omslag in de Nederlandse schelpdiercultuur. Beleidsbesluit Schelpdiervisserij 2005 - 2020	Monitoring schelpdieren
15	Kamerbrief Beleidsvoornemens binnenvisserij, nov. 2009 (2^e Kamerstuk 2009-2010, 29 664, nr 94)	Monitoring IJsselmeer
16	Scheldeverdragen 2005: Verdrag tussen de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaams Gewest, enerzijds en het Koninkrijk de Nederlanden, anderzijds inzake de Samenwerking op het gebied van het Beleid en het Beheer in het Schelde-Estuarium; Verdrag tussen het Vlaams Gewest en het Koninkrijk der Nederlanden betreffende de uitvoering van de ontwikkelingsschets 2010 Schelde Estuarium;	DYFS Westerschelde
17	Natura 2000	Monitoring schelpdieren

nr.	Relevante regelingen	op regeling gebaseerde projecten
18	De verklaring van Rio de Janeiro inzake milieu en ontwikkeling (Biodiversiteitsverdrag (1992))	Monitoring IJsselmeer
19	Wet van 25 mei 1998, houdende nieuwe regelen ter bescherming van natuur en landschap (Natuurbeschermingswet 1998)	Monitoring IJsselmeer

Relevante doelgroepen en (potentiële) gebruikers van de onderzoeksresultaten en hoe zij ze bij het onderzoek betrokken

De belangrijkste doelgroepen van het programma zijn het Ministerie van EL&I, in het bijzonder de Directie Dierlijke Agroketens en Dierenwelzijn (DAD) en de Europese Commissie die verantwoordelijk zijn voor het beheer van de visstand en de visserij in nationale en Europese wateren.

De betrokkenheid van de doelgroepen bij het onderzoek is groot. De jaarlijkse aanpassingen van de beheersmaatregelen van de visserij (visquota, toegestane visdagen, gesloten gebieden, etc.) zijn gebaseerd op actuele informatie die door dit programma wordt verzameld. Het verzamelen van gegevens over de visserij en visbestanden, die in het kader van de DCF worden verzameld, wordt begeleid door een stuurgroep bestaande uit medewerkers van EL&I-DAD, CVO en LEI.

De afstemming van het onderzoek vindt formeel plaats in Adviescommissies en het Opdrachtgeversoverleg welke aan dit programma zijn gekoppeld. Echter, gedurende het gehele jaar vindt frequent overleg plaats met de kenniscoördinator van Directie DAD over de uitvoering van het programma. Ook zijn er directe contacten tussen de onderzoeker en EL&I beleidsmedewerkers over de inhoud en resultaten van het onderzoek.

De Europese Commissie laat jaarlijks de onderdelen van het programma, die voor haar worden uitgevoerd, evalueren. Naar aanleiding daarvan kan zij verzoeken de inhoud van het programma plaats aan te passen of met andere Lidstaten te coördineren.

Op ambtelijk niveau vindt de communicatie met de EC over het uit te voeren onderzoek plaats in het Management Committee for Aquaculture and Fisheries waarin alle Lidstaten op ministerieel niveau vertegenwoordigd zijn. Op het niveau van onderzoekers vindt, onder regie van de EC, coördinatie van onderdelen van het onderzoek plaats met andere Lidstaten in Regionale Coordination Meetings en op het niveau van Nationale Correspondenten.

Werkplan 2013

De activiteiten die in dit programma worden uitgevoerd omvatten het verzamelen van biologische en statistische gegevens van vis-, schaal- en schelpdieren, zowel in het veld met behulp van vaartuigen, als van de aanvoer op het land alsmede de activiteit van de visserij die op deze soorten vissen. Deze activiteiten zijn vastgelegd in de werkafspraken behorende bij Uitvoeringsovereenkomst WOT Visserij voor de periode 2011–2015. Sinds een aantal jaren is de visserijsector betrokken bij het verzamelen van een deel van de gegevens op zee in de vorm van zelfbemonstering. De analyse van deze gegevens vormen de basis voor beheersadviezen ten aanzien van de visserij. De volgende producten of diensten zullen worden geleverd:

- Uitvoeren van de Nederlandse bijdrage aan een internationaal monitorprogramma waarin gegevens worden verzameld over visbestanden in internationale wateren en de Nederlandse visserij op deze bestanden. Het verzamelen van de gegevens is nodig om adviezen en ondersteuning aan het visserijbeheer te kunnen geven. Alle door Nederland verzamelde gegevens worden opgeslagen in één of meerdere databases;
- Adviezen en ondersteuning aan het Ministerie van EL&I over de toestand en ontwikkeling van de in de Noordzee en aangrenzende delen van de Noordoost-Atlantische Oceaan aanwezige populaties van commerciële en niet-commerciële vissoorten en schaal- en schelpdieren en de visserij daarop. Toelevering van de gegevens en beoordeling daarvan voor de Quality Status Rapporten (QSR);
- Bijdragen aan het tot stand komen van adviezen van ICES en STECF aan de EC inzake het beheer van aquatische ecosystemen, inclusief het TAC- en Quotabeleid voor ruim honderd verschillende bestanden van commercieel belangrijke vissoorten in de Noordzee en aangrenzende delen van de Noordoost-Atlantische Oceaan (communautair Visserijbeleid);
- Adviezen ter ondersteuning aan het Ministerie van EL&I over de toestand en ontwikkeling van in het IJsselmeer aanwezige populaties van commerciële en niet-commerciële vissoorten, inclusief adviezen inzake het visstandbeheer (Visserijbeleid IJsselmeer);
- Adviezen ter ondersteuning aan het Ministerie van EL&I over de toestand en ontwikkeling van commerciële en niet-commerciële schelpdierbestanden in de Nederlandse Kustwateren ten behoeve van een verantwoorde exploitatie van delen van deze bestanden, rekening houdend met de vastgestelde reserveringen ten behoeve van relevant geachte vogelbestanden (Visserijbeleid

Kustvisserij). Bovendien een inventarisatie van verspreiding en biomassa van schelpdieren in het litoraal en sublitoraal in verband met het trilaterale monitoringsprogramma als mede toelevering van de gegevens en beoordeling daarvan voor de Waddenzee QSR rapporten (uitvoering nationale regelgeving);

- Bijdragen aan het uitvoeren van het herstelplan voor aal;
- Jaarlijkse rapportage van de omvang en ruimtelijke verspreiding van de bijvangst van walvisachtigen in de Nederlandse visserij;
- Schattingen van de omvang van de recreatieve visserij op kabeljauw.
- Onderhoud van nationale en regionale databases met gegevens over de visserij en visbestanden;
- Het regelen van toegang tot databases voor eindgebruikers die belang hebben bij het beleid en beheer van de visserij;
- Het verbeteren van de technieken en strategieën van monitoringprogramma's, inclusief de kwaliteitsborging van de verkregen resultaten;
- Voorlichting van en communicatie met de betrokken sectors;

Een beschrijving van de afzonderlijke projecten, evenals een onderbouwing van de begrote kosten wordt gegeven in de Annex van dit programma.

Programmaonderdelen in de Uitvoeringsovereenkomst die niet worden uitgevoerd

In de Werkafspraken die bij de Uitvoeringsovereenkomst horen zijn een aantal onderdelen genoemd die in 2013 niet zullen worden uitgevoerd. Het gaat om de volgende onderdelen:

- De bemonstering van de vangsten van de pelagische vloot in westafrikaanse wateren en in de Pacific zal niet worden uitgevoerd omdat wordt verwacht dat de vloot in 2013 daar niet zal vissen.
- In een Consultation Paper kondigt de EC maatregelen aan om de bijvangst van zeevogels in de visserij te reduceren. Zodra de maatregelen bekend zijn zal, indien nodig, een daarop aansluiten onderzoeksvoorstel worden gemaakt. De verwachting is dat in eerste instantie met een inventarisatie van het probleem in de Nederlandse visserij kan worden volstaan.
- De KRM vereist inspanning van de LS om op termijn een GES te bereiken. Op dit moment worden in internationaal verband streefbeeld en gedefinieerd. In 2012 worden de milieudoelen en indicatoren vastgesteld. In 2014 is de start van de monitoring gepland. Voor zover aanvullende monitoring van de visserij (of visbestanden) nodig is zal ze in dit programma worden opgenomen.
- Bijdragen aan de advisering via CCAMLR en ICCAT zijn op dit moment niet aan de orde.

Er zijn geen financiële middelen gereserveerd om deze onderdelen in de toekomst uit te voeren.

Communicatie

Communicatie is een belangrijk onderdeel van het programma. De resultaten en conclusies van het onderzoek worden voor de gebruiker (lees beleidsmedewerkers) in een begrijpelijke vorm aangeboden en zo nodig door de onderzoeker in een presentatie samengevat. Adviezen die in internationaal verband tot stand komen worden zo veel mogelijk zowel schriftelijk als mondeling toegelicht. De gebruiker is uiteindelijk verantwoordelijk voor de vertaling van de resultaten naar beleid. Of de resultaten ook werkelijk door de gebruiker worden gebruikt in de beleidsvorming is aan de gebruiker.

Belangwekkende resultaten en adviezen worden, met instemming van de opdrachtgever, toegelicht in vakbladen die op de visserijsector gericht zijn en worden op de websites van CVO, KennisOnline of IMARES gepubliceerd. Er wordt naar gestreefd om wetenschappelijk relevante resultaten te publiceren in wetenschappelijke tijdschriften. Dit is echter geen onderdeel van het programma.

Samenwerking met derden

Het uitvoeren van de bemonsteringen op zee, de bewerking van de gegevens en het adviseren van de beheerders is sterk ingebed in internationale samenwerkingsverbanden. Hierin speelt ICES een coördinerende rol. Daarnaast spelen de Regionale Coördinatie Meetings (RCM) van de EU een belangrijke rol in de coördinatie van de onderzoeksprogrammering van de lidstaten. Met ingang van

2011 is door de lidstaten, met steun van de EC, ingezet op de ontwikkeling van de gezamenlijke database waarin visserijgegevens van de lidstaten worden samengebracht op een regionale basis.

In het kader van de opbouw en uitwisseling van expertise worden op beperkte schaal en met gesloten beurs, experts uitgewisseld tussen onderzoeksinstituten voor het uitvoeren van gedeelde onderzoekstaken.

Sinds 2009 wordt met de boomkorvloot samengewerkt met het verzamelen van gegevens over de bijvangst in de visserij. De gegevens worden gebruikt in de evaluaties van de toestanden van de visbestanden. Met de pelagische sector zijn afspraken gemaakt voor het nemen van vismonsters op zee die bij IMARES worden verwerkt. In nationaal verband wordt met het LEI samengewerkt met betrekking tot het verzamelen, bewerken en rapporteren van statistische gegevens over de visserij.

Aansturing van het programma

Het programma wordt aangestuurd door een Opdrachtgeversoverleg welke minimaal twee maal per jaar bijeen komt. Het Opdrachtgeversoverleg wordt geadviseerd door een Adviescommissie die is samengesteld uit beleidsmedewerkers die belang hebben bij het onderzoek dat in dit programma wordt uitgevoerd.

De voortgang van het programma wordt bewaakt door de programmaleider. Hij ziet toe dat de tussen- en eindresultaten van het onderzoek tijdig bij de gebruiker beschikbaar komen in een vorm welk bruikbaar is voor beleidsvorming. Deze vorm wordt in overleg met de eindgebruikers vastgesteld. Tevens bewaakt hij de financiële voortgang van het programma. EL&I heeft met DLO afspraken gemaakt voor tussentijdse rapportage van de financiële voortgang van het programma. Eventuele knelpunten die zich gedurende het jaar voortdoen bij de uitvoering of financiering van het programma worden overlegd met het Opdrachtgeversoverleg.

Overzicht benodigde vaartijd in 2013

De vaartuigen die worden gebruikt voor het uitvoeren van WOT worden door het In de onderstaande tabel is het aantal vaarweken aangegeven dat in het werkplan voor 2013 is opgenomen. Het aantal vaarweken en de periode waarin ze beschikbaar zijn (vertrekdag) moeten overeen komen met het algemeen vaarplan voor 2013 dat afzonderlijk van het werkplan wordt opgemaakt.

maand survey	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	oct	nov	dec
IBTS	T2	T3										
Blauwe wijting			T1	T3								
Haringlarven	T1								T2			T1
Noordzee haring akoestisch						T1	T3					
BTS								I4, T2	I1, T2			
SNS									I2			
DFS								S1	I1,S4 Sc3	I4		
Makreel eisurvey					T3	T3						
IJsselmeer survey										S3	S3	
Schelpdieren kust				I4	I4	C1						
Mossels Waddenzee				C2								
Kokkels Waddenzee					C4	C1						
Kokkels Oosterschelde					V4							
Kokkels Westerschelde				Sc4								
Oesters Waddenzee				C1		C1						
Oesters Oosterschelde		Sc1	Sc1									

vaartijd in weken, T: Tridens, I: Isis, S: Stern, Sc: Schollebaar, C: charter, V: Valk

Beheersparagraaf

Het beschikbare onderzoeksbudget voor 2013 is als volgt opgebouwd: Het toegekende programmabudget in de kaderbrief voor 2013 is 6,088k€⁶. Dit bedrag is inclusief het nieuwe BTW tarief van 21%. Het programmabudget exclusief BTW is 5,031k€.

In 2012 zijn in totaal 119.8k€⁷ (exclusief BTW) aan spaarbedragen opzij gezet voor de uitvoering van de makreel eisurvey in 2013. Deze zijn aan het onderzoeksbudget toegevoegd.

Om het gehele programma te kunnen uitvoeren, inclusief een aantal nieuwe onderdelen die in de Uitvoeringsovereenkomst zijn vastgelegd is een extra bedrag nodig van 250.7k€ (exclusief BTW. Dit wordt als volgt gedekt:

- 1) 107.0k€ (exclusief BTW) afkomstig uit het budget van 2012 door het niet volledig benutten van de vrije ruimte in 2012 en
- 2) extra claim voor EL&I van 143.7k€ (exclusief BTW).

Het uitvoeren van het gehele programma is begroot op 5,401.9k€ (exclusief BTW) of 6,536.3 (inclusief BTW). Voor de opbouw van de dekking van het budget zie de tabel hiernaast.

De kosten van een aantal projectonderdelen, die in een meerjarige cyclus worden uitgevoerd, zijn in de begroting opgenomen als gemiddelde kosten. Dit betekent dat in sommige jaren wordt gespaard om het onderdeel in een volgend jaar te kunnen uitvoeren. Hiermee worden grote schommelingen in het jaarlijks benodigd onderzoeksbudget voorkomen. Het spaarbedrag in de begroting van 2013 is in de bijgaande tabel aangeven en zal naar 2014 worden overgeheveld.

Voor het aalonderzoek wordt in 2013 negatief gespaard. Voor dit project is dit jaar een nieuwe meerjarenplanning gemaakt. De kosten van dit project in 2013 zijn hoger dan het gemiddelde over de periode 2013-2015. Om problemen met de begroting te voorkomen kan het tekort worden geleend in de vrije ruimte van het programma.

Financiële ruimte om alle onderdelen in de Uitvoeringsovereenkomst uit te voeren en in de komende jaren worden geïmplementeerd in het werkplan is op dit moment niet aanwezig en is op dit moment ook niet nodig.

Onderzoeksbudget 2013		
	exclusief BTW	inclusief BTW
programmabudget voor 2013	5,031.4	6,088.0
overgehevelde spaarbedragen van 2012	119.8	145.0
inzet niet gebruikte Vrije Ruimte van 2012 in 2013	107.0	129.5
1. financiering extra claim EL&I	143.7	173.8
Totaal (k€)	5,401.9	6,536.3

Specificatie meegenomen spaarbedragen uit 2012 (excl. BTW)	
makreeleisurvey 2011	19.2
makreeleisurvey 2012	100.6
Totaal (k€)	119.8

Spaarbedragen in 2013 (excl. BTW)	
logboeksurvey recreatieve visserij in 2014	44.0
aalonderzoek	-8.5
Totaal (k€)	35.5

⁶ Aanvulling Kaderbrief 2013; bijlage bij brief 281988/2012 van 12 juli 2012

⁷ In het werkplan voor 2012 staat abusievelijk een bedrag van 135.9k€ vermeld

De arbeidstarieven voor 2013 zijn door EL&I en DLO vastgesteld en schriftelijk bevestigd⁸. De in de begroting gehanteerde tarieven zijn weergegeven in onderstaande tabel en zijn ongeveer 1% lager dan in 2012.

Tarieven en tariefgroepen in 2013 per uur in € (excl. BTW)					
f1-6	f7-9	f10-11	f12	f13-14	f>15
60	77	94	120	134	150

De begroting is exclusief de kosten van de onderzoeksvaartuigen die door EL&I beschikbaar worden gesteld voor het uitvoeren van wettelijke taken. Ook de vergoedingen van EL&I aan de deelnemers aan het zelfbemonsteringsprogramma, ongeveer 100k€, (inclusief BTW) in het project Bijvangst zeevisserij zijn niet in de begroting opgenomen.

EU medefinanciering

Er is geen sprake van directe externe medefinanciering. Een deel van het WOT programma is onderdeel van de DCF, waarvoor de EC financieel bijdraagt aan de lidstaat. De declareerbare kosten in 2013 bedragen ongeveer 4,900 k€⁹ waarvan 50% kan worden teruggevorderd. Dit bedrag is voorlopig omdat later in 2012 een herziene begroting zal worden aangeboden aan de Commissie op basis van de vastgestelde tarieven voor 2013. Dit bedrag is inclusief de schepen, discardvergoedingen en het economisch onderdeel van de DCF. Het uiteindelijk door de Commissie goedgekeurde bedrag heeft betrekking op de maximaal declareerbare kosten.

⁸ Tariefbrochure 2013, september 2012, versie 1

⁹ Het exacte bedrag wordt bekend als een Besluit van de Commissie als de EC het voorgestelde budget voor 2013 heeft goedgekeurd.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	
Project-nr.	Projecttitel	Projectleider +instituut	Contactpersonen doelgroep	Looptijd tot/met		Personele kosten excl. BTW	Materiële kosten excl BTW	Begroting EL&I deel excl. BTW	Besteed-baar budget in 2013 excl BTW	Besteed- baar budget in 2013 incl BTW
430-12090	Toestandsbeoordeling en beleidsadviezen visserij	drs. F.A. van Beek CVO	ir. H.R. Offringa	2015		404,468	34,500	438,968	438,968	531,151
430-12100	Marktbemonstering zeevisserij	ing. S.W. Verver CVO	ir. B. van Wonderen	2015		779,049	123,583	902,632	902,632	1,092,185
430-12110	Bestandsopnamen op zee	ing. I.J. de Boois IMARES	ir. H.R. Offringa	2015		1,219,664	94,663	1,314,327	1,314,327	1,590,336
430-12130	Monitoring bijvangsten	ir. A.T.M. van Helmond IMARES	ir. H.R. Offringa	2015		771,038	63,120	834,158	834,158	1,009,331
430-12140	Visserijstatistiek	vacature	drs. K. Verbogt	2015		169,050	28,950	198,000	198,000	239,580
430-12180	IJsselmeer en Markermeer	vacature	ir. D.J. van der Stelt	2015		244,290	44,424	288,714	288,714	349,344
430-12185	Aalonderzoek	dr. M. de Graaf IMARES	ir. M. Snijdelaar	2015		251,090	227,120	478,210	478,210	578,634
430-12080	Monitoring schelpdierbestanden	dr. K. Troost IMARES	W.L.M. Schermer Voest	2015		304,009	196,750	500,759	500,759	605,918
430-12160	Recreatieve visserij	dr. M. de Graaf IMARES	ir. S. Vonk	2015		49,400	81,500	130,900	130,900	158,389
430-12170	Vrije ruimte	drs. F.A. van Beek CVO	drs. K. Verbogt	2015		0	100,000	100,000	100,000	121,000
430-12150	Programma management	drs. F.A. van Beek CVO	drs. K. Verbogt	2015		204,904	10,300	215,204	215,204	260,397
Totaal						4,396,962	1,004,540	5,401,872	5,401,872	6,536.265

Kwaliteitsborging

Het CVO beschikt sinds 2002 over een eigen kwaliteitssysteem en een eigen kwaliteitshandboek op basis van de NEN_EN-ISO 9001-2008 norm (certificaatnummer: 80695-2010-AQ-NLD-RvA). De organisatie is gecertificeerd sinds februari 2001. Jaarlijks vindt een hercertificatie plaats door DNV (Det Norske Veritas). De laatste vond plaats in 2011 en is succesvol verlopen. Het huidige certificaat is geldig tot 15 december 2012. In november 2012 zal een nieuwe audit worden uitgevoerd om het certificaat te verlengen.

IMARES beschikt over een ISO 9001:2008 gecertificeerd kwaliteitsmanagementsysteem (certificaatnummer: 57846-2009-AQ-NLD-RvA). Dit certificaat is geldig tot 15 december 2012. In november 2012 zal een nieuwe audit worden uitgevoerd om het certificaat te verlengen. De organisatie is gecertificeerd sinds 27 februari 2001. De certificering is uitgevoerd door DNV Certification B.V. Daarnaast beschikt het chemisch laboratorium van de afdeling Milieu over een NEN-EN-ISO/IEC 17025:2005 accreditatie voor testlaboratoria met nummer L097. Deze accreditatie is geldig tot 27 maart 2013 en is voor het eerst verleend op 27 maart 1997; deze accreditatie is verleend door de Raad voor Accreditatie. Het laatste controlebezoek heeft plaatsgevonden op 23 maart 2011.

Het CVO heeft een eigen kwaliteitshandboek. Het kwaliteitshandboek van het CVO is aanvullend op het kwaliteitshandboek van het IMARES omdat het meeste werk aan deze organisatie wordt uitbesteed. Het CVO stelt daarbij eisen aan de kwaliteit van de diensten die het CVO bij IMARES inhuurt. IMARES voldoet aan die eisen doordat ook zij is gecertificeerd. De onafhankelijkheid van het onderzoek wordt gewaarborgd door de voorzieningen en procedures die zijn beschreven in het kwaliteitssysteem en zijn in overeenstemming met het WDT-statuuut.

Via de Stichting DLO worden de resultaten van de audits jaarlijks gerapporteerd aan EL&I.

Twee maal per jaar is er een managementgesprek tussen het hoofd van het CVO met de Stichting DLO, waarin ook het kwaliteitssysteem op de agenda staat.

Voor standaard werkzaamheden (zoals monitoring) zijn de werkprocedures beschreven. Deze bevatten voor alle activiteiten gedetailleerde richtlijnen, over de wijze, waarop het onderzoek door IMARES wordt uitgevoerd. De beschrijving van de werkprocedures worden jaarlijks herzien en waar nodig aangevuld.

Lijst met afkortingen gebruikt in dit programma

afkorting	omschrijving
ACOM	Advisory Committee van ICES
AID	Algemene Inspectie Dienst
ALK	Age Length Key
Alterra	Alterra is hét kennisinstituut voor de groene leefomgeving van Wageningen UR
AR	Annual Report (Voortgangsrapportage van de lidstaat over het onderzoeksprogramma dat deze jaarlijks uitvoert in het kader van de DCF)
ASH	Atlanto-Scandische haring
BIOR	Institute of Food safety, Animal Health and Environment in Letland
BO	Beleidsondersteunend Onderzoek
BTS	Beam Trawl Survey
CCAMLR	Convention on the Conservation of Antarctic Marine Living Resources
CECAF	Committee for the Eastern Central Atlantic Fisheries
CEFAS	Centre for Environment, Fisheries & Aquaculture Science (Lowestoft, UK)
CFP	Common Fishery Policy
CMR	Corten Marine Research
CVO	Centrum voor Visserijonderzoek (WOT unit van DLO)
COST	Common Open Source Tool; EU project for developing statistical precision tools
DATRAS	Database Trawl Surveys (gespecialiseerde ICES database)
DCF	Een aantal verordeningen van de EU van kracht sinds 2009, waarin is vastgelegd welke biologische en economische gegevens door de Lidstaten moeten worden verzameld
DCMAP	De beoogde opvolger van de DCF met ingang van 2014
DCR	Een aantal verordeningen van de EU van kracht t/m 2008 waarin is vastgelegd welke biologische en economische gegevens door de Lidstaten moeten worden verzameld (nu DCF)
DNV	Det Norske Veritas (ISO auditor)
DYFS	Demersal Young Fish Survey
DLO	Stichting Dienst Landbouwkunde Onderzoek
DTU Aqua	National Institute of Aquatic Resources of the Technical University of Denmark
EC	European Commission
EG	Europese Gemeenschap
EIFAAC	European Inland Fisheries and Aquaculture Advisory Commission (voorheen EIFAC)
EL&I	Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie
EL&I-DAD	Directie Dierlijke Agroketens en Dierenwelzijn van het Ministerie van EL&I
EL&I-DAK	Directie Agroketens Cluster Onderzoek en Kennisvalorisatie van het Ministerie van EL&I
EL&I-PDN	Programmadirectie Natura 2000 van het Ministerie van EL&I
EMFF	Europees Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij (European Maritime Fisheries Fund)
EU	European Union
EVA II	Evaluatie van het schelpdiervisserijbeleid in Nederland (1999-2003) door LNV
EWG	Expert Working Group
FIDAREQ	Database voor de opslag van dataverzoeken: Fisheries Data Requests
Fishery Service	Fisheries Service under the Ministry of Agriculture of the Republic of Lithuania
FishFrame	Regionale database voor de DCF
Frisbe	IMARES database met biologische informatie
FTE	Fulltime-equivalent: rekeneenheid waarmee de omvang personeel inzet kan worden uitgedrukt
GES	Good Ecological Status (streefbeeld in Kaderrichtlijn Mariene Strategie)

afkorting	omschrijving
GOV	Grand Ouverture Verticale (visnet gebruikt bij IBTS)
GPS	Global Positioning System
GVB	Gemeenschappelijk Visserij Beleid
HAWG	Herring Assessment Working Group for the Area South of 62°N
IenM	Ministerie van Infrastructuur en Milieu (voorheen Ministerie van Verkeer en Waterstaat)
IBTS	International Bottom Trawl Survey
IBTSWG	ICES International Bottom Trawl Survey Working Group
ICCAT	International Commission for the Conservation of Atlantic Tunas
ICES	International Council for the Exploration of the Sea
IHLS	International Herring Larvae Survey in the North Sea
IFREMER	L'Institut Français de Recherche pour l'Exploitation de la Mer
IMARES	Institute for Marine Resources and Ecosystem Studies
IMROP	Mauritanian Institute for Oceanographic Research and Fisheries
LEI	Landbouwkundig Economisch Instituut
LNV	Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit in 2010 opgegaan in het Ministerie van EL&I
LS	Lidstaat van de EU
KBWOT	Kennisbasis budget voor expertiseonderhoud in WOT programma's
KennisOnline	Website van Wageningen UR met presentatie van onderzoek dat voor EL&I wordt uitgevoerd
KRW	Kaderrichtlijn Water
KRM	Kaderrichtlijn Mariene Strategie (zie ook MSFD)
MarinX	Nederlands onderzoeksbureau
MIK-net	Method Isaac Kidd (planktonnet gebruikt bij IBTS)
MIR	Morski Instytut Rybacki - Państwowy Instytut Badawczy (National Marine Fisheries Research Institute Poland)
MSFD	Marine Strategy Framework Directive (zie ook KRM)
MoU	Memorandum of Understanding
Natura 2000	Samenhangend netwerk van beschermde natuurgebieden
NHAS	North Sea Herring Acoustic Survey
NIOZ	Koninklijk Nederlands Instituut voor Zeeonderzoek
NP	National Programme (Onderzoeks programma dat de Lidstaat jaarlijks aan de EC moet aanbieden met uitwerking van onderzoek dat t.b.v. de DCF wordt uitgevoerd)
NLD	Nederland
ORACLE	Brand of a Relational Data Base
PGCCDBS	ICES Planning Group on Commercial Catch, Discards and Biological Sampling
PGRFS	ICES Planning Group on Recreational Fisheries Surveys (renamed in 2012 to WGRFS)
PO	Producenten Organisatie
QSR	Quality Status Report
RAC	Regional Advisory Councils
RCM	Regional Coordination Meeting (onderdeel van DCF)
RCM-LDF	RCM Long Distance Fisheries
RCM-NA	RCM North Atlantic
RCM-NS&EA	RCM North Sea & East Atlantic
RDA	Raad van Dieraangelegenheden
RDD	Random Digital Dialing
RFMO	Regional Fisheries Management Organisation (bijv SPRFMO, CECAF)
RWS	Rijkswaterstaat
RWS Waterdienst	Samenvoeging van RIKZ, RIZA en het waterbouwkundig deel van DWW

afkorting	omschrijving
SAS	Statistische software
SGPIDS	ICES Study Group on Practical Implication of Discard Sampling
SNS	Sole Net Survey
SPRFMO	South Pacific Regional Fisheries Management Organisation
STECF	Scientific Technical and Economic Committee for Fisheries
TAC	Total Allowable Catch
TMAP	Trilateral Monitoring and Assessment Program (Waddenzee)
TNSNIPO	Nederlands onderzoeksbureau gespecialiseerd in marktonderzoek
VBC	Visstand Beheer Commissie
VHR	Vogel en Habitat Richtlijn
VIRIS	Visserij Registratie en Informatie Systeem
VISSTAT	IMARES database met visserijgegevens
vTI	Johann Heinrich von Thünen-Institut; Institut für Seefischerei Hamburg. voorheen BFA Bundesforschungsanstalt für Fischerei (Hamburg, GER)
VMS	Vessel Monitoring System, satelliet volgsysteem om schepen te traceren
WDT	Wettelijke en Dienstverlenende taken (nu WOT)
Wageningen UR	Wageningen University & Research centre
WGBEAM	ICES Study Group on Beam Trawl Surveys
WGBYC	ICES Working Group for Bycatch of Protected Species
WGCHAIRS	ICES Annual Meeting of Assessment Working Group Chairs (vervangt AMAWGC)
WGCRAN	ICES Working Group on Crangon Fisheries and Life History
WGECO	ICES Working Group on Ecosystem Effects of Fishing Activities
WGEEL	ICES/EIFAAC Working Group on Eels
WGEF	ICES Working Group on Elasmobranch Fishes
WGRFS	ICES Working Group on Recreational Fisheries Surveys (voorheen PGRFS)
WGIPS	ICES Working Group of International Pelagic Surveys (voorheen PGHERS)
WGMEGS	ICES Working Group on Mackerel and Horse Mackerel Egg Surveys
WGNAPES	ICES Working Group on Northeast Atlantic Pelagic Ecosystem Surveys
WKAREA	ICES Workshop on Age Reading of European and American Eel
WGMIXFISH	ICES Working Group on Mixed Fisheries Advice for the North Sea
WGNEW	ICES Working Group on new MoU species
WGNSSK	ICES Working Group on the Assessment of Demersal Stocks in the North Sea and Skagerrak
WGWIDE	ICES Working Group on Widely Distributed Stocks (consists of parts of former WGNPBW and WGMHSA)
WKLIFE	ICES Workshop on the Development of Quantitative Assessment Methodologies based on LIFE history traits, exploitation characteristics, and other key parameters for data limited stocks
WKPICS	ICES Workshop on Practical Implementation of Statistical Sound Catch Sampling Programmes
WOT	Wettelijke Onderzoeks Taken (voorheen WDT)
XML	een data uitwisselings formaat

Annex Werkplan 2013

1 Toestandsbeoordeling en beleidsadviezen visserij

1.1 Kennisbehoefte

De belangrijkste doelgroepen voor beleidsadviezen ten aanzien van het beheer van de visserij zijn de [Europese Commissie](#) en Directie Agroketens en [Visserij](#) van EL&I. Het beleid ten aanzien van het beheer van de visserij op zee wordt in belangrijke mate bepaald door de Europese Unie. De doelstellingen van dit beleid zijn het in stand houden van de biologische rijkdommen van de zee en een duurzame en evenwichtige exploitatie van deze rijkdommen waarbij de impact van de visserij op de mariene ecosystemen zo beperkt mogelijk moet zijn. Dit alles onder verantwoorde economische en sociale omstandigheden. Het in stand houden van visbestanden is één van de hoofd-doelstellingen van het Europese visserijbeleid. De besluitvorming ten aanzien van de te nemen beheersmaatregelen vindt plaats in de Raad van Europese ministers of is door deze gedelegeerd naar de Europese Commissie.

De Lidstaten van de EU, waaronder Nederland, hebben grote invloed op de besluitvorming. Daarnaast zijn zij belast met de uitvoering van besluiten en de controle daarop.

1.2 Wettelijke basis

De besluiten die genomen worden ten aanzien van het beheer van de visserij in maritieme wateren dienen gebaseerd te zijn op degelijke wetenschappelijke adviezen (Verordening (EG) [Nr. 2371/2002](#) van de Raad). Deze Verordening wordt in 2013 herzien.

1.3 Doelstelling en aanpak van het onderzoek

Binnen dit project worden de beleidsuitvoerende overheden geadviseerd over het beheer van visbestanden, de wijze van exploitatie door de visserij en de lange en korte termijn effecten van de exploitatie op deze bestanden evenals op het mariene ecosysteem. De advisering is gebaseerd op de toestandsbeoordeling van de visbestanden, de toestand van de visserij, de situatie waarin de aquatische ecosystemen zich bevinden en evaluatie van beheersplannen. De toestandsbeoordeling vindt plaats op basis van analyse van nationale (zoetwater) en internationale (zee) gegevens welke in andere projecten, deels ondergebracht in dit programma, zijn verzameld. Voor de maritieme aangelegenheden vinden zowel de toestandsbeoordelingen als de advisering plaats in een internationaal kader (ICES, STECF). De economische advisering valt buiten dit onderzoeksproject.

Sinds 2009 valt de analyse van visserijgegevens ten behoeve van toestandsbeoordelingen onder de DCF. Deze activiteiten zijn onderdeel van het Nationaal Programma (NP) dat Nederland voor de EU uitvoert. De EU draagt bij in de kosten van deze onderdelen van het programma. De ICES advisering en STECF activiteiten vallen niet onder de DCF verplichtingen.

Alle onderdelen in dit project tot de categorie behoren strikte WOT.

Het werkprogramma omvat de volgende onderdelen:

- a) Advisering via ICES
- b) Advisering via STECF
- c) toetsing van condities voor het kweken van nieuwe soorten in aquacultuur,
- d) een aantal ondersteunende activiteiten

werkplan 2013

Programmanummer en titel	WOT-05 Visserijonderzoek
Projectnummer(s)	430-12090
Projectleider	drs. F.A. van Beek
uitvoerende instellingen	CVO; IMARES
gebruiker van de resultaten	Directie Dierlijke Agroketens en Dierenwelzijn (EL&I-DAD)
contactpersoon van de gebruikersgroep	ir. H.R. Offringa EL&I-DAD)

1.4 Onderdelen

1.4.1 Advisering via ICES

De biologische adviezen voor het beheer van de zeevisserij in Europa komen tot stand door middel van internationale samenwerking van visserijbiologen en worden gegeven door de International Council for the Exploration of the Sea ([ICES](#)). De structuur waarin de adviezen worden geproduceerd bestaat uit vijf lagen waarin Nederlandse experts een bijdrage in leveren.

1.4.1.1 Data Workshops

Voor zover bekend zijn er in 2013 geen data workshops gepland waar Nederland input heeft.

1.4.1.2 Expertgroepen

De toestandsbeoordeling van de visbestanden en de mariene ecosystemen wordt uitgevoerd door ICES werkgroepen. Deze internationaal samengestelde werkgroepen maken ook vangstprognoses.

Er wordt onderscheid gemaakt tussen zogenaamde *update* en *benchmark* toestandsbeoordelingen. Bij de eerste wordt de assessment gedaan via een overeengekomen procedure die door een benchmark is vastgelegd en worden alleen de meest recente gegevens toegevoegd. Bij de benchmark (om de zoveel jaar) wordt de standaard procedure geheel herzien en wordt kritisch gekeken naar de basisgegevens, keuze en setting van het model. Hierbij worden ook stakeholders betrokken. In 2013 zijn geen benchmarks assessment gepland waaraan door Nederland wordt meegewerkt.

Nederland draagt bij aan de toestandsbeoordeling van de voor ons land belangrijkste visbestanden. Dit zijn haring, schol, tong, kabeljauw, wijting, Noorse kreeft, garnalen en horsmakreel in de Noordzee en Atlanto-Scandische haring, makreel, horsmakreel en blauwe wijting in westelijke en noordelijke wateren. Voor andere visbestanden stelt Nederland alleen gegevens aan de relevante expert groepen beschikbaar. De gegevens zijn afkomstig van de bemonsteringsprogramma's van de aanvoer, discards, bestandsopnamen met onderzoeksvaartuigen en vangststatistiek. Deze bemonsteringsprogramma's worden in alle betrokken landen uitgevoerd.

In 2013 worden in ICES verband bijdragen geleverd aan de toestandsbeoordeling van bestanden die worden uitgevoerd door de werkgroepen aangegeven in de tabel hieronder. Twee werkgroepen komen in 2013 twee maal bijeen. In 2013 wordt afgezien van deelname aan WGEF. In de week dat de werkgroep is gepland is de expert in haaien en roggen niet beschikbaar. Aangezien het advies voor deze soorten om de twee jaar wordt uitgebracht, levert eenmalig overslaan geen problemen op.

De voorbereidende werkzaamheden voor deze werkgroepen, zoals een analyse van basisgegevens afkomstig van de monitoring (marktmonitoring, bestandsopnamen en vangststatistiek), alsmede het doen van voorbereidende assessments van een aantal bestanden zijn een onderdeel van het werkpakket.

IMARES medewerkers bekleeden momenteel het voorzitterschap van drie assessment werkgroepen. Jan Jaap Poos is voorzitter van WGENW, Martin de Graaf is voorzitter van WGEEL en David Miller is voorzitter van WGWIDE.

1.4.1.3 Review groepen

Met ingang van 2013 komen de review groepen te vervallen. De reviews van de kwaliteit van de assessments zal voortaan in de expert groepen zelf gebeuren.

ICES, established in 1902, is an intergovernmental organization whose main objective is to improve the scientific knowledge of the marine environment and its living resources, and to use this knowledge to provide sound scientific advice on their use. This advice, provided to Member States and to the relevant competent authorities, is based on principles of sustainability and is underpinned by the ecosystem approach and, where necessary, the precautionary approach.

The ICES scientific network draws upon the expertise from its 20 member states, as well as associated countries. This network consists of more than 4000 scientists from nearly 300 institutes, and ensures that the best available science is accessible for decision-makers to make informed choices on the sustainable use of the marine environment and marine ecosystems.

1.4.1.4 Adviesschrijfgroepen

De Advieschrijfgroepen zijn verantwoordelijk voor het schrijven van de conceptadviezen voor ACOM. Basis voor de conceptadviezen zijn de gereviewde rapporten van de expertgroepen. De groepen zijn samengesteld uit onafhankelijke experts met kennis van de visserij, visserijbeleid en communicatieve vaardigheid.

In het kader van het internationale karakter van de advisering en de internationaal gemeenschappelijke verantwoordelijkheid voor de adviezen zal naast input in de regio's waar Nederland belangen heeft, ook input moeten worden geleverd aan een paar andere regio's. De vergaderingen vinden plaats in Kopenhagen. NLD neemt deel aan ongeveer 4 nader vast te stellen groepen. De reis- en verblijfskosten van deelname aan de vergadering zijn voor rekening van ICES.

1.4.1.5 Adviescomité (ACOM)

ACOM is verantwoordelijk voor de beleidsadviesgeving m.b.t. het beheer van de visserij op zee en het aangeven van mogelijkheden tot exploitatie van de visbestanden. Gedurende het jaar zullen ongeveer 20 videoconferenties worden gehouden waarin de conceptadviezen worden bekrachtigd. Nederland neemt deel aan alle vergaderingen. Voor de beoordeling van de conceptadviezen is een expert team samengesteld van 5 wetenschappers. Deze nemen in wisselende samenstelling deel aan de videoconferenties.

Bovendien zijn er jaarlijks 1 of 2 fysieke vergadering voor strategische discussies. Het Nederlands lid van ACOM in 2013 is Floor Quirijns (IMARES); plaatsvervangende leden zijn Lisette Enserink (RWS Waterdienst) en Tammo Bult (IMARES). De reis- en verblijfskosten van deelname aan de fysieke vergaderingen zijn voor rekening van ICES.

ICES expert groepen in 2013
Herring Assessment Working Group for the Area South of 62°N, HAWG
Working Group on Widely Distributed Stocks, WGWIDE
Working Group on the Assessment of Demersal Stocks in the North Sea and Skagerrak, WGNSSK
Working Group on Elasmobranch Fishes, WGEF (geen deelname in 2013)
Working Group on Crangon Fisheries and Life History, WGCRAN
ICES/EIFAAC Working Group on Eels), WGEEL (2 vergaderingen in 2013)
Working Group on Ecosystem Effects of Fishing Activities, WGECO
Working Group on Assessment of New MoU Species, WGNEW
Working Group on Mixed Fisheries Advice for the North Sea WGMIXFISH (2 vergaderingen in 2013)

1.4.1.6 Niet standaard adviezen

Buiten het reguliere vergaderschema van ICES om, wordt regelmatig op korte termijn om advies gevraagd. In een aantal gevallen kunnen deze adviezen worden verstrekt via 'short track' procedures. Hierbij wordt gebruik gemaakt communicatie via e-mail en videoconferenties. Voor meer complexe en uitgebreidere vragen kunnen extra bijeenkomsten van experts worden bijeengeroepen. In de afgelopen jaren betrof het veelal de evaluatie van nieuwe meerjarige management plannen. In de begroting van dit project is geen rekening gehouden met deze moeilijk in te plannen extra activiteiten. Ze kunnen, indien mogelijk, worden uitgevoerd in de vrije ruimte van het programma

1.4.2 Advisering via STECF

Het Scientific, Technical and Economic Committee for Fisheries, [STECF](#) is het reguliere adviesorgaan van de EC met betrekking tot de visserij. STECF komt drie maal per jaar bijeen en adviseert de Europese Commissie over diverse onderwerpen die door de Commissie per vergadering worden vastgesteld. Daarnaast kent STECF een aantal expertgroepen, die fungeren als werkgroepen voor STECF. De leden van STECF worden door de EC benoemd en opereren als onafhankelijk expert. In oktober 2010 heeft de EC de huidige leden van STECF benoemd. Hans van Oostenbrugge (LEI) is het

Nederlandse lid. Er worden vanuit dit programma voorsnog alleen bijdragen geleverd aan de STECF expertgroepen.

1.4.2.1 STECF expertgroepen (EU)

Naast een beperkt aantal vaste vergaderingen van de expertgroepen van STECF worden jaarlijks een aantal extra, kort van te voren geplande, bijeenkomsten gehouden. Veelal wordt verzocht om *ad hoc* evaluaties of analyses uit te voeren. In een aantal gevallen worden ook niet Lidstaten zoals Noorwegen door de EC bij deze groepen betrokken.

Interesse voor deelname aan de expertgroepen is afhankelijk van de agenda en de gewenste expertise. In de meeste gevallen wordt ook het belang van de agenda voor Nederland in de overweging tot deelname meegenomen. Deelname vindt plaats op uitnodiging van de EC.

Een voorlopige lijst met vergaderingen in 2013 wordt in het begin van het jaar op de [website](#) van STECF gezet. In de begroting voor 2013 is uitgegaan van deelname aan 7 vergaderingen. De reis- en verblijfskosten van deelname aan de vergadering zijn voor rekening van de EC.

1.4.3 Advisering via RFMO

Voor een deel van het jaar vist de Nederlandse pelagische vloot in wateren buiten de EU. Het gaat hier om de visserij op sardinella in de wateren bij Mauritanië en de visserij op horsmakreel in de Pacific ten westen van Chili. Via de DCF verwacht de EC dat de Lidstaten een bijdrage leveren aan de dataverzameling, toestandsbeoordeling en advisering van de bestanden waarop wordt gevist. De activiteiten worden gecoördineerd door Regional Fisheries Management Organisations (RFMO). In Mauritanië is dat [CECAF](#) (Committee for the Eastern Central Atlantic Fisheries) en in de Pacific [SPRFMO](#) (South Pacific Regional Fisheries Management Organisation). Er is nog geen specifieke planning voor 2013. In de begroting is rekening gehouden met deelname aan twee internationale vergaderingen.

1.4.4 Ondersteunende WOT

De ondersteunende WOT heeft betrekking op activiteiten die nodig zijn om de advisering aan EL&I mogelijk te maken evenals het verlenen van bijdragen aan EL&I die niet onder de strikte WOT vallen.

- In dit project is een beperkte financiële post opgenomen voor de beantwoording van *ad hoc* vragen van EL&I van beperkte omvang.
- [WGCHAIRS](#) is de jaarlijkse coördinatiemeeting van de voorzitters van ICES assessment werkgroepen. Nederland heeft momenteel drie voorzitters waarvan er vermoedelijk twee aan de vergadering zullen deelnemen.
- ICES heeft met de EU een MoU waarin is afgesproken over welke visbestanden ICES de EU moet adviseren. Het gaat in totaal om ongeveer 200 bestanden waarvoor een deel slechts een beperkte hoeveelheid gegevens zijn waarop het advies kan worden gebaseerd. In [WKLIFE3](#), de laatste van een serie van drie bijeenkomsten, wordt een protocol ontwikkeld voor de advisering van ICES voor 'data limited stocks'. Vanuit dit project wordt de Nederlandse inbreng uitgevoerd.

1.4.5 Kennisverspreiding en Communicatie

Alle rapporten van alle internationale expertgroepen van [ICES](#) en [STECF](#), waaraan Nederlandse experts hebben meegewerkt zijn toegankelijk op de websites van deze organisaties. Ten behoeve van EL&I worden van de belangrijkste vergaderingen samenvattingen gemaakt van de hoofdpunten. Van belangwekkende ontwikkelingen in de voor Nederlands belangrijke visbestanden worden presentaties gegeven voor EL&I en de visserijsector.

Ten behoeve van het verstrekken van informatie aan het Nederlandse publiek wordt op de website van het [CVO](#) de toestand van de visbestanden en de internationale adviezen geactualiseerd. Nationale rapporten die voortkomen uit dit programma zijn ook publiekelijk toegankelijk op deze website.

1.4.6 Regionale Adviesraden

Regionale Adviesraden (RAC) zijn samengesteld uit stakeholders in de visserij, visserijhandel en marine natuur. Zij adviseren de EU met betrekking tot het beheer van de bestanden in hun regio. De bijdragen van het WOT-programma aan de RAC blijven beperkt tot het presenteren en toelichten van de beheersadviezen, het bijwonen van RAC vergaderingen en werkgroepen en het evalueren van beheersvoorstellen. De RACs die voor Nederland van belang zijn de Pelagische RAC en de Noordzee RAC.

1.5 Producten

- Bijdragen aan internationale wetenschappelijke netwerken die adviezen produceren of voorbereiden ten behoeve van het visserijbeleid
- Beschrijvingen van de actuele toestand van de visbestanden en mariene ecosystemen
- Biologische adviezen voor het beheer van de visserij op visbestanden via internationale organisaties zoals ICES en STECF
- Presentatie van ICES adviezen aan EL&I en overige belanghebbenden
- Werkdocumenten met analyses en tussenrapportages bestemd voor internationale werkgroepen en adviesorganen
- Bijdragen aan diverse nationale en internationale overlegstructuren m.b.t. visserijonderzoek en visserijbeheer
- Verslagen - in de vorm van nota's - gericht aan collega's en beleidsvoerende overheden met een samenvatting van de resultaten en conclusies van de werkgroepen en adviesgroepen. Op verzoek kan een mondelinge toelichting of presentatie worden gegeven
- Project inhoudelijke bijdragen aan website van IMARES, CVO en KennisOnline
- Toetsingsrapport van de bevindingen en conclusies m.b.t. aanvragen voor het houden van marine organismen in aquacultuur. Deze worden in de vorm van een brief rapport aan EL&I aangeboden
- Toelichting van beheersadviezen aan RACs
- Voorlichting via vakbladen, pers, tv, radio en internet

1.6 Samenwerking

Met betrekking tot de toestandsbeoordelingen van de visbestanden, de internationale advisering en -ontwikkeling van beheersmodellen wordt met een groot aantal onderzoeksinstituten in het buitenland samengewerkt. Deze samenwerking wordt gecoördineerd door ICES en de EC.

1.7 Begroting

	startdatum	1 jan 2013
	einddatum	31 dec 2013
Financiering (€)		
exclusief BTW	Projectbudget (programmaged)	438,968
	Cofinanciering (derden)	
	cofinancierende partij	
Raming kosten (€)		
	<i>schaal 1-6</i>	
	<i>schaal 7-9</i>	
	<i>schaal 10-11</i>	235.188
Personele kosten (dagen x tarief)	<i>schaal 12</i>	99,600
	<i>schaal 13-14</i>	69,680
	<i>schaal 15+</i>	
	som personele kosten	404,468
	Reiskosten	34,500
Omschrijving overige kosten	<i>materiële kosten</i>	
	<i>overige kosten</i>	
	som overige kosten	34,500
Totaal		438,968

1.8 English summary

project title: Assessment and advice (project number 430-12090)

justification: Fishery management aims for sustainable exploitation of renewable resources under fair economic and social conditions and with a limited impact on the environment. Management decisions, taken by the European Commission, are always taking scientific advice into account. In fresh waters, national management is delegated to designated Commissions in which representatives of the fishing sector are included. The biological state of the exploited resources, as assessed by scientists, is an important indicator in establishing management measures. Ecosystem considerations have become of increasing importance in decisions related to fishery management.

project: This project includes the provision of assessments of most marine fish stocks which are exploited by the Netherlands inside and outside European waters. The assessments for these stocks are carried out in international working groups and provide the basis for the advice to fishery managers. The project also includes the national contribution to international advisory committees from ICES and STECF. These committees are responsible for providing advice on the management of marine ecosystem and fisheries. Further, on request of the Ministry, support is given to actual management issues of national interest. The project supports development of methods and protocols used in the provision of advice. Also support is given to the Ministry with regulations for accreditation of proposals for aquaculture of new species.

results and products: The main results of the project include the provision of biological advice to fishery management (national and international); contribution to assessments of fish stocks; relevant working papers to international working groups; national reports (and presentations) to the Ministry; contribution to the contents of websites.

2 Marktbemonstering zeevisserij

2.1 Kennisbehoefte

Door middel van bemonstering van de aanvoer van de visserijvloot wordt informatie verzameld die, met soortgelijke informatie verzameld door andere landen, gebruikt wordt bij het analyseren van de toestand van de visbestanden in zee. De resultaten van deze analyses vormen de basis voor de adviezen aan EL&I voor het beheer van de visserij in de Noordzee en Noordoostelijke Atlantische Oceaan.

2.2 Wettelijke basis

Dit project is een uitwerking van de Europese verplichtingen die voortvloeien uit de DCF en is in zijn geheel onderdeel van het Nationaal Programma 2011-2013.

De DCF verplicht alle lidstaten tot het verzamelen van bepaalde biologische gegevens van de aanvoer van de visserij. Het verzamelen van gegevens van de Nederlandse visserij vloeit dan ook voort uit deze verplichting. Het verzamelen van deze gegevens heeft betrekking op de aanvoer in Nederlandse havens, inclusief die van buitenlandse vaartuigen die in Nederland aanlanden.

2.3 Doelstelling en aanpak van het onderzoek

De marktbemonstering zeevisserij omvat het verzamelen van vismonsters van de aanvoer van commerciële vangsten door de Nederlandse en buitenlandse zeevisserij in Nederland. De vismonsters worden hoofdzakelijk gebruikt om de leeftijdssamenstelling van de aangevoerde vis te bepalen.

Naast de leeftijdssamenstelling worden biologische gegevens van de vissen, zoals lengte, gewicht, geslacht en geslachtsrijpheid bepaald. De gegevens worden in eerste instantie gebruikt voor het maken van toestandsbeoordelingen van de visbestanden. Hiervoor wordt, met behulp van deze biologische gegevens, van de nationale aanvoer de leeftijdssamenstelling bepaald met bijbehorende gemiddelde gewichten per leeftijd, gemiddelde lengtes per leeftijd, etc.

Het onderzoek is een voorzetting van een langjarige bemonsteringsreeks die omstreeks 1957 begon. Sinds 1994 heeft de EC de bemonstering financieel ondersteund door een aantal contracten. Sinds 2002 wordt de marktbemonstering uitgevoerd onder WOT programma 406, overeenkomend met de richtlijnen zoals gegeven in EU verordeningen.

Met ingang van 2009 is de focus van soort- of bestandsgerelateerde bemonstering naar een zogenoemde vlootbemonstering verschoven. Hierbij worden verschillende vlootsegmenten of metiers bemonsterd. Deze vlootsegmenten zijn opgedeeld in geografische regio's zoals Noordzee & oostelijk Kanaal en Noordoost Atlantisch gebied. Voorbeelden van deze metiers zijn de boomkorvloot die zich

werkplan 2013

Programmanummer en titel	WOT-05 Visserijonderzoek
Projectnummer(s)	430-12100
Projectleider	ing. S.W. Verver
uitvoerende instellingen	CVO; IMARES
gebruiker van de resultaten	Directie Dierlijke Agroketens en Dierenwelzijn (EL&I-DAD)
contactpersoon van de gebruikersgroep	ir. B. van Wonderen (EL&I-DAK)

Lengtemetingen in de visafslag

met 80mm maaswijdte op demersale vis in de Noordzee richt en bijvoorbeeld de vriestrawlers die op kleine pelagische vis ten westen bij Mauritanië vissen.

De omschakeling van soort- naar metierbemonstering in 2009 had tot gevolg dat het aantal soorten dat bemonsterd moest worden uitgebreid om een beeld te krijgen van de totale aanvoer van het metier. In totaal zijn 32 soorten opgenomen in het programma voor de lengtebemonstering en 15 soorten worden bemonsterd op leeftijd en biologische parameters als geslacht en geslachtsrijpheid.

De bemonsteringen worden uitgevoerd volgens een protocol welke voor de diverse vissoorten kan verschillen. De protocollen worden beschreven in de *Handleiding Marktbemonstering 2011*.

2.4 Onderdelen

2.4.1 Marktbemonstering demersale vis

De marktbemonstering van demersale vissoorten vindt plaats in de Nederlandse afslagen en valt in twee typen bemonstering uiteen; de zogenoemde lengte- en leeftijdsbemonstering. Gemakshalve wordt gesproken over leeftijdsbemonstering, maar de registratie van biologische parameters als geslacht en rijpheid vallen ook onder deze bemonstering.

2.4.1.1 Lengtebemonstering

De lengtebemonstering van de aanvoer vindt in principe plaats in de afslag. Sommige vissoorten, zoals wijting, worden vaak ongesorteerd verhandeld, maar de meeste soorten worden gesorteerd in marktcategoryën. Nadat de vis gesorteerd is voor de handel, maar voordat de vis verkocht is, is er de mogelijkheid om de lengtesamenstelling te meten. Bij enkele kwetsbare soorten, zoals mul en zeebaars, kan het voorkomen dat het hanteren van de vis niet wordt toegestaan in verband met de kans op beschadiging en waardevermindering. In dat geval wordt een monster aangekocht.

Bijgaande tabel geeft een overzicht van de soorten waarvan in 2013 lengtemonsters genomen worden. Tevens geeft de tabel inzicht in de aantallen monsters per soort.

De DCF gaat er vanuit dat met de bemonstering een bepaald nauwkeurighedsniveau behaald wordt. Een methode om op voorhand het aantal te nemen monsters te berekenen om die precisie te halen nog niet beschikbaar. Om die reden is gekozen om een minimum van 2 monsters per soort per gebied per maand te nemen om zo zorg te dragen voor voldoende dekking van de jaarlijkse trends in de visserij met betrekking op ruimtelijke en temporele aspecten. Voor de belangrijkste soorten is gekozen voor 3 monsters per maand en op basis van historische ervaring is ervoor gekozen om in de paaitijd van schol en tong een monster extra te nemen per maand, hetgeen resulteert in 48 monsters per jaar per soort.

Nederland heeft op basis van de aanvoer in de jaren 2007-2008 een verplichting om schol te bemonsteren afkomstig uit het Skagerrak (gebied IIIaN). Echter, de toegankelijkheid tot de

Lengtemonsters		
Soort	Gebied	Aantal monsters
bot	27.IV,VIIId	36
griet	27.IV,VIIId	36
heek	27.IV,VIIId	36
heek	27.VI	36
kabeljauw	27.IV,VIIId	40
mul	27.IV,VIIId	24
poon, Engelse	27.IV,VIIId	24
poon, grauwe	27.IV,VIIId	24
poon, rode	27.IV,VIIId	24
schar	27.IV,VIIId	36
scharretong	27.IV,VIIId	36
schelvis	27.IV,VIIId	36
schol*	27.IIIaN	0
schol	27.IV,VIIId	48
tarbot	27.IV,VIIId	36
tong	27.IV,VIIId	48
tongschar	27.IV,VIIId	36
wijting	27.IV,VIIId	36
zeebaars	27.IV,VIIId	24
zeeduivel	27.IV,VIIId	36
zwarte koolvis	27.IV,VIIId	36
zwarte koolvis	27.VI	36
<i>Totaal</i>		<i>724</i>
<small>* overgenomen door DK</small>		

aanlandingen uit dit gebied is erg laag aangezien deze vaak direct in de vrachtwagen gelost worden voor transport naar Nederland. Nederland heeft daarom afspraken gemaakt met Denemarken over het overnemen van de verplichting om deze aanlandingen te bemonsteren.

De bemonstering dient zodanig te worden uitgevoerd dat er voldoende dekking van de verschillende vistuigen, gebieden en land van herkomst van het schip is. De exacte planning van het aantal te nemen monsters per kwartaal, per regio en het aantal monsters dat afkomstig moet zijn van buitenlandse schepen wordt beschreven in een document: *Handleiding marktmonitoring 2013*.

2.4.1.2 Leeftijdsbemonstering

De vismonsters voor de leeftijdsbemonstering worden gekocht op de afslag en voor verwerking naar IMARES gebracht. In sommige gevallen, zoals tarbot en griet is de restwaarde van de verwerkte vis nog voldoende om de vis terug in de afslag te brengen en weer te verkopen. In de meeste andere gevallen is de restwaarde echter nihil en wegen deze niet op tegen de kosten van terugverkoop.

Leeftijdsmonsters		
Soort	Gebied	Aantal monsters
bot	27.IV,VIIId	18
griet	27.IV,VIIId	16
kabeljauw	27.IV,VIIId	20
rog, blond	27.IV,VIIId	36
rog, gevlekt	27.IV,VIIId	36
rog, stekel	27.IV,VIIId	36
schar	27.IV,VIIId	16
schol**	27.IV,VIIId	64
schol*	27.IIIa	0*
tarbot	27.IV,VIIId	16
tong**	27.IV,VIIId	64
tongschar	27.IV,VIIId	16
<i>Totaal</i>		<i>338</i>
* overgenomen door DK		
** incl. monsters voor DK		

Bijgaande tabel geeft een overzicht van de geplande bemonsteringsintensiteit van 2013.

Ten opzichte van 2013 zijn er geen wijzigingen in het programma. Tongschar wordt met ingang van 2012 bemonsterd.

Zeebaars neemt in de planning een bijzondere plaats in aangezien deze soort maar eens in de drie jaar bemonsterd hoeft te worden. Tijdens de RCM Noordzee in november 2009 is met Engeland en Frankrijk overeengekomen dat de bemonsteringen in 2010 en 2013 wordt uitgevoerd.

In bovenstaande soortenlijst nemen de roggren een aparte plaats in aangezien leeftijdsbepalingen daarvan niet mogelijk zijn. De monsters worden echter wel verwerkt als zijnde leeftijdsmonsters aangezien er wel op

individuele basis geslacht en geslachtsrijpheid worden bepaald.

De leeftijdsbemonstering dient te worden uitgevoerd op zodanige wijze dat er voldoende dekking is van de verschillende vistuigen en gebieden. De exacte planning van het aantal te nemen monsters per kwartaal, per regio en het aantal monsters dat afkomstig moet zijn van buitenlandse schepen wordt beschreven in *Handleiding marktmonitoring 2013*.

2.4.2 Marktmonitoring pelagische vis

De marktmonitoring van pelagische vissoorten vindt niet op de afslag plaats aangezien deze vis hoofdzakelijk diepgevroren wordt aangevoerd en niet via de afslagen verhandeld wordt. De vangst wordt voor IMARES door geïnstrueerd personeel aan boord van de trawlers bemonsterd. De diepgevroren pakken met monsters worden na aankomst in de haven door IMARES medewerkers opgehaald en verwerkt op het instituut.

Lengte- en leeftijdsmonsters		
Soort	Gebied	Aantal monsters
blauwe wijting	27.All	75
haring	27.I,IIa	10
haring	27.IV,VIIId	107
haring	overige	20
horsmakreel	27.All	50
horsmakreel	27.IV,VIIId	50
makreel	27.All	39
makreel	27.IV,VIIId	10
roodbaars	27.All	0*
zilversmelten	27.All	12
<i>totaal</i>		<i>373</i>

De lengte- en leeftijdsbemonstering van pelagische vis lopen gelijk op aangezien er van ieder monster van een pak een complete lengteverdeling gemaakt wordt alvorens er een snijmonster uit het pak geselecteerd wordt.

Het totaal aantal geplande monsters voor 2013 wordt weergegeven in bijgaande tabel, het gaat hierbij zowel om lengte- als leeftijdsmonsters.

Opgemerkt dient te worden dat deze bemonstering geheel afhankelijk is van de medewerking van de pelagische vloot en dat de gebiedsaanduidingen indicatief zijn. Als de vloot besluit ergens anders te gaan vissen, dan zal de monsternamen dit volgen.

Er zijn geen nieuwe soorten in de bemonstering van de pelagische soorten. Roodbaars wordt bijna uitsluitend aangevoerd door schepen onder Duitse vlag. Met Duitsland is dan ook overeengekomen dat zij de bemonstering van deze soort op zich neemt. Daarnaast is met Frankrijk afgestemd dat Nederland monsters zal nemen van Franse trawlers die in NLD aanlanden. Hiervoor hoeven geen additionele monsters genomen te worden, deze monsters zijn onderdeel van de monsters die al genomen werden.

2.4.3 Marktbemonstering Noorse kreeft en garnalen

Naast vissoorten worden er ook twee soorten schaaldieren bemonsterd, te weten Noorse kreeft (*Nephrops norvegicus*) en gewone garnaal (*Crangon crangon*). Van deze soorten is het niet mogelijk een leeftijdsbepaling uit te voeren. Wel is het mogelijk het geslacht vast te stellen en bij vrouwtjes het stadium van geslachtsrijpheid.

De monsters worden aangekocht op de afslag en verwerkt op IMARES. De geplande aantallen monsters voor 2013 staan in bijgaande tabel.

Soort	Gebied	Aantal monsters biologische parameters	Aantal lengtemonsters
garnaal	27.IV,VIIId	6	24
Noorse kreeft	27.IV,VIIId	24	24

Zoals gezegd, is het voor deze schaaldieren niet mogelijk de leeftijd te bepalen. Echter, op individuele basis worden wel biologische parameters zoals geslacht en rijpheid bepaald. Het meten van biologische parameters is bij garnaal zeer bewerkelijk. Er is daarom gekozen om van zes garnaalmonsters biologische parameters te bepalen en 24 monsters te verwerken als lengtemonster. Bij Noorse kreeft leveren de alle monsters zowel lengtegegevens als biologische parameters op.

2.4.4 Bilaterale afspraken over de bemonstering met andere Lidstaten

In het kader van de DCF zijn er gedurende de RCMs afspraken gemaakt met betrekking tot de bemonstering van de aanvoer in Nederland van vaartuigen afkomstig van andere LS. Voor 2013 zijn de volgende verplichtingen aangegaan voor het nemen van extra monsters:

Soort	Gebied	Aantal monsters biologische parameters	Aantal lengtemonsters	afpraak met Lidstaat
Noorse kreeft	27.IV,VIIId	4		Duitsland; maximaal; FU nader te bepalen
Noorse kreeft	27.IV,VIIId	2		België
schol	27.IV,VIIId	0	4	België
tong	27.IV,VIIId	0	2	België
garnaal	27.IV,VIIId	2		België

2.4.5 Bemonstering van de vangsten in de Pacific en CECAF wateren

De DCF schrijft voor dat alle vangsten die door schepen met een EU vlag worden gedaan worden bemonsterd. Dit geldt ook voor vangsten die buiten EU wateren worden gemaakt. De Nederlandse trawlvloot vist voor een deel van het jaar op sardinella en horsmakreel in wateren voor de kust van Mauritanië en Marokko (CECAF). In recente jaren wordt ook in de Pacific (SPRFMO) op horsmakreel gevist.

In het CECAF gebied wordt voor de Afrikaanse kust naast Nederland ook gevist door Polen, Litouwen, Duitsland en Letland. Deze landen vissen met pelagische trawlers op dezelfde vissoorten als Nederland. Tijdens de RCM Long Distance Fisheries in Ljubljana (2011) is met deze lidstaten een gezamenlijk bemonsteringsprogramma overeengekomen voor de jaren 2012 en 2013. Afspraken zijn gemaakt over de uit te voeren bemonstering en het verdelen van de kosten. Het bemonsteringsprogramma zal worden uitbesteed aan [CMR](#) welke samenwerkt met [IMROP](#). In totaal zullen door IMROP waarnemers 12 reizen worden gemaakt onder aansturing van het CMR. Tijdens deze reizen wordt van alle gevangen vissoorten de samenstelling van de vangst gemeten en schattingen van de hoeveelheid discards gemaakt. Van de stocks die vermeld staan zijn in Appendix VII van de DCF zullen bovendien biologische parameters worden verzameld. De details van de bemonstering, dataformaat en datalevering zijn uitgewerkt in een gezamenlijk document van de lidstaten: [Biological Data Collection of pelagic fisheries in CECAF waters in compliance with the DCF](#). Het CVO heeft een contract gesloten met CMR over de uitvoering van de bemonstering in 2012 and 2013 en zal zorg dragen voor de financiering van de bemonstering. De gemaakte kosten worden door CVO volgens gemaakte afspraken doorberekend naar de betrokken lidstaten. In de afwezigheid van enige visserij van pelagische trawlers in dit gebied zijn de bemonsteringsactiviteiten halverwege 2012 vooralsnog opgeschort.

In de Pacific wordt naast Nederland gevist door Duitsland, Litouwen en Polen op cuene horsmakreel. Over een gezamenlijke bemonstering in dit gebied zijn nog geen afspraken gemaakt.

Aangezien er onzekerheid bestaat over de voortzetting van de visserij in deze gebieden in 2013, zijn er bemonsteringsactiviteiten gepland in 2013. Hoewel het verdrag over de toegang van Europese vaartuigen in de visserij in wateren van Mauritanië is vernieuwd, heeft de visserijsector aangekondigd vooralsnog geen gebruik van de mogelijk om in de wateren van Mauritanië te vissen. In de Pacific zijn de quota op de cuene horsmakreel sterk verlaagd zodat zij niet meer interessant zijn voor de Nederlandse vaartuigen.

Als er in 2013 door Nederlandse trawlers toch in deze gebieden wordt gevist zal alsnog actie worden ondernomen en het werkplan worden aangepast. De RFMO in dit gebied (SPRFMO) heeft richtlijnen opgesteld voor de bemonstering van de visserij en dataformats opgesteld. Het streven is om hier zoveel mogelijk aan te voldoen.

2.4.6 Leeftijdsbepaling van vissen

Behalve voor de 3 soorten roggen worden van alle vissoorten gehoorsteentjes (otolieten) verzameld voor het bepalen van de leeftijd van de vis. De leeftijd van de vissen wordt bepaald aan de hand van het aantal jaarringen dat in de otoliet wordt waargenomen. De wijze van prepareren van de otoliet verschilt per vissoort. Van kabeljauw, schol, tong, schar, tarbot, tongschar, griet en horsmakreel worden de otolieten in zwarte polyesterhars ingelegd. Hiervan worden dunne slijpplaatjes van 0,5 mm dikte gezaagd. De slijpplaatjes van tong en horsmakreel otolieten worden extra gekleurd om de ringstructuur beter zichtbaar te maken. Met behulp van een binoculair worden de leeftijden afgelezen door de ringen te tellen.

Van haring en makreel worden de hele otolieten in heldere polyesterhars ingegoten en daarna afgelezen. De otolieten van blauwe wijting en zilversmelt worden als gehele otolieten afgelezen.

2.4.7 Database en software

Naast het verzamelen, meten en snijden van de vissen en het verzamelen van biologische gegevens behoren bewerking van de otolieten, de leeftijdsbepaling, het invoeren van de gegevens in een centrale database alsmede het beheer van deze database en het verzamelen van de vangstgegevens van de bemonsterde schepen tot de werkzaamheden.

het inleggen van otolieten in polyesterhars

2.5 Kennisverspreiding en Communicatie

Met uitzondering van de interne communicatie, die nodig is voor het uitvoeren van het project, wordt het niet nodig geacht verdere initiatieven ontwikkelen. Het project verzamelt meetgegevens welke worden gearchiveerd in databases. Ten behoeve van rapportages wordt meta-informatie verstrekt betreffende de verzamelde gegevens.

2.6 Producten

- Database met steekproeven van lengteverdeling, leeftijd en biologische gegevens van de verzamelde monsters alsmede de bijbehorende vangstsamenstelling en visserijgegevens van de reizen waarvan de monsters zijn verzameld;
- Jaarverslag met een overzicht van de bemonstering in het afgelopen jaar;
- Bijdrage aan de voorgangsrapportage en het Annual Report;
- Bijdrage aan de planning voor het Annual Work Plan voor 2014;
- Lengte-leeftijd sleutels (Age-Length Keys, ALKs) voor de opwerking van de vangstgegevens van de aanvoer in Nederland voor de betrokken vissoorten t.b.v. toestandsbeoordeling ICES werkgroepen;
- Deelname en rapportage PGCCDBS;
- Update van de handleiding marktmonitoring 2013;
- Update van procedures en protocollen met betrekking op de marktmonitoring.

2.7 Samenwerking

Met betrekking tot de bemonstering wordt met visserijinstituten in het buitenland samengewerkt. De afstemming van de bemonstering met andere landen vindt plaats via PGCCDBS en RCMs. Er worden gezamenlijk workshops georganiseerd voor het uitwisselen van expertise in het bepalen van de leeftijd en andere biologische kenmerken van de vissoorten. De DCF gaat uit van vergaande samenwerking tussen de lidstaten die ertoe kan leiden dat zij van elkaar bemonsteringsverplichting overnemen.

Met Duitsland ([vTI](#)), Denemarken ([DTU aqua](#)), Verenigd Koninkrijk ([CEFAS](#)), België ([ILVO](#)) en Frankrijk ([IFREMER](#)) zijn afspraken gemaakt over het overnemen van taken. Duitsland neemt de bemonstering van de Duitse pelagische schepen die aanlanden in Nederland voor zijn rekening. Denemarken neemt de bemonstering van de scholvangst in het Skagerrak van Nederland over, terwijl Nederland in ruil daarvoor een aantal tongmonsters uit de Noordzee neemt voor Denemarken. Met Frankrijk is overeengekomen dat zij de bemonstering van Mul uit de Noordzee van Nederland overnemen. Nederland neemt op haar beurt de bemonstering van Franse trawlers die in Nederland aanlanden voor haar rekening. Met Duitsland ([vTI](#)), Litouwen ([Fishery Service](#)), Letland ([BIOR](#)) en Polen ([MIR](#)) zijn bilaterale afspraken gemaakt voor een gezamenlijke bemonstering van de vangsten

2.8 Begroting

	startdatum	1 jan 2013
	einddatum	31 dec 2013
Financiering (€)		
exclusief BTW	Projectbudget (programmaged)	902,631
	Cofinanciering (derden)	
	cofinancierende partij	
Raming kosten (€)		
	<i>schaal 1-6</i>	<i>219,401</i>
	<i>schaal 7-9</i>	<i>360,395</i>
	<i>schaal 10-11</i>	<i>104,716</i>
Personele kosten (dagen x tarief)	<i>schaal 12</i>	<i>94,536</i>
	<i>schaal 13-14</i>	
	<i>schaal 15+</i>	
	som personele kosten	779,049
	<i>Reiskosten</i>	<i>39,640</i>
Omschrijving overige kosten	<i>materiële kosten</i>	<i>20,443</i>
	<i>overige kosten(vismonsters)</i>	<i>63,500</i>
	som overige kosten	123,583
Totaal		902,631

2.9 English summary

project title: Market sampling of marine fish stocks (project number 430-12100)

justification: The sampling of the structure of catches (landings and discards) provides important information on the state of the fish stocks. The data are used in stock assessments and advice how to manage these stocks. For EU Member States, there is an obligation to sample landings of these stocks according criteria laid down in EU legislation (DCF).

project: Samples of commercial landings, taken in fish ports or obtained directly from vessels will be taken. A distinction will be made between samples of the length distribution of the landings (mostly measured in fish harbours) and samples for biological parameters (age, length, gender, growth and sexual maturity stage) which are bought and analysed in the fishery laboratory.

The following stocks in the North Sea will be sampled in 2013: flounder, brill, hake, cod, red gurnard, grey gurnard, tub gurnard, dab, megrim, haddock, plaice, turbot, sole, lemon sole, whiting, anglerfish, saithe, rays, sea bass, Norway lobster and shrimps. From the North Sea and distant waters the following stocks will be sampled: herring, mackerel, horse mackerel, blue whiting and argentines.

From 2012 onwards, sampling of the fishery on stocks outside EU waters has been included in the project. The sampling will be subcontracted and carried out by CMR. The main species sampled are sardinella and horse mackerels in CECAF waters and cuene horse mackerel in the Pacific.

results and products: support and update of the national databases; national data contributions to assessment working groups (age composition of the national catch, age-length keys); annual report of activities; contribution to technical report to EU on national sampling obligations.

3 Bestandsopnamen op zee

3.1 Kennisbehoefte

Door middel van bestandsopnamen worden visserijafhankelijke gegevens verzameld die essentieel zijn voor de biologisch advisering. Naast de gegevens over de hoeveelheden aangelande vis en de biologische bemonstering van deze vis in het project *Marktbemonstering zeevisserij*, vormen de resultaten van bestandsopnamen met zeegaande onderzoeksvaartuigen de basis voor de toestandsbeoordeling van een aantal commerciële zeevisbestanden. Sommige bestandsopnamen leveren schattingen van de jaarlijkse aanwas aan jonge vis, terwijl andere surveys worden gebruikt om de hoeveelheid volwassen vis te schatten.

werkplan 2013

Programmanummer en titel	WOT-05 Visserijonderzoek
Projectnummer(s)	430-12110
Projectleider	ing. I.J. de Boois
uitvoerende instellingen	CVO; IMARES
gebruiker van de resultaten	Directie Dierlijke Agroketens en Dierenwelzijn (EL&I-DAD)
contactpersoon van de gebruikersgroep	ir. H.R. Offringa (EL&I-DAK)

Tijdens de bestandsopnamen worden niet alleen gegevens verzameld van commerciële soorten, maar van alle vissoorten die in de vangst voorkomen evenals van het macrobenthos. De resultaten van bestandsopnamen vormen daardoor de belangrijkste informatiebron voor de bestudering van veranderingen die optreden in de vis fauna en de effecten die de visserij heeft op het ecosysteem.

3.2 Wettelijke basis

De DCF verplicht de lidstaten tot het verzamelen van bepaalde biologische gegevens. Dit project is een uitwerking van de Europese verplichtingen die voortvloeien uit de Europese Dataverzamelings Verordeningen (DCF) en is in zijn geheel onderdeel van het Nationaal Programma 2011-2013 dat door EL&I aan de EC is aangeboden.

Alle bestandsopnamen, die in dit project worden uitgevoerd, zijn opgenomen in de DCF.

3.3 Doelstelling en aanpak van het onderzoek

Met behulp van onderzoeksvaartuigen worden jaarlijks op standaardwijze bestandsopnamen uitgevoerd op zee. Het toepassen van standaard methodieken maakt het mogelijk de resultaten te vergelijken met voorgaande jaren. De bestandsopnamen geven, onafhankelijk van informatie uit de visserij, een beeld over de ontwikkeling van de visstand of delen van de visstand. Alle bestandsopnamen in dit project maken deel uit van een internationaal gecoördineerd programma waaraan ook buitenlandse onderzoeksinstituten deelnemen. De bestandsopnamen zijn in beginsel specifiek gericht op een aantal doelsoorten of leeftijdsgroepen. Bij de bestandsopnamen worden verschillende bemonsteringstechnieken gebruikt. De wijze van bemonstering is, met inachtneming van internationale afspraken, beschreven in het *Handboek bestandsopnamen en routinematige bemonsteringen op het water*. Alle verzamelde gegevens worden opgeslagen in een centrale database bij IMARES en waar mogelijk toegevoegd aan internationale databases. De onderzoeksvaartuigen voor de Nederlandse bijdrage aan de bemonstering worden door het Ministerie van EL&I ter beschikking gesteld.

In 2013 zullen werkzaamheden worden verricht voor de volgende bestandsopnamen:

3.4 Onderdelen

3.4.1 Internationale Bottom Trawl Survey

Evenals in voorgaande jaren coördineert de "Tridens" omstreeks februari gedurende 5 weken de International Bottom Trawl Survey (IBTS) in de Noordzee, waaraan ook onderzoeksschepen uit Denemarken, Duitsland, Frankrijk, Noorwegen, Schotland en Zweden deelnemen. De survey wordt uitgevoerd met een bodemtrawl, de zogenaamde GOV (Grand Ouverture Verticale). Daarnaast worden 's nachts met een planktonnet (MIK-net, Method Isaac Kidd) op haringlarven gevist. De gegevens worden door ICES gebruikt bij de toestandsbeoordelingen van enkele commerciële vissoorten (haring, sprot, kabeljauw, schelvis, wijting, kever) om de sterkte van de jongste jaarklassen te schatten en om de assessment te kalibreren. Daarnaast zijn de verzamelde gegevens van deze en alle andere vissoorten belangrijk voor het onderzoek naar veranderingen in het Noordzee ecosysteem, en naar de invloed die de visserij op het ecosysteem heeft. IMARES coördineert de uitwisseling van gegevens tussen de internationale partners tijdens de survey.

3.4.2 Makreel- en horsmakreel ei-surveys

Om de drie jaar worden in de Golf van Biskaje en in de Keltische Zee in internationaal verband ei-surveys uitgevoerd voor makreel en horsmakreel. Deze survey wordt in 2013 uitgevoerd.

De deelnemende landen zijn Spanje, Portugal, Duitsland, Ierland, Schotland, Nederland, IJsland, Faroer en Noorwegen. Volgend jaar zal aanvullend een survey in de Noordzee uitgevoerd. De Nederlandse bijdrage aan deze surveys zal door de "Tridens" worden uitgevoerd.

In de paaiperiode worden verspreid over meerdere surveys planktonmonsters verzameld, waarin de hoeveelheid eieren van makreel en horsmakreel wordt bepaald. Uit deze gegevens wordt de eiproduktie van deze soorten berekend. Tevens worden monsters verzameld van makreel en horsmakreel om de fecunditeit (vruchtbaarheid) van deze soorten te meten.

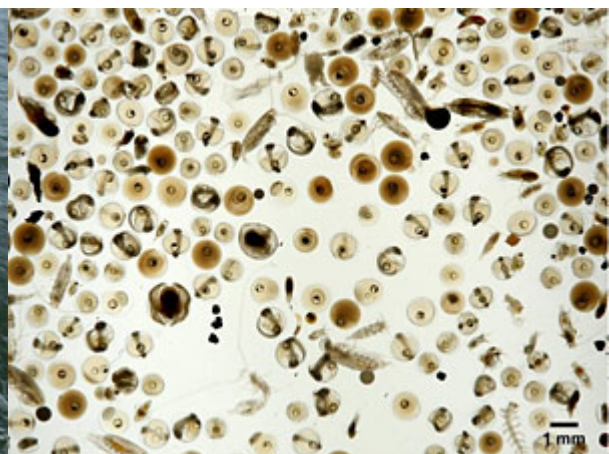
De hoeveelheid makreel en horsmakreel eieren die door deze survey worden geschat worden aan de hand van fecunditeitsmetingen omgerekend in een schatting van de omvang van het volwassen bestand van deze vissoorten. Deze informatie wordt door WGWIDE gebruikt bij de toestandsbeoordeling van deze bestanden.

In 2013 zal IMARES met de Tridens de bemonstering in de Golf van Biskaje en de Keltische Zee uitvoeren in mei en juni. Er zal overlap zijn tussen de bemonsteringsperiode en gebieden met de andere deelnemende landen.

De planning en coördinatie van deze internationale survey wordt gevoerd door de ICES Working Group on Mackerel and Horse Mackerel Egg Surveys, [WGMEGS](#). WGMEGS zal in 2013 niet bijeen komen. De rapportage zal *by correspondence* gebeuren.

met de planktontorpedo wordt op makreeleieren gevist

makreel eieren

Bij het vaststellen van het programma in de Uitvoeringsovereenkomst is met EL&I overeengekomen dat uit het jaarlijkse onderzoeksbudget een bedrag moet worden gereserveerd voor het uitvoeren van de driejaarlijks makreel- en horsmakreel ei-surveys. Het cumulatieve spaarbedrag in 2011 en 2012 is 136k€ en wordt in 2013 ingezet voor de uitvoering van de survey.

3.4.3 Akoestische survey op blauwe wijting

In maart/april wordt in EU-verband samen met Ierland een bijdrage geleverd aan de internationale akoestische survey op blauwe wijting in het zeegebied ten westen van de Britse Eilanden. De overige landen die bijdragen aan deze survey zijn Noorwegen, Rusland en de Far Oer. De survey wordt uitgevoerd gedurende de paaitijd. Het doel van de survey is het verkrijgen van een schatting van de omvang van het bestand. Deze schatting wordt door ICES gebruikt bij de toestandsbeoordeling van deze soort. Tijdens de survey wordt op gezette tijden gevestigd om de lengte- en leeftijdssamenstelling van de blauwe wijting te bepalen. De verzamelde gegevens worden uitgewerkt en in een database gebracht door een post-processing data workshop, welke plaats vindt onmiddellijk na de survey.

blauwe wijting

De betrokken EU Lidstaten leveren de wetenschappelijk opstappers en delen de kosten van de ingezette schepen volgens een vooraf afgesproken verdeelsleutel. De survey wordt uitgevoerd met de *Tridens* (3 weken) en het Ierse onderzoeksvaartuig *Celtic Explorer* (2,5 weken).

3.4.4 Haringsurveys

Nederland participeert in drie verschillende haringsurveys. In de Noordzee en in het Kanaal worden door Nederland en Duitsland een aantal *haringlarven surveys* (IHLS) uitgevoerd in de Noordzee. De hoeveelheid gevangen haringlarven is een maat voor de omvang van de haringstand. De Nederlandse surveys worden door de *Tridens* uitgevoerd met een planktontorpedo in de maanden januari (1 week), september (2 weken) en december (1 week).

In juni/juli neemt de *Tridens* gedurende vier weken deel aan de *internationale akoestische survey op haring in de Noordzee* (NHAS). Naast Nederland nemen Schotland, Duitsland, Denemarken en Noorwegen deel aan de survey. Het doel van de survey is het schatten van de grootte van de Noordzee haring populatie. Voor de survey wordt gebruik gemaakt van een Simrad 38kHz splitbeam transducer met een EK60 echolood. De toegepaste methode is echo-integratie. Door transecten te varen in het gebied worden de echo's van haring en sprot bepaald. Het resultaat is de zogenaamde "Nautical Area Scattering Coefficient" (NASC; m^2/nm^2). Met de bekende akoestische reflectie van een haring c.q. sprot kan zo de totale hoeveelheid vis binnen het gebied worden berekend. Aan de hand van vistrekken wordt de soortssamenstelling bepaald. Van haring en sprot worden daarnaast biologische monsters genomen om leeftijd en rijpheid te bepalen. Voor deze soorten kan aldus een schatting van de populatie, uitgesplitst naar leeftijd en rijpheid, gemaakt worden.

De informatie verzameld door beide surveys wordt door ICES gebruikt bij de toestandsbeoordeling van Noordzee haring.

In EU-verband wordt daarnaast een bijdrage geleverd aan een *internationale akoestische survey op Atlanto-Scandische haring* (ASH) in de Noorse Zee. Naast de EU leveren Noorwegen, Rusland, IJsland en de Far Oer een bijdrage aan deze survey. De survey levert een schatting van de omvang van dit bestand op welke wordt gebruikt door WGwide bij de toestandsbeoordeling.

De EU participatie en financiering van deze survey wordt op eenzelfde wijze geregeld als de survey op blauwe wijting. De betrokken EU Lidstaten leveren de wetenschappelijk opstappers en delen de

kosten van het schip volgens een vooraf afgesproken verdeelsleutel. De survey wordt uitgevoerd met het Deense onderzoeksvaartuig de *Dana*.

3.4.5 Platvissurveys

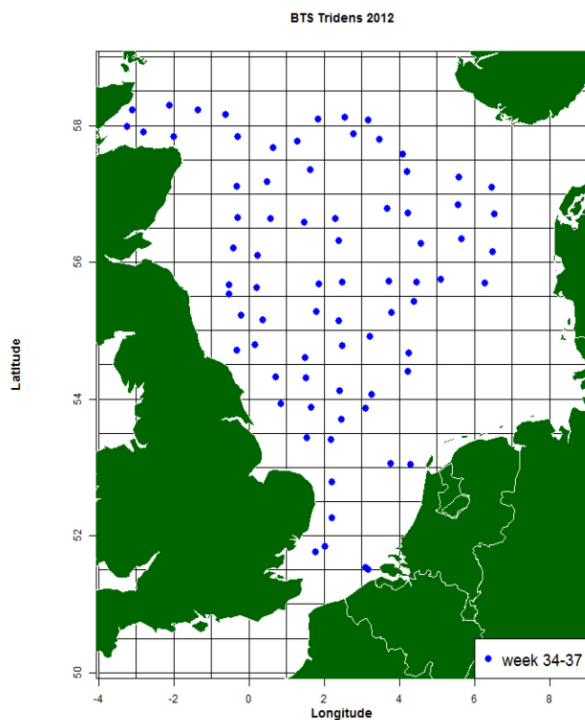
Nederland voert drie verschillende platvissurveys uit. Deze vinden plaats in verschillende gebieden en zijn in beginne gericht op verschillende leeftijdsgroepen van de belangrijke commerciële platvissoorten schol en tong. Er zijn geen wijzigingen ten opzichte van vorig jaar.

De *Beam Trawl Survey* (BTS) wordt in de periode augustus/september uitgevoerd, door de *Isis* in de zuidoostelijke Noordzee (5 weken) en door de *Tridens* in de westelijke en centrale Noordzee (4 weken). Het standaard vistuig voor beide schepen is een 8-meter boomkor. Doel van deze survey is het verkrijgen van visserijafhankelijke schattingen van de dichtheid van de meest algemene (oudere) leeftijdsgroepen van commerciële soorten, waaronder tong en schol ten behoeve van de toestandsbeoordeling van deze soorten door ICES. Behalve gegevens over demersale vissoorten levert deze survey ook unieke gegevens over het voorkomen van macro-epibenthos in het onderzoeksgebied, welke kwantitatief goed wordt bemonsterd.

De *Sole Net Survey* (SNS) richt zich specifiek op het verkrijgen van indices voor het schatten van de jaarklassterkte van tong en schol op 1-, 2- en 3-jarige leeftijd, die van belang zijn bij het opstellen van vangstprognoses. De survey wordt door de *Isis* uitgevoerd in het najaar. Er wordt gevist met een

6 meter tongenkor voor de Noordzeekust van Nederland t/m Denemarken, onder andere in raaien haaks op de kust welke verschillende dieptezones bestrijken.

De *Demersal Young Fish Survey* (DYFS) is een internationale bestandsopname uitgevoerd met een garnalenkor gericht op 0- en 1-jarige tong en schol en garnalen in de continentale kustgebieden van de Noordzee en aangrenzende estuaria. De survey geeft bovendien informatie over de veranderingen in de fauna van deze gebieden. De DYFS wordt uitgevoerd langs de kust met de *Isis* (5 weken in september en oktober), in de Zeeuwse estuaria met de *Schollevaar* (3 weken in september) en in de Waddenzee (4 weken in september en oktober) door de *Stern*. In verband met de voorgenomen vervanging van de vaartuigen *Schollevaar* en *Stern* is het mogelijk dat andere schepen voor deze survey zullen worden ingezet

het stationsnet van de boomkorsurvey zoals uitgevoerd op de *Tridens* in 2012

3.4.6 Internationale coördinatie

Bij het uitvoeren van de surveys wordt in ICES verband internationaal samengewerkt met zuster visserij instituten in Noorwegen, Zweden, Denemarken, UK, Ierland, IJsland, Rusland, Far Oer, Duitsland, België, Frankrijk, Spanje en Portugal.

Alle bestandsopnamen zijn onderdeel van internationale onderzoeksprogramma's. De planning van surveys en in een aantal gevallen de uitwerking van de gegevens worden door de betrokken landen gezamenlijk in werkgroepen uitgevoerd.

De platvissurveys worden internationaal gecoördineerd door de ICES Working Group on Beam Trawl Surveys WGBEAM. Door een fusie van WGIPS en WGNAPES is met ingang van 2012 de coördinatie van alle pelagische surveys uitgevoerd door de ICES Working Group of

International Pelagic Surveys WGIPS. De planning en coördinatie van makreel- en horsmakreel ei-surveys wordt gevoerd door de ICES Working Group on Mackerel and Horse Mackerel Egg Surveys, WGMEGS. De IBTS wordt gecoördineerd door de ICES International Bottom Trawl Survey Working Group IBTSWG.

Internationale survey coördinatie groepen in 2013
International Bottom Trawl Survey Working Group IBTSWG
Working Group on Beam Trawl Surveys WGBEAM
Working Group for International Pelagic Surveys WGIPS
Working Group on Mackerel and Horse Mackerel Egg Surveys WGMEGS (geen meeting)

3.4.7 Database en software

Alle gegevens van de vissurveys (BTS, SNS, DYFS, IBTS), de ei- en larvensurveys (IHLS, makreel- en horsmakreel eisurvey) alsmede de gegevens van de vistrekken uit de akoestische surveys (NHAS, blauwe wijtingsurvey) zijn opgeslagen in de centrale IMARES database FRISBE. Voordat de gegevens in de database worden opgeslagen, worden ze volgens een standaardprocedure gecontroleerd.

In 2012 zijn voorbereidingen getroffen om alle akoestische data centraal op te slaan in een database. Hieraan zal in 2013 verder worden gewerkt.

Een kopie van de Nederlandse (en internationale) BTS-gegevens wordt opgeslagen in de DATRAS database bij ICES in Kopenhagen.

Een kopie van de Nederlandse (en internationale) IBTS-gegevens wordt opgeslagen in de DATRAS database bij ICES in Kopenhagen en zijn daar beschikbaar voor onder andere ICES assessment werkgroepen zoals HAWG, WGNSSK en WGNEW.

3.5 Kennisverspreiding en Communicatie

De informatie die tijdens de surveys is verzameld, wordt beschikbaar gesteld aan internationale werkgroepen van ICES en STECF voor de advisering van het visserijbeleid. Ten behoeve van de publieke voorlichting wordt informatie verstrekt voor de websites van IMARES en CVO. Via deze websites kunnen de resultaten van de surveys worden geraadpleegd zodra deze beschikbaar zijn.

Met regelmaat worden artikelen in vakbladen geplaatst met informatie over de surveys en de resultaten daarvan.

Sinds 2007 gaan waarnemers vanuit de visserijsector mee aan boord bij een aantal surveys. Deze vorm van samenwerking zal worden voortgezet.

De voortgang van een aantal surveys is online te volgen via een [weblog](#) en/of via twitter.

verwerken van de haringvangst aan boord van de *Tridens*

3.6 Producten

- Uitvoeren van de geplande surveys;
- Bijdragen aan internationale coördinatie van de surveys;
- Bewerking van de gegevens tot abundantie indices voor de betrokken vissoorten t.b.v. toestandsbeoordeling ICES werkgroepen;
- Jaarlijkse survey rapportages, deels in ICES verband
- Interne Nederlandstalige reisverslagen van iedere survey; voor bestandsopnamen in internationale wateren daarnaast een Engelstalig verslag
- Actualiseren aan de websites van IMARES en CVO met de meest recente resultaten van de surveys
- Bijdrage aan de voortgangsrapportage en het Annual Report over 2011
- Bijdrage aan de planning voor 2013
- Up to date houden van de werkprocedures en protocollen
- Diverse bewerkingen van gegevens verzameld tijdens de surveys t.b.v. publicaties vallen buiten dit project.
- Actualiseren van de handleidingen met bemonsteringsprocedures

3.7 Begroting

	startdatum	1 jan 2013
	einddatum	31 dec 2013
Financiering (€)		
exclusief BTW	Projectbudget (programmaged)	1,314,327
	Cofinanciering (derden)	
	cofinancierende partij	
	<i>schaal 1-6</i>	142,680
	<i>schaal 7-9</i>	570,127
	<i>schaal 10-11</i>	343,147
Personele kosten (dagen x tarief)	<i>schaal 12</i>	131,550
	<i>schaal 13-14</i>	32,160
	<i>schaal 15+</i>	
	som personele kosten	1,219,664
	<i>Reiskosten</i>	27,542
Omschrijving overige kosten	<i>materiële kosten</i>	51,114
	<i>overige kosten</i>	16,007
	som overige kosten	94,663
Totaal		1,314,327

3.8 English summary

project title: Marine research vessel surveys (project number 430-12110)

justification: Research vessel surveys provide fishery independent information of the stocks in the sea. Information is obtained on the size, structure and distribution of the stocks. Some surveys are designed to obtain estimates of year class strength well before the year class recruit into the fishery. In practice, all information that is obtained (including all bycatches) is sampled. The results of research vessel surveys are used assessments of the state of the fish stocks and the marine ecosystem. All surveys in this project are eligible to the DCF.

project: Most of the surveys are carried out in collaboration with other countries and are co-ordinated by ICES planning groups. In 2013, IMARES will participate in the following surveys:

surveys in 2013	
International Bottom Trawl survey (IBTS)	This survey, almost covering the entire North Sea, is directed to roundfish and herring. In addition to trawl hauls fished during daytime, plankton hauls are fished during dark.
Acoustic survey on blue whiting (BWS)	EU participation in international survey carried out in waters west of the British Islands to estimate the size of the stock during spawning.
International Ecosystem Survey in the Nordic Seas	EU participation in an acoustic survey on the feeding grounds of Atlanto-Scandian herring in the Norwegian Sea with a Danish research vessel.
Acoustic survey on North Sea herring in the North Sea (NHAS)	Estimation of the size of the spawning stock of North Sea herring
Herring larvae surveys in North Sea and in the English Channel (IHLS)	Estimation of the size of the spawning stock of North Sea herring
Demersal Young Fish Survey (ASH)	International acoustic survey in the Norwegian Sea estimating the stock size of Norwegian spring spawning herring.
Demersal Young Fish Survey (DYFS)	Surveys in the Dutch nurseries of North Sea flatfish - plaice and sole - for the estimation of recruitment
Sole Net Survey (SNS)	Surveys on juvenile flatfish - plaice and sole - in continental coastal areas
Beam Trawl Survey (BTS)	Surveys on flatfish in the southern and central North Sea
Mackerel Egg surveys (MEGS)	Egg surveys on the western Atlantic mackerel stock and in the North Sea

results and products: support and update of the national and international databases for survey data; contribution to international coordination of surveys; national data contributions to assessment working groups (survey indices); contribution to a technical report to EU on national survey sampling obligations; contribution to website.

4 Monitoring van bijvangsten

4.1 Kennisbehoefte

Het verzamelen van informatie van bijvangsten in de zeevisserij die niet worden aangeland is essentieel voor evalueren van het effect van de visserij op het mariene ecosysteem en in het bijzonder op de visbestanden. Voor een aantal visbestanden is in de afgelopen jaren voldoende informatie beschikbaar gekomen die nu wordt gebruikt bij de het bepalen van de toestand van deze bestanden. Vanaf 2002 is het verzamelen van deze gegevens door de Lidstaten verplicht gesteld door de Europese Commissie via de DCF. In 2008 is deze

verplichting aangescherpt in de DCF. Dit houdt in dat vanaf 2009 moet 90%¹⁰ van de Nederlandse visserij moet worden gedekt door een bemonsteringsprogramma. Bovendien moeten de te verzamelen gegevens voldoen aan een door de Europese Commissie bepaalde nauwkeurigheid.

werkplan 2013

Programmanummer en titel	WOT-05 Visserijonderzoek
Projectnummer(s)	430-12130
Projectleider	ir. A.T.M. van Helmond
uitvoerende instellingen	CVO; IMARES
gebruiker van de resultaten	Directie Dierlijke Agroketens en Dierenwelzijn (EL&I-DAD)
contactpersoon van de gebruikersgroep	ir. H.R. Offringa (EL&I-DAD)

4.2 Wettelijke basis

Het verzamelen van discardgegevens is een uitwerking van de Europese verplichtingen die voortvloeien uit de DCF en is in zijn geheel onderdeel van het Nationaal Programma 2011-2013. In principe is het werkplan gedurende deze periode ongewijzigd

De DCF verplicht de lidstaten tot het verzamelen van gegevens over de omvang en de samenstelling van de teruggooi (discards) van alle nationale metiers tenzij kan worden aangetoond dat deze minder dan 5% bedraagt.

Daarnaast is Nederland door middel van EU Verordening (EG) nr. [812/2004](#) verplicht waarnemers mee te zenden aan boord van pelagische trawlers om de bijvangstgegevens van cetaceans (walvisachtigen) te registreren en rapporteren. Over de waarnemingen moet jaarlijks verslag worden uitgebracht.

Het verzamelen van gegevens over diepzeebestanden door waarnemers aan boord zijn bijzondere voorwaarden, vastgelegd in Verordening (EG) Nr. [2369/2004](#), voor het verkrijgen van toegang van de visserij tot diepzeebestanden.

4.3 Doelstelling en aanpak van het onderzoek

Doelstelling is het verzamelen van de gegevens zoals die met de EC zijn overeengekomen in het Nationaal Programma 2011-2013. In principe is het onderzoek in alle jaren gelijk.

Alle onderdelen in dit project behoren tot de categorie strikte WOT. De drie verschillende onderzoeksopdrachten 1) monitoren van discards, 2) monitoren van bijvangst zeezoogdieren en 3) monitoren vangsten van diepzeebestanden zijn geïntegreerd in één bemonsteringsprogramma.

4.3.1 Discardonderzoek

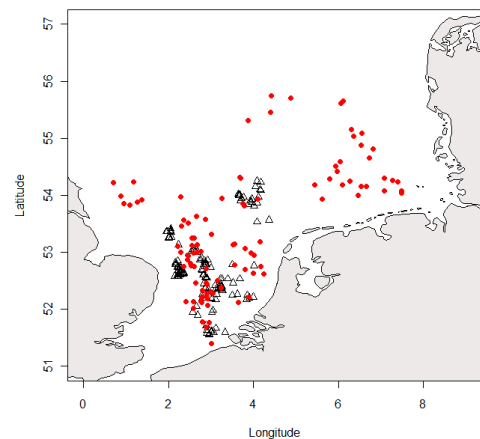
Onder discards wordt de vangst in de commerciële visserij verstaan die als ongewenst weer overboord wordt gezet. Deze vangst bestaat uit ondermaatse vis, vis van onvoldoende kwaliteit, vis

¹⁰ De 90% slaat zowel op inspanning, vangst als opbrengst.

waarvan de quota reeds zijn bereikt en niet commerciële vissoorten alsmede andere marine organismen. De overlevingskans van de overboord vis is over het algemeen zeer klein. Het onderzoek richt zich op het schatten van de hoeveelheid en de samenstelling van de discards in de voor Nederland belangrijkste vormen van visserij.

In 2008 heeft de EC in de DCF ten behoeve van de bemonstering van de vangsten, definities opgesteld voor een uniforme indeling van de Europese visserijactiviteiten (metiers). Bovendien zijn criteria opgesteld voor de bemonstering van deze metiers. Rekening houdend met deze criteria worden de Nederlandse visserij 88 metiers onderscheiden. Hiervan komen er 32 in aanmerking om op discards te worden bemonsterd. Na clustering blijven een aantal metiers over. Voor de bemonstering van een aantal metiers is een derogatie aangevraagd.

Het bemonsteren van discards door middel van waarnemers op zee, zoals tot dusverre is gedaan, is een kostbare zaak. Sinds 2009 is samenwerking gezocht met de visserijsector om voor een aantal metiers een zelfbemonsteringsprogramma uit te voeren. In grote lijnen ziet het zelfbemonsteringsprogramma er als volgt uit. Binnen de Nederlandse vloot zijn een aantal vaartuigen geselecteerd (referentievloot) die representatief zijn voor de vloot van een bepaald visserijtype. Schepen van deze referentievloot nemen van twee vistrekken, volgens een door IMARES opgezet schema en richtlijnen, steekproeven van de bijvangst die anders overboord zou zijn gegaan. De monsters met bijbehorende gegevens over de totale vangst per trek, visserijinspanning en vispositie worden aan wal aan IMARES overgedragen. IMARES zorgt voor de verdere verwerking van de monsters. De deelnemende schepen krijgen van EL&I-DAD een financiële vergoeding voor hun medewerking. Deze valt buiten de begroting van dit programma.

discard selfsampling locaties in 2010

In 2012 is IMARES voor 5 verschillende visserijtype gestart met een dergelijk zelfbemonsteringsprogramma voor discards: de boomkorvisserij met schepen met een motorvermogen >300 PK met een 80mm maaswijdte, de boomkorvisserij met schepen met een motorvermogen <300 PK (Eurokotters), de twinrigvisserij op platvis, de twinrigvisserij op Noorse kreeft (Nephrops) en de Schotse zegen. In verband met veranderingen in de samenstelling van de boomkorvloot is in 2012 de referentievloot waarmee gegevens worden verzameld aangepast. Deze bemonstering wordt in 2013 voortgezet.

Zelf-bemonstering een manier van bemonsteren is waarbij voor een belangrijk deel de verantwoordelijkheid bij de vissers ligt. Om de onafhankelijkheid van de discardgegevens te waarborgen wordt parallel aan de zelfbemonstering ook een beperkt waarnemerprogramma op deze visserijtypen uitgevoerd. Op deze manier kunnen eventuele systematische afwijkingen in de discardgegevens worden geconstateerd.

Echter voor een aantal type visserij is het bemonsteren door middel van een waarnemer aan boord nog steeds efficiënter. Binnen het kader van dit project is dit het geval voor de pelagische visserij met hektrawlers in Europese wateren en de visserij op garnalen in de Noordzee en Waddenzee. Beide visserijen worden deze visserijen door middel van een waarnemerprogramma bemonsterd.

4.3.2 Monitoren van bijvangst van zeezoogdieren

Het monitoren van de bijvangst van zeezoogdieren, die soms in de pelagische visserij onbedoeld worden bijgevangen, is geïntegreerd met de discardbemonstering op hektrawlers. Door middel van waarnemers aan boord, dezelfde die ook discards bemonsteren, worden gegevens van bijgevangen zoogdieren geregistreerd. Het onderzoek heeft tot doel de bijvangst van zeezoogdieren in de pelagi-

sche visserij te schatten. Het gaat hier vooral om dolfijnen die worden bijgevangen. Het beheer is er op gericht om via maatregelen de hoeveelheid bijgevangen zeezoogdieren in de visserij te minimaliseren. Registratie van de onbedoelde bijvangsten kan informatie opleveren over de omstandigheden waarbij de kans op bijvangsten groot is. Bij de rapportage wordt naar standaardisatie gestreefd met andere Lidstaten.

4.3.3 Bemonsteren van vangsten van diepzeebestanden

In sommige reizen wordt er door pelagische hektrawlers in de diepzee gevestigd op zilversmelt. Ten aanzien van de verplichting voor het bemonsteren van de vangsten van diepzeebestanden worden geen extra activiteiten uitgevoerd. De bemonstering van deze diepzeevis is, net als het monitoren van bijgevangen zeezoogdieren, standaard opgenomen in het discardprogramma op de pelagische trawlers.

4.4 Onderdelen

4.4.1 Bemonstering van discards in de demersale visserij

De types visserij waarvan discards worden bemonsterd staan aangegeven in de onderstaande tabel. Tevens wordt aangegeven welke bemonsteringsmethode zal worden toegepast en hoeveel reizen er zullen worden bemonsterd.

type visserij	gebied	metier naam	aantal reizen	bemonsteringsstrategie
Garnaal Visserij	IVc,b	TBS_CRU_16_31_0_0	8	waarnemers op zee
Boomkor > 300 PK	IV	TBB_DEF_70_99_0_0	80	zelf-bemonstering
Boomkor < 300 PK	IV	TBB_DEF_70_99_0_0	20	zelf-bemonstering
Twinrig op demersale vis	IV	OTB_DEM_70-90_0_0	20	zelf-bemonstering
Twinrig op Noorse kreeft	IV	OTB_MCD_70_90_0_0	20	zelf-bemonstering
Warnet visserij	IV	GNS_DEF_100_119_0_0	10	waarnemers op zee
Schotse zegen	IV	SCC_DEF_70_99_0_0	20	zelf-bemonstering

Een statistische analyse van eerder verzamelde discardgegevens van schol in de boomkorvisserij geeft aan dat, uitgaande van twee bemonsterde trekken per reis, minimaal 20 reizen per kwartaal op de hierboven beschreven zelf-bemonsteringsmethode moet worden bemonsterd om de nauwkeurigheid te halen die door de DCF wordt aangegeven. Op basis van deze analyse is ook een indicatie gemaakt van het aantal reizen dat bemonsterd moet worden van de andere visserij types (zie tabel). Het boomkor metier is de belangrijkste Nederlandse vloot die op demersale vis, met als belangrijkste doelsoorten schol en tong. Bovendien worden er in dit visserijtype aanvullend 20 reizen bemonsterd van Eurokotters (boomkor <300 PK), omdat deze een afwijkend discardpatroon hebben.

In 2012 is een aanpassing ingevoerd in de referentievloot die de discardgegevens van voor de boomkor levert. De samenstelling van de boomkorvloot in de laatste jaren sterk is veranderd en de verwachting is dat dit nog enige tijd zal doorgaan. De traditionele boomkor is deels vervangen door de sumwing. Een toenemend aantal kotters is overgestapt op elektrische visserij. De vangstkenmerken van deze nieuwe vistuigen wijken waarschijnlijk sterk af van de traditionele boomkor. Omdat de huidige referentievloot voornamelijk uit vaartuigen bestaat die met de traditionele boomkor vissen is het waarschijnlijk dat de schattingen van de hoeveelheid discards uit de bemonstering van de laatste paar jaren systematisch afwijken (bias) van de werkelijkheid. De samenstelling van de referentievloot wordt zodanig aangepast dat zij representatief is voor de huidige vloot. Dat wil zeggen dat alle vistuigen en combinaties in de referentievloot zullen worden opgenomen in verhoudingen die overeenkomen met de boomkorvloot. De precisie van de schatting wordt echter minder omdat de diversiteit van de schepen in de steekproef toeneemt. De aanpassing geeft geen gevolgen voor de begroting van de bemonstering

Voor de overige visserijtypen is waarschijnlijk eenzelfde aantal waarnemingen vereist als bij de boomkor 80mm >300 PK om het gevraagde nauwkeurniveau te halen. Dit aantal (80 waarnemingen per metier) wordt voorlopig niet nagestreefd in verband met de hoge kosten. Hiervoor is bij de EU een derogatie aangevraagd en verkregen.

4.4.2 Controle reizen in de Demersale visserij

Om aan te tonen dat er geen systematische afwijking zit in de bijvangst schattingen afkomstig van de bemonstering door de bedrijfsschepen zelf is het noodzakelijk dat gedurende een aantal jaren een beperkte bemonstering door waarnemers op zee blijft bestaan. In 2013 zullen 10 'controle reizen' worden uitgevoerd, zie onderstaande tabel. Deze reizen worden in principe zo gekozen dat de resultaten kunnen worden vergeleken met die door zelfbemonstering worden verkregen. De verzamelde gegevens worden na afloop van de reis in de centrale database ingevoerd en met de zelfbemonstering gebruikt voor het maken van schattingen van de hoeveelheid discards in de diverse metiers.

type visserij	gebied	metier naam	aantal reizen	bemonsterings-strategie
Boomkor > 300 PK	IV	TBB_DEF_70_99_0_0	10	waarnemers op zee
Boomkor < 300 PK		TBB_DEF_70_99_0_0		
Twinrig op demersale vis		OTB_DEM_70-90_0_0		
Twinrig op Noorse kreeft		OTB_MCD_70_90_0_0		
Schotse zegen		SCC_DEF_70_99_0_0		

4.4.3 Bemonstering van discards in de pelagische visserij

Het bemonsteren van de bijvangst van pelagische hektrawlers in Europese wateren blijft onveranderd ten opzichte van voorgaande jaren. Ieder jaar worden 12 reizen uitgevoerd, zie onderstaande tabel. De hektrawlers maken reizen van enkele weken en doen tijdens een reis verschillende gebieden aan waar bemonstering vereist is. Het bemonsteren wordt uitgevoerd door waarnemers op zee. Naast discards wordt door de waarnemer ook de marktwaardige vis bemonsterd. Tijdens deze reizen worden ook diepzee vis bemonsterd en worden waarnemingen gedaan aan de bijvangst van dolfijnen. Inmiddels worden met het Duitse collega instituut afspraken gemaakt, om zowel het Duitse en Nederlandse monitoringsprogramma van pelagische trawlers op elkaar af te stemmen.

type visserij	gebied	metier naam	aantal reizen	bemonsterings-strategie
Diepvries trawlers	I, II, IV, V, VI, VII, VIII	OTM-SPF_32_69_0_0	12	waarnemers op zee

De sampling protocollen en handleidingen zullen voor het verzamelen van gegevens over de bijvangst zullen zo nodig in 2013 worden aangepast. De verzamelde gegevens worden na afloop van de reis in de centrale database ingevoerd.

4.4.4 Bemonstering van bijvangst zeezoogdieren in de pelagische visserij

Tijdens de bovengenoemde discardreizen aan boord van pelagische trawlers worden in Europese wateren de bijvangsten van zeezoogdieren geregistreerd. Dit vereist een specifieke kennis ten aanzien van de determinatie, monsternamen, veiligheid en registratie, waarvoor de waarnemers getraind zijn. Elk gevangen zeezoogdier wordt geïdentificeerd tot op soortniveau en bij twijfel gefotografeerd voor latere identificatie. Van elk dier wordt de lengte, en indien mogelijk, gewicht en geslacht bepaald. Ten behoeve van leeftijdsbepaling worden (bij dode dieren) tanden verzameld en wordt een gecombineerd spek/weefselmonster genomen voor verdere analyse. Indien mogelijk wordt het hele dier ingevroren en voor verder onderzoek meegenomen.

4.4.5 Bemonstering van diepzee soorten

Tijdens de bovengenoemde discardreizen aan boord van pelagische trawlers worden tevens de vangsten van diepzeevissoorten bemonsterd. Van iedere bemonsterde trek wordt het volume en samenstelling van de vangst bepaald. Van de diepzeevissoorten in de discards en aanlandingen wordt de lengtesamenstelling afzonderlijk gemeten. De verzamelde gegevens worden na afloop van de reis in de centrale database ingevoerd.

4.4.6 Internationale coördinatie

De verplichting tot het bemonsteren van discards is van toepassing in alle Lidstaten. Coördinatie en standaardisatie van de methodische aspecten van de bemonstering vindt plaats door de Study Group on Practical Implication of Discard Sampling ([SGPIDS](#)). Edwin van Helmond (IMARES) is voorzitter voor de periode 2011-2013.

De coördinatie van de rapportage en integrale analyse van de bijvangst van zeezoogdieren wordt gedaan door de ICES Working Group for Bycatch of Protected Species ([WGBYC](#)). Bram Couperus (IMARES) is voorzitter voor de periode 2012-2014.

4.5 Kennisverspreiding en Communicatie

4.6 Producten

- Van iedere waarnemersreis wordt een intern reisverslag gemaakt.
- De verzamelde gegevens worden geregistreerd in de centrale database van het IMARES.
- Van reizen waarin waarnemingen van bijvangsten van zeezoogdieren worden gedaan wordt een afzonderlijk verslag gemaakt voor EL&I.
- Van reizen waarin waarnemingen van vangsten van diepzee soorten worden gedaan wordt een afzonderlijk verslag gemaakt voor EL&I
- Bijdrage aan de rapportage van EL&I naar de EU over 2012 (Annual Report).
- Bijdrage aan de planning voor 2014 van EL&I.
- Jaarlijkse rapportage van de monitoring bijvangst zeezoogdieren aan de EU.
- Samenvattende rapportages met resultaten van de discardbemonstering van het voorgaande jaar.
- Inbreng van resultaten van het discardonderzoek in ICES werkgroepen zoals PGCCDBS, WGNSSK, WGWIDE, HAWG, WGECO en WGNEW.
- Inbreng van resultaten van het discardonderzoek in STECF.
- Actualiseren van de handleidingen met bemonsteringsprocedures.

4.7 Samenwerking

De samenwerking met de overige visserijinstituten in de EU-Lidstaten met betrekking tot het verzamelen van discardgegevens was in het verleden beperkt. In deze samenwerking is met het inwerking treden van de DCF verbetering gekomen. Hieraan heeft ook SGPIDS bijgedragen. Met het oog op een verbeteren van de efficiëntie en kwaliteit zal via de RCM en bilateraal overleg worden getracht de discardprogramma's, die in de verschillende LS worden uitgevoerd, te harmoniseren. Inmiddels zijn afspraken gemaakt tussen Nederland en Duitsland om de discardmonitoring op elkaar af te stemmen en gezamenlijk te rapporteren.

4.8 Begroting

	startdatum	1 jan 2013
	einddatum	31 dec 2013
Financiering (€)		
	Projectbudget (programmaged)	834,158
	Cofinanciering (derden)	
	cofinancierende partij	
Raming kosten (€)		
	<i>schaal 1-6</i>	267,120
	<i>schaal 7-9</i>	376,838
	<i>schaal 10-11</i>	118,440
Personele kosten (dagen x tarief)	<i>schaal 12</i>	8,640
	<i>schaal 13-14</i>	
	<i>schaal 15+</i>	
	som personele kosten	771,038
	<i>Reiskosten</i>	43,200
Omschrijving overige kosten	<i>materiële kosten</i>	4,750
	<i>overige kosten</i>	15,170
	som overige kosten	63,120
Totaal		834,158

4.9 English summary

project title: Monitoring by-catches (project number 430-12130)

justification: The project deals with the collection of discards and other bycatches in the Dutch fisheries. Several regulations have created an obligation to EU member states to collect information on the amount of discards and unintended by-catches of cetaceans. In 2008 new regulations have been introduced, which required adjustment of the project. The results of the discard sampling are used in assessments of the marine ecosystem and in assessments of the state of the stock for some commercially exploited fish stocks.

project: In order to remain cost efficient a self sampling strategy has been introduced in 2009 as a new method to estimate discards. Discard information by self sampling programmes will be obtained from the beam trawl fishery with 80 mm mesh size including Euro cutters and the fishery with otter trawls on Nephrops and demersal fish species. Parallel to this programme a limited discard sampling on bottom trawlers will be carried out with observers in order to be able to validate the results of the self sampling programme. Discard information on fishery on Crangon, pelagic trawlers and gillnetters will be obtained by an observer programme.

During the trips on pelagic trawlers also incidental by-catches of cetaceans and deep-sea species will be recorded by species.

results and products: Support and update of the national database containing discard data; contribution to international coordination of discard research; national data contributions to assessment working groups (discard estimates); contribution to technical report to EU on discard sampling obligations; contribution to website; annual reports with project results.

5 Visserijstatistiek

5.1 Kennisbehoefte

Het project omvat de bewerking van een aantal uit verschillende bronnen afkomstige gegevens tot bruikbare tijdreeksen welke zijn opgeslagen in databases. Tijdreeksen met gegevens over de omvang, verspreiding en samenstelling van de vangsten en de activiteiten van de vloot zijn de belangrijkste bron van informatie voor het opstellen van een toestandsbeoordeling voor deze bestanden, alsook voor een analyse van de effecten van de visserij op de betrokken mariene ecosystemen. Tevens worden deze gegevens gebruikt voor de evaluatie van beleidsmaatregelen.

werkplan 2013

Programmanummer en titel	WOT-05 Visserijonderzoek
Projectnummer(s)	430-12140
Projectleider	vacature
uitvoerende instellingen	CVO; IMARES
gebruiker van de resultaten	Directie Dierlijke Agroketens en Dierenwelzijn (EL&I-DAD)
contactpersoon van de gebruikersgroep	drs. C.J.M Verbogt (EL&I-DAD)

5.2 Wettelijke basis

Het verzamelen en rapporteren van visserijstatistiek vormt een onderdeel van de DCF. Hierin wordt aan de Lidstaten opdracht gegeven om bepaalde gegevens te verzamelen en te bewerken tot aggregaten en deze beschikbaar te stellen aan belanghebbende eindgebruikers. De DCF geeft tevens richtlijnen m.b.t. het beheer en de vereiste nauwkeurigheid van de gegevens. Het betreft gegevens over de

- vangst en aanvoer van de vloot (logboeken en administratie van verkoop van vis in afslagen);
- activiteiten van de vloot afkomstig via satellietmonitoring (VMS) en
- de samenstelling en uitrusting van de vloot (capaciteit, vistuigen, navigatie, etc.)

De werkzaamheden in dit project zijn in zijn geheel onderdeel van het Nationaal Programma 2011-2013. Alle onderdelen in dit project dienen (direct of indirect) dit doel en behoren tot de categorie strikte WOT.

5.3 Doelstelling en aanpak van het onderzoek

Het project bestaat uit een aantal deelprojecten. De deelprojecten hebben betrekking op onderhoud en aanvulling van een aantal databases met basisgegevens met gegevens afkomstig van de visserij (logboeken, afslaggegevens, VMS) en biologische gegevens afkomstig van bemonsteringen uitgevoerd in andere projecten in dit programma.

De gegevens worden vervolgens gekoppeld en bewerkt tot gespecificeerde aggregaten voor de toepassing in internationale werkgroepen van ICES en de EC. Voorts wordt met andere landen meegewerkt aan het opzetten van een internationale regionale database voor de Noordzee waarin de landen elkaars gegevens kunnen delen en uitwisselen.

Voorts vereist de DCF een schatting van de nauwkeurigheid van de bemonsteringen. Zowel de berekeningen als het ontwikkelen van de methodologie en de benodigde programmatuur worden in dit project uitgevoerd

5.4 Onderdelen

5.4.1 Databases

In het kader van het WOT onderzoek onderhoud IMARES vier databases, waarvan er drie in dit project worden onderhouden. De databases zijn nodig voor het opslaan van gegevens die door het visserijonderzoek zijn verzameld of via derden zijn verkregen.

De toegang tot de database is geregeld via specifieke protocollen en beveiligingen, waarbij rekening wordt gehouden met de eisen van de privacywetgeving. Dit betekent concreet dat er een differentiatie wordt gemaakt tussen gebruikers met betrekking tot rechten om de database te benaderen. Met EL&I zijn, middels een protocol, afspraken gemaakt m.b.t. de toegang tot gegevens afkomstig uit VIRIS. Dit protocol zal in 2013 worden herzien.

5.4.1.1 VISSTAT (vangst- en visserijspannings database)

VISSTAT is een (Oracle) database met gegevens van de vangsten en visserijspanning van de Nederlandse vloot. De gegevens in deze database worden door derden verzameld en onder voorwaarden aan het visserijonderzoek beschikbaar gesteld. Het betreft hier logboekgegevens (afkomstig uit VIRIS) en sinds 2009 VMS gegevens over de posities van schepen afkomstig van satelliet monitoring en afslaggegevens over de aanvoer in grootteklassen. De gegevens zijn beschikbaar per visreis. De gegevens worden voortdurend geactualiseerd. Bovendien worden standaard procedures ontwikkeld om de data integriteit te toetsen. Met de AID is een protocol overeengekomen voor de uitwisseling van logboekgegevens. De VISSTAT database wordt ook door het LEI gebruikt.

5.4.1.2 Frisbe (biologische database)

Biologische gegevens zijn ondergebracht in de (Oracle) Frisbe database. Het betreft hier gegevens over bemonsteringen in de visafslagen of van discardreizen en gegevens verzameld in surveys met onderzoeksvaartuigen. Het onderhoud en databeheer van deze database valt niet onder dit project. De koppeling van de gegevens in Frisbe met die in VISSTAT, is echter wel in dit project opgenomen.

5.4.1.3 FishFrame¹¹ (regionale database)

Deze internationale database wordt gevoed met gegevens over de visserij en de biologische bemonstering van vistbestanden afkomstig uit de nationale databases. Deze gegevens zijn in het kader van de DCF verzameld. Door de RDB is het voor de LS mogelijk geworden om op regionaal niveau in de RCMs efficiënter te samenwerken bij het identificeren van de belangrijkste metiers, het coördineren van de bemonstering en het analyseren van (de kwaliteit van) biologische parameters van visbestanden. Sinds 2012 is de RDB ondergebracht bij ICES. De kosten voor het onderhoud van de RCB worden door de EC gedragen. De database wordt aangestuurd door een *steering committee* waarin de RCMs vertegenwoordigd zijn.

In de komende jaren zal de database geleidelijk door de lidstaten gezamenlijk verder worden ontwikkeld en gevuld met informatie. Nederland zal hier actief aan bijdragen. De te verwachten activiteiten zijn:

- bijdragen aan de steering committee van de RDB;
- transfer van geaggregeerde nationale gegevens uit FRISBE en VISSTAT naar de RDB vooralsnog via data calls maar later door middel van het maken van links;
- uitwisseling van gegevens met andere LS via de RDB;

¹¹ FishFrame, is door een Denemarken met financiële ondersteuning van de EC ontwikkelde regionale database voor de Oostzee.

- gezamenlijk ontwikkelen van software voor analyse en kwaliteitscontrole van de gegevens en planning van de bemonstering (vanaf 2014 is in de EMFF hiervoor een budget gereserveerd);
- analyse van gegevens.

5.4.1.4 FIDAREQ database

De Commissie heeft in de DCF vastgelegd dat lidstaten in een database moeten installeren waarin de verzoeken voor het aanleveren van data worden geadmineistreerd. Deze database moet de gegevens bevatten zoals details van de aanvrager en gebruiker van de data, de verstrekte gegevens, voorwaarden voor de gebruiker en de wijze waarop het verzoek is behandeld.

Voor dit doel is door IMARES een speciale database ontwikkeld, genaamd FIDAREQ (Fisheries Data Requests). In deze database worden verzoeken van derden om data aan te leveren geregistreerd. Het registreren en op een standaard manier afhandelen van verzoeken draagt bij aan de kwaliteit van het programma. De routinematige jaarlijkse levering van gegevens aan ICES werkgroepen valt niet onder deze registratie.

5.4.2 Websites

De DCF schrijft voor dat de Commissie toegang moet hebben tot nationale databases. In ieder geval moet inzicht kunnen worden verkregen of de in het Nationaal Programma aangekondigde bemonstering ook werkelijk wordt uitgevoerd. Om aan deze eis te voldoen is een web applicatie ontwikkeld die actuele meta-informatie geeft over de inhoud van Frisbe. Via de webpagina <http://sepia.wur.nl/imaStat/> kan in principe de status van de bemonstering, voor zover deze geïmporteerd is in de database, worden opgevraagd. Deze webpagina is beveiligd met een wachtwoord. Via CVO is een wachtwoord aan te vragen, na beoordeling van het verzoek wordt dan een wachtwoord toegezonden.

5.4.3 Standaard bewerking van gegevens

5.4.3.1 voor ICES werkgroepen

Voor de toestandsbeoordelingen van bestanden die door de NLD visserij worden geëxploiteerd en waarvoor gegevens zijn verzameld, zullen de vangstgegevens worden opgewerkt tot een lengte- en leeftijdverdeling van de vangst inclusief biologische parameters als gemiddeld gewicht, gemiddelde lengte en geslachtsrijpheid. Standaard wordt de bewerking uitgevoerd voor de totale Nederlandse vangst. Indien ICES nadere specificaties geeft over het niveau van aggregatie dan zal de uitwerking aan het verzoek worden aangepast voor zover dit mogelijk is.

5.4.3.2 voor EU werkgroepen

Voor de STECF- expert werkgroepen wordt jaarlijks een verzoek gedaan tot aanleveren van specifiek opgewerkte vangst- en inspanningsgegevens van de Nederlandse vloot. Hieraan kon in het verleden slechts in beperkte mate aan worden voldaan. De gegevens die in 2012 zijn verzameld zullen in het door de werkgroep gevraagde format worden opgewerkt en aangeleverd.

5.4.3.3 voor het Annual Report van 2012

Het Annual Report (AR, voorheen Report of Activities) is een jaarlijkse rapportage naar de EC over de voortgang van de uitvoering van de DCF. Voor de inhoud van dit rapport wordt meta-informatie uit de databases geëxtraheerd van de door Nederland gerealiseerde bemonsteringen en gepresenteerd in standaardtabellen. De informatie wordt bij de evaluatie door de EC vergeleken met de planning in het Nationale Programma.

5.4.3.4 voor ecosysteem indicatoren

De DCF schrijft voor dat alle VMS data, voor de totale vloot, beschikbaar worden gesteld voor het berekenen van indicatoren van de toestand van het mariene ecosysteem. Er worden op dit moment geen analyses van VMS gegevens uitgevoerd in het kader van de WOT. De gegevens moeten echter

aanwezig zijn en beschikbaar worden gesteld aan gekwalificeerde gebruikers met inachtneming van privacy wetgeving en het daarvoor geldende protocol.

5.4.3.5 Precisieniveaus

De DCF eist dat de Lidstaten jaarlijks een schatting van de nauwkeurigheid van de bemonsteringen presenteren. Op internationaal niveau zijn in het project COST methodes ontwikkeld voor het bepalen van deze nauwkeurigheid. Deze zijn echter in de meeste gevallen niet bruikbaar voor Nederland. Daarom is eigen software ontwikkeld voor het bepalen van de nauwkeurigheid van de Nederlandse bemonsteringen. Deze zullen in 2013 worden toegepast bij de rapportage aan de EC van de in 2012 uitgevoerde bemonsteringen.

De huidige DCF-wetgeving stimuleert dat landen samenwerken bij het verzamelen van biologische gegevens. In dat geval kunnen de verzamelde gegevens gezamenlijk worden gerapporteerd en aan de in de DCF gevraagde nauwkeurigheid voldoen. Het opzetten van een kwaliteitsproces vereist dat er richtlijnen worden opgesteld over hoe een regionale bemonsteringsplan moet worden ontworpen om te voldoen aan regionale doelstellingen en om ervoor te zorgen dat de gegevens op een statistisch valide wijze kunnen worden gecombineerd. Richtlijnen zijn ook nodig over hoe om nationale

bemonstering inspanning om te voldoen aan de gewenste nauwkeurigheid in de meest kostenefficiënte wijze toe te wijzen. Bij het ontwikkelen van een toekomstig internationaal raamwerk voor de bemonstering van biologische gegevens, waarin de bemonstering van NLD kan worden ingepast, wordt samengewerkt met andere landen in de ICES Workshop on Practical Implementation of Statistical Sound Catch Sampling Programmes (WKPICS). In 2013 zal de laatste vergadering (uit een reeks van drie) worden bijgewoond. Verwacht wordt dat WKPICS3 zal bijdragen aan het opstellen van een 'guidelines for good practice' waaraan de bemonstering van aanvoer en discards vanaf 2014 inde DCMAP zal moeten worden voldoen.

5.5 Kennisverspreiding en Communicatie

De kennis en informatie ontwikkeld in dit project is gericht op de ondersteuning van de overige projecten in dit programma, met name de projecten 'Marktbemonstering zeevisserij', 'Bestandsopnamen op zee' en 'Monitoring van bijvangst'.

5.6 Producten

- Geïntegreerde database met spatio-temporele informatie over aanvoer en inspanning (VISSTAT);
- Geïntegreerde database met gegevens over de biologische bemonstering van de visserij en visbestanden (Frisbe);
- Database met meta-informatie data-verzoeken (FIDAREQ);
- Bijdrage aan FishFrame ontwikkeling;
- ontwikkeling van software (XML/SAS) voor de extractie van gegevens uit de databases en kwaliteitswaarborging;
- Extractie van gegevens t.b.v. eindgebruikers;
- Aanlevering van geaggregeerde informatie voor ICES werkgroepen;
- Bijdragen aan websites van WUR, CVO en KennisOnline;
- Deelname aan WKPICS3
- Bijdragen aan voortgangsrapportages voor EL&I en de EC.

5.7 Samenwerking

Met betrekking tot nationale databases wordt in dit project samengewerkt met het LEI. Met de overige lidstaten is er samenwerking bij de ontwikkeling van de regionale database FishFrame. Met betrekking tot het ontwikkelen van methodologie voor de verwerking van statistische gegevens wordt met experts in andere landen samengewerkt via ICES werkgroepen.

5.8 Begroting

	startdatum	1 jan 2013
	einddatum	31 dec 2013
Financiering (€)		
exclusief BTW	Projectbudget (programmaged)	198,000
	Cofinanciering (derden)	
	cofinancierende partij	
Raming kosten (€)		
	<i>schaal 1-6</i>	
	<i>schaal 7-9</i>	90,090
	<i>schaal 10-11</i>	78,960
Personele kosten (dagen x tarief)	<i>schaal 12</i>	
	<i>schaal 13-14</i>	
	<i>schaal 15+</i>	
	som personele kosten	169.050
	<i>Reiskosten</i>	3,500
Omschrijving overige kosten	<i>materiële kosten</i>	25,000
	<i>overige kosten</i>	450
	som overige kosten	28,950
Totaal		198,000

5.9 English summary

project title: Fishery Statistics (project number 430-12140)

Justification: Part of the fishery statistics, required by the DCF, are carried out in this project. The project is also supportive to data needs in designed format to fish stock assessment and to ad hoc advice to the Ministry and the EU.

Project: We continue our development of integrated databases with information on national logbook statistics, satellite monitoring data and size information from fish auctions. Aggregated data will be made available to ICES working groups on the relevant spatiotemporal scale. Supportive to the market sampling project, a standardized procedure will be developed for the raising of catch data. As stated in the new DCF, the project will also report on the estimated precision of our sampling schemes. In order to comply with the new DCF requirements, several new arrangements (e.g. on the use of individual satellite data and size class statistics) will have to be put in place in order to collect all data required in the DCF framework.

Products: Integration and update of the national fishery statistics database; protocol describing privacy, administration and access to the database; auxiliary procedures for raising, extraction and quality check; support and contributions to EU projects and ICES working groups; contributions to websites; reports to the Ministry and the EU as required; annual report with key parameters (catch, effort).

6 Vis en visserijonderzoek IJsselmeer en Markermeer

6.1 Kennisbehoefte

Het integraal beheer van de binnenwateren is het gezamenlijke beleidsterrein van de Ministeries van EL&I en Infrastructuur en Milieu (IenM). EL&I is verantwoordelijk voor het monitoren van de visbestanden op het IJsselmeer en Markermeer. IenM is verantwoordelijk voor het monitoren van de visbestanden op de overige binnenwateren. Tussen beide Ministeries zijn in het verleden afspraken gemaakt ten aanzien van de financiering van het onderzoek. Het WOT programma Vis en visserijonderzoek IJsselmeer en Markermeer sluit aan op het beleidsterrein van EL&I.

werkplan 2013	
Programmanummer en titel	WOT-05 Visserijonderzoek
Projectnummer(s)	430-12180
Projectleider	vacature
uitvoerende instellingen	CVO; IMARES
gebruiker van de resultaten	Directie Dierlijke Agroketens en Dierenwelzijn (EL&I-DAD)
contactpersoon van de gebruikersgroep	ir. D.J. van der Stelt (EL&I-DAD)

Het beheer van visbestanden in alle binnenwateren wordt door de Rijksoverheid voor de Rijkswateren gedelegeerd aan Visstand-Beheers- Commissies (VBC's).

Grensoverschrijdende beheersaspecten van salmoniden overstijgen de VBC's en zijn aan internationale (EU) regelgeving gebonden.

De basisgegevens die binnen het Vis- en Visserijonderzoek IJsselmeer en Markermeer worden verzameld, zijn noodzakelijk om trends te kunnen signaleren, de toestand te kunnen evalueren en beheersmaatregelen of ingrepen te kunnen toetsen zoals vereist door de Europese richtlijnen. De tijdreeksen van basisgegevens die in de afgelopen decennia zijn opgebouwd zijn ook onontbeerlijk als achtergrond bij het oplossen van meer specifieke vraagstellingen vanuit het beleid, bijvoorbeeld op het gebied van de effecten van klimaatveranderingen, waterkrachtcentrales en het herstel van vismigratie. Alleen bij behoud van continuïteit en van de benodigde kwaliteit van de meetreeksen zijn dergelijke analyses mogelijk.

6.2 Wettelijke basis

Het beheer in het binnenwater wordt in grote mate richting gegeven door internationale regelgeving. De ecologische kwaliteitsbeoordeling van de visstand is sinds de [Europese Kaderrichtlijn Water](#) in 2000 in werking is getreden aan internationale regels gebonden. Implementatie van de [Ecologische Hoofdstructuur](#)¹², in het bijzonder de Natte Infrastructuur, [Natura 2000](#), de [Habitatrichtlijn](#) en het [Biodiversiteitsverdrag](#) stelt strikte kaders voor het volgen van de ontwikkelingen in de visstand en maatregelen die getroffen moeten worden om de doelstellingen te halen. Vrijwel alle in Nederland voorkomende diadrome vissoorten¹³ zijn opgenomen in de Habitatrichtlijn en moeten dientengevolge gemonitord worden om te bepalen of de instandhoudingdoelen voor deze soorten worden gehaald. Deze Europese richtlijnen hebben doelstellingen die aansluiten bij het binnenvisserijbeleid waar het gaat om het bereiken van een natuurlijke visstand passend bij een bepaald watermilieu, maar ze stellen daarnaast bindende eisen aan de monitoring, aan het niveau van de ecologische doelstellingen en aan de termijn waarop deze gerealiseerd dienen te worden.

Ten aanzien van de binnenvisserij is het beleid in 2009 neergelegd in de [beleidsbrief binnenvisserij](#).

¹² LNV (1990). Natuurbeleidsplan. Regeringsbeslissing Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Den Haag

¹³ vissen die trekken tussen zout en zoet water

6.3 Doelstelling en aanpak van het onderzoek

De belangrijkste bron van informatie voor de advisering van EL&I t.a.v. het visstandbeheer in IJsselmeer en Markermeer zijn de bestandsopnamen met het onderzoeksvaarttuig Stern die jaarlijks in deze wateren worden uitgevoerd. In aanvulling op de bestandsopnamen vinden bemonsteringen plaats van de oevers in deze gebieden. De surveys geven een beeld van de situatie en de ontwikkelingen van de visbestanden die in deze gebieden leven. De bestandsopnamen geven tevens een indruk van de toestand van het spieringbestand en worden gebruikt bij de jaarlijkse beoordeling van het wel of niet openstellen van de visserij op spiering in het navolgende jaar (a.d.h.v. het spieringprotocol).

De toestandsbeoordeling van de visbestanden in het IJsselmeer vindt plaats op basis van een analyse van gegevens die worden verzameld in dit project.

Alle verzamelde gegevens worden ingevoerd in de centrale database van IMARES.

6.4 Onderdelen

6.4.1 Surveys IJsselmeer en Markermeer

In het najaar (6 weken in oktober-november) zal de reeks jaarlijkse bestandsopnames op het IJsselmeer en Markermeer worden voortgezet. Het is nog niet bekend met welk schip dit zal gebeuren, aangezien al meerdere jaren sprake is van vervanging van de 'Stern'. In plaats van de tot nu toe gebruikte 'grote kuil' zal worden gevist met een 4 m brede en 1 m hoge boomkor. Op basis van een in 2012 uitgevoerde vergelijkende visserij tussen beide netten, zullen omrekeningsfactoren worden bepaald, zodat de langlopende datareeks niet hoeft te worden onderbroken.

Tijdens de bestandsopname zal zowel met de 4 m boomkor (43 trekken gericht op schubvissoorten) als met de elektrokor (60 trekken gericht op aal en schubvis) worden gevist. De resultaten worden gebruikt bij de beoordeling en advisering van de visserij op o.a. aal, spiering, baars en snoekbaars, in analytische studies van de interacties tussen het waterbeheer, de visstand, de vogels en de visserij en bij de beoordeling van de ecologische toestand in het kader van KRW en VHR/Natura 2000. Deze bestandsopnames zijn een belangrijk instrument om effecten van te verwachten veranderingen in visserijdruk te evalueren.

verschillende soorten oevers

6.4.2 Oeverbemonstering IJsselmeer en Markermeer

De oeverbemonstering van het IJsselmeer en Markermeer is een aanvullend bemonsteringsprogramma op de surveys die in deze wateren worden uitgevoerd. De bemonstering is in 2007 geïntroduceerd naar aanleiding van een evaluatie van het onderzoeksprogramma in relatie tot de nationale invulling van de Europese richtlijnen. Tijdens de oeverbemonstering wordt een habitatype van IJsselmeer en Markermeer onderzocht dat in de bemonstering ontbrak. Voor de VHR zijn oeverbemonsteringen van belang omdat de soortdiversiteit een belangrijke parameter is en

verschillende limnofiele¹⁴ soorten specifiek in vegetatierijke oeverzones en bij oevers met harde substraten voorkomen.

6.4.3 Registratie migrerende en diadrome vis

Vanuit de monitoringsverplichtingen die voortvloeien uit de Natura 2000/Europese Habitatrichtlijn wordt een aantal prioritaire soorten in het IJsselmeergebied gevolgd middels registraties van vangsten en de bijbehorende vangstinspanning van de commerciële fuikenvisserij. Het programma bestaat uit een analyse van bijvangst van zalm, zeeforel, houting, zeeprik, fint, elft en andere zeldzame soorten.

Voor zalm en houting zijn internationale herstelprogramma's met herintroducties gaande op de Rijn en Maas, waarbij het IJsselmeer een belangrijke doortrek- of tijdelijke rustplaats biedt. Met het oog op het herstel van populaties en het effect van spuibehoor op doortrekmogelijkheden voor trekvis wordt in de Westelijke Waddenzee, in de spuikom bij Kornwerderzand, en op het IJsselmeer de intrek van diadrome vis (prioritaire soorten) gemonitord. De gegevens worden door enkele vissers verzameld in de belangrijkste trekperiodes in het voor- en najaar. Alle zeldzame migrerende soorten (fint, houting, grote marene, rivierprik, zeeprik, zalm en zeeforel) worden apart gehouden en ingeleverd bij IMARES. De sluiting van de aalvisserij gedurende 3 maanden van het jaar heeft tot dusverre geen gevolgen gehad voor de bemonstering omdat een ontheffing is verkregen. Biologische parameters zoals lengte, gewicht, omtrek, geslacht, rijpheidstadium, gewicht van gonaden, lever en maaginhoud worden geregistreerd. Daarnaast worden voor eventuele toekomstige leeftijdsbepalingen van zalm en zeeforel schubmonsters genomen en otolieten verzameld en opgenomen in het archief.

Aan de hand van de verzamelde gegevens is het mogelijk om meerjarige trends te bepalen, evenals de betekenis van IJsselmeer en Waddenzee voor doortrekkende populaties. Daarnaast geeft het onderzoek inzicht in de interactie tussen vis en visserij.

Er wordt momenteel nagegaan in hoeverre de hier genoemde bemonstering eventueel kan worden samengevoegd met de Passieve Monitoring die in opdracht van RWS-WD wordt uitgevoerd.

6.5 Kennisverspreiding en Communicatie

Informatie, voor zover noodzakelijk voor het beheer van bepaalde viswateren, zal op verzoek ter beschikking worden gesteld van de betreffende Visstand Beheer Commissies. Binnen de beperkte mogelijkheden zullen de extra kosten, die hiervoor gemaakt moeten worden ten laste komen van de vrije ruimte van het programma.

6.6 Producten

- Jaarrapport "Vismonitoring Zoet", waarin opgenomen de resultaten van
 - de surveys in IJsselmeer en Markermeer
 - de registratie van migrerende vis
 - de monitoringsgegevens van glasaal langs de Nederlandse kust
 - de monitoring van aal
 - resultaten oeverbemonstering;
 - resultaten bemonstering zeldzame en diadrome vis
- Bijdragen voor de websites van IMARES, CVO en KennisOnline.
- Advisering over het beheer van de IJsselmeer visserij
- Afronden van handboek bemonstering IJsselmeer en Markermeer

¹⁴ soorten waarbij alle levensstadia zijn gebonden aan stilstaand water met een rijke begroeiing

6.7 Samenwerking

In nauwe samenwerking met de opdrachtgevers Min EL&I en RWS is in 2012 begonnen aan een integrale rapportage "Toestand vis en visserij in de Nederlandse Rijkswateren" die beter aansluit bij de (internationale) kennisbehoefte van beide opdrachtgevers; 1) beheren van commerciële visbestanden op VBC niveau, 2) trends N2000 vissoorten, en 3) Kaderrichtlijn water.

Verder wordt er samengewerkt met o.a. Alterra, LEI, Rijkswaterstaat Waterdienst, Rijkswaterstaat Directie IJsselmeergebied, andere regionale directies, Internationale zusterinstituten (Europees verband).

6.8 Begroting

	startdatum	1 jan 2013
	einddatum	31 dec 2013
Financiering (€)		
exclusief BTW	Projectbudget (programmaged)	288,714
	Cofinanciering (derden)	
	cofinancierende partij	
Raming kosten (€)		
	<i>schaal 1-6</i>	17,760
	<i>schaal 7-9</i>	100,562
	<i>schaal 10-11</i>	104,528
Personele kosten (dagen x tarief)	<i>schaal 12</i>	
	<i>schaal 13-14</i>	21,440
	<i>schaal 15+</i>	
	som personele kosten	244,290
	<i>Reiskosten</i>	8,224
Omschrijving overige kosten	<i>materiële kosten</i>	3,200
	<i>overige kosten</i>	33,000
	som overige kosten	44,424
Totaal		288,714

6.9 English summary

project title: Monitoring freshwater fish (project number 430-12180)

justification: The management of fresh water systems is an area of shared responsibility between the Ministries of EL&I and IenM. To a large extent the national management of fresh waters is framed within international legislation such as European Natura 2000/Habitat Directive, Water Framework Directive and Eel Directive.

EL&I is responsible for management of the IJsselmeer and Markermeer. In this project data are collected and analysed in order to provide advice on management of the IJsselmeer and Markermeer. The data collection takes account of the requirements indicated in the above mentioned legislation.

project: The most important source of information is collected through a research vessel survey in the IJsselmeer and Markermeer, and since 2007 a sampling programme of the shorelines in these areas. This survey provides an assessment of the state of the ecosystem and in particular the fish stocks in these lakes.

We also monitor the occurrence of salmonids and rare species in the IJsselmeer and coastal waters. A significant part of our monitoring is carried out in close cooperation with commercial fishermen.

results and products: Support and update of the national database containing fresh water fish data; contribution to website; annual reports with project results.

7 Aalonderzoek

7.1 Kennisbehoefte

De in 2007 door de EU geïntroduceerde [Aalverordening](#) verplicht de Lidstaten om in 2009 een samenhangend pakket van beheersmaatregelen te nemen, en eens in de drie jaar te rapporteren over hun beheer van de aal. De laatste rapportage vond plaats in 2012, de eerstvolgende is in 2015. In de rapportage moet worden ingegaan op het gerealiseerde percentage aal dat aan de visserij ontsnapt, de trend in visserij-inspanning, de niet-visserij-gerelateerde sterfte en een raming van de vangsten in de sportvisserij.

Om aan de verplichtingen te voldoen die voortkomen uit de Aalverordening is het bestaande aalonderzoek binnen het WOT programma vanaf 2011 aanzienlijk verbreed en uitgebreid.

werkplan 2013	
Programmanummer en titel	WOT-05 Visserijonderzoek
Projectnummer(s)	430-12185
Projectleider	dr. M. de Graaf
uitvoerende instellingen	CVO; IMARES
gebruiker van de resultaten	Directie Dierlijke Agroketens en Dierenwelzijn (EL&I-DAD)
contactpersoon van de gebruikersgroep	ir. M. Snijdelaar (EL&I-DAD)

7.2 Wettelijke basis

Dit project is een uitwerking van nationale en Europese verplichtingen, beleidsbesluit Binnenvisserij en de Aalverordening. Bemonsteringsrichtlijnen voor aal zijn verder vastgelegd in de DCF. Bemonsteringsrichtlijnen voor "vis" zijn vastgelegd in de Kader Richtlijn Water (KRW). In het kader van de DCF co-financiert de EC een deel van de aalbemonstering (lengtesamenstelling en het verzamelen van biologische parameters).

7.3 Doelstelling en aanpak van het onderzoek

Het aalonderzoek is gericht op het nakomen van de nationale verplichtingen die voortkomen uit de Aalverordening. De onderdelen (Tabel 1) in dit project moeten het mogelijk maken de ontwikkeling van het bestand in Nederlandse wateren te volgen en een schatting te maken van de hoeveelheid uittrekkende schieraal. De resultaten moeten eens in de drie jaar aan de Europese Commissie worden gerapporteerd. Het WOT aalonderzoek bestaat uit meerdere onderdelen zoals hieronder beschreven. Na het sluiten van aalvisserij in de dioxinegebieden in april 2011 zijn er in de oorspronkelijke planning van de verschillende onderdelen een aantal wijzigingen aangebracht. In 2012 is zijn onderdelen van het aalonderzoek (Rode Aal Model en transponderonderzoek rivieren) gefinancierd uit BO gelden. Deze zijn nu opgenomen in dit project.

Tijdens de eerste evaluatie van het Nederlandse Aalbeheerplan in 2012 is duidelijk naar voren gekomen waar de sterke en zwakke kanten van het huidige aalonderzoek zitten. In 2013 (en de jaren erna) zal er dus nog verder worden gesleuteld aan het programma om optimaal te voorzien aan de kennisbehoefte ten aanzien van de status van de aal in Nederland.

7.4 Onderdelen

Centraal in het aalonderzoek staat het Rode Aal Model. De deelprojecten in de onderstaande tabel leveren de gegevens die nodig zijn om een bestandsschatting van de aal te maken en de impact van het Nederlandse aalbeheerplan te evalueren. Het rapporteren van de toestand van de aal en de evaluatie van het Nederlandse aalbeheerplan wordt eens in de 3 jaar uitgevoerd. De volgende rapportage zal in 2015 plaatsvinden.

Overzicht van de verschillende uit te voeren onderdelen van het aalonderzoek in de periode 2011-2015

Onderdelen	2011	2012	2013	2014	2015
1.4.1 Glasaal Index					
1.4.2 Schieraal Index					
1.4.3 Vangstregistratie beroepsvisserij					
1.4.4 Vangstbemonstering beroepsvisserij					
1.4.5 Visserijonafhankelijke bemonstering					
1.4.6 Sterfte uittrekkende schieraal***	BO*	BO*			
1.4.7 Inventarisatie migratiekelpunten		SNL**			
1.4.8 Rode Aal Model	BO*	BO*			
1.4.9 EU rapportage en evaluatie					
1.4.10 Internationale coördinatie****					

*beleidsondersteunend onderzoek

**Sportvisserij Nederland

***in 2011 is het zenderproject aan aal in de rivieren betaald uit BO en het zenderproject aan aal in polders betaald uit de WOT

****kosten voor internationale coördinatie (ICES Working Groups enz) worden opgenomen in het algemene budget van de WOT

7.4.1 Glasaal Index

Glasaal aangetroffen in Den Oever (foto: Twan Leijzer)

De monitoring van de intrek van glasaal (Glasaal Index) langs onze kust is door ontwikkelingen op Europees niveau in een breder daglicht komen te staan. De Glasaal Index wordt gebruikt om relatieve trends in de aantallen intrekkende glasaal robuust en eenvoudig weer te geven. De lopende bemonstering op 12 plaatsen langs de kust zal worden voortgezet. De bemonsteringen vinden plaats met een kruisnet gedurende het intrekseizoen van glasaal in de periode maart t/m mei. Alleen de locatie IJmuiden wordt door IMARES zelf bemonsterd. De overige locaties worden bemonsterd door externe waarnemers die door IMARES worden geïnstrueerd en begeleid. De verzamelde gegevens worden door IMARES bewerkt en in een

databestand opgenomen. De resultaten worden jaarlijks gepubliceerd in de jaarrapportage van de toestand van de aal in Nederland.

De glasaalbemonstering bij Den Oever wordt uitgevoerd sinds 1938 en is een van de langste en betrouwbaarste tijdreeksen beschikbaar in Europa voor deze vissoort. Sinds 2005 wordt de bemonstering uitgevoerd door uitzendkrachten die door IMARES worden ingehuurd. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de na te streven bemonsteringsintensiteit.

Plaats	monster frequentie Glasaal
Termuntenzijl	1 à 2 keer per week 3 trekken
Nieuwstatenzijl	1 à 2 keer per week 3 trekken
Lauwersoog	1 à 2 keer per week 3 trekken
Harlingen	1 à 2 keer per week 3 trekken
Den Oever	iedere nacht, verdeeld over de nacht 5 x 2 trekken
IJmuiden	1 à 2 keer per week 3 trekken
Katwijk	1 à 2 keer per week 3 trekken
Stellendam	iedere nacht 2 trekken
Kreekraksluizen	1 à 2 keer per week 3 trekken
Bergsediepsuis	1 à 2 keer per week 3 trekken
Bath	1 à 2 keer per week 3 trekken
Terneuzen	1 à 2 keer per week 3 trekken

7.4.2 Schieraal Index

De Schieraal Index is ontwikkeld door IMARES in samenwerking met de binnenvissers en is in augustus 2012 van start gegaan. De Schieraal Index zal worden gebruikt om relatieve trends in de aantallen uittrekkende schieraal robuust en eenvoudig weer te geven. De nauwe samenwerking met de sector voorziet het programma van voldoende draagkracht en werkt kostenbesparend. Een fuiken-monitoring is opgezet op cruciale in- en uittrekpunten voor schieraal (Kornwerderzand, Den Oever, Noordzeekanaal, Haringvliet, Rijn op de grens met Duitsland en de bovenstroom van de Maas bij Kessel). Een belangrijke overweging bij het selecteren van de locaties is om gebruik te maken van locaties die al sinds 1996 deel uitmaken van het project Passieve Monitoring. Gedurende een periode van drie maanden (SEP-NOV) wordt er gevist met 8-10 hok/grote fuiken per locaties. Op de bovenstroom van de Rijn wordt gevist met een ankerkuil en op de bovenstroom van de Maas wordt gevist met (~40) schietfuiken. Naast aal wordt ook van de andere diadrome vissen de aantallen en de lengte genoteerd. Van de resterende soorten wordt de aanwezigheid geschat in verschillende klassen (0, 1-10, 10-100, 100-1000 individuen).

7.4.3 Vangstregistratie beroepsvisserij

In 2010 is de vangstregistratie (totale aalvangst per week per visser) opgezet door EZ. In samenwerking met EZ en de binnenvissers is per 1 januari 2012 de vangstregistratie uitgebreid, en is hierin essentiële informatie over gebruikte vistuigen en inspanning opgenomen. De gegevens van vangstregistratie worden op dezelfde wijze verwerkt in een database als gebeurt voor de aanlandingsgegevens in VIRIS. De opgewerkte gegevens vormen een belangrijk input voor de bestands-schattingen en sterfteschattingen die worden gebruikt in de driejaarlijkse rapportage aan de EU en de jaarlijkse rapportage aan EIFAAC/ICES Working Group on Eel. Daarnaast ligt de vangstregistratie, alsmede de spreiding in ruimte en tijd van vangsten en inspanning, aan de basis van de landelijke vangstbemonstering. De vangstgegevens (vangst, inspanning en vistuig) bepalen ook grotendeels in welke gebieden de vangsten moeten worden bemonsterd.

7.4.4 Vangstbemonstering beroepsvisserij

De bestaande marktmonitoring van aal in het IJsselmeer en Markermeer is in 2011 uitgebreid naar een landelijke bemonstering van de aalvangst. Tijdens dit programma wordt onder andere informatie verzameld over de lengtefrequentie van de vangsten, geslacht, groei (leeftijdsbepalingen), parasieten, ratio rode aal/schieraal etc. De intensiteit van de bemonstering is gebaseerd op de vangstregistratie. Jaarlijks worden ongeveer 60-70 monsters genomen over het hele land, de monsters worden naar rato van de vangsten verdeeld over het land (VBCs). Per monster worden in het veld vervolgens ~150 alen doorgemeten en worden ~20 alen meegenomen voor het bepalen van biologische parameters.

Door de beperkingen die aan de visserij op aal zijn opgelegd en de daardoor noodzakelijke verschuiving van visserijafhankelijke naar visserijonafhankelijke modellen en methoden voor het berekenen van de vereiste stock indicatoren voor aal is het zeer waarschijnlijk dat op korte termijn (2013-2014) dit programma onderdeel zal worden verkleind. Mogelijk kan met minder aalmonsters worden volstaan voor het bepalen van de lengtefrequentie.

Een tweede issue is het feit dat er in de vangstmonsters van de beroepsvisserij weinig kleine aal zit (<30-40cm) en juist de kleine aal is belangrijk voor het vaststellen van de seks ratio, groei en "verzilveringscurve". Het is dus aannemelijk dat er minder snijmonsters (grote aal) uit de beroepsvisserij moeten worden genomen en meer aanvullende snijmonsters (kleine aal) uit de verschillende visserijonafhankelijke surveys (b.v. IJsselmeer survey, oeverbemonstering, PCB monitoring alen) moeten worden verzameld voor het vaststellen van de biologische parameters.

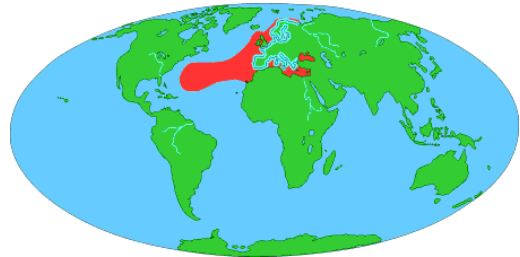
7.4.5 Visserijonafhankelijke bemonstering

Voor de sluiting van de visserij in de dioxine gebieden was het grootste deel van het Nederlandse aalwater bevestigd en zou het mogelijk zijn met gegevens afkomstig van de landelijke

vangstbemonstering en visserijmodellen bestandsschattingen te maken van de hoeveelheid uittrekkende schieraal.

Voor het schatten van de biomassa uittrekkende schieraal, het belangrijkste onderdeel van de driejaarlijkse post-evaluatie en rapportage aan de EU in 2012, is uiteindelijk voornamelijk gebruik gemaakt van visserijafhankelijke methoden (en modellen). De redenen hiervoor waren dat a) een groot deel van de wateren in Nederland niet meer worden bevestigd na de sluiting van de visserij in de vervuilde gebieden, en b) uit de bestandsschatting in 2012 bleek dat het gebruik van visserijmodellen erg onbetrouwbaar zijn voor het schatten van aalstanden. Daarnaast wordt in de meeste landen gebruik gemaakt van visserijafhankelijke modellen en het is belangrijk dat Nederland internationaal samenwerkt aan het verbeteren van de modellen.

Oorspronkelijk was het idee om het onderdeel "visserijafhankelijke bemonstering" eens in de drie jaar uit te voeren. Echter, gezien de recente sluiting van de aalvisserij in de dioxinegebieden en mogelijke verdere beperkingen van de visserij in de toekomst, is de visserijafhankelijke bemonstering steeds belangrijker gaan worden voor het verkrijgen van de benodigde gegevens om het bestand aan uittrekkende schieraal te kunnen schatten.

Vanaf 2013 zal er binnen het onderdeel visserijafhankelijk bemonstering aandacht worden besteed aan de volgende zaken:

- 1) *Ontsluiting KRW gegevens*: Tijdens de evaluatie in 2012 is uiteindelijk slechts een deel van de KRW gegevens gebruikt omdat deze gegevens niet centraal worden opgeslagen. Gezien de cruciale rol van de surveydata in het Rode Aal Model zal er tijd moeten worden gestoken in het verder ontsluiten van deze gegevens (zie 1.4.8 Rode Aal Model).
- 2) *Sloten*: Slechts 0,5% van alle poldersloten zijn opgenomen in de landelijke KRW bemonstering. In 2013 zal het bemonsteren van poldersloten in aanvulling op de KRW verder worden uitgewerkt en uitgevoerd. Het bemonsteren van sloten zal een vast onderdeel worden van het aalonderzoek. In 2013 zal de bemonstering door IMARES worden uitgevoerd in samenwerking met Hoogheemraadschap Holland Noorderkwartier.
- 3) *Efficiëntie electrovissen*: Een belangrijke factor in het Rode Aal Model is de efficiëntie van het electrovissen tijdens de (KRW) vissurveys. Het is van belang om de efficiëntie van dit vistuig in de Nederlandse wateren vast te stellen. Er is, ook in het buitenland, amper informatie over de efficiëntie van het electrovissen in rivieren, meren en sloten. Dit zal eenmalig moeten worden vastgesteld (d.m.v. depletion sampling) voor sloten (in 2013) en rivieren (in 2014) en meren (2015), mogelijk in samenwerking met een adviesbureau en/of beroepsvissers.
- 4) *Verspreiding aal in brede wateren*: Een tweede kennis hiaat die duidelijk werd tijdens de evaluatie in 2012 is de verspreiding van aal in brede rivieren en meren. De bemonstering vindt meestal plaats in de oeverzone maar moet worden opgeschaald over het hele wateroppervlak. Er is, ook in het buitenland, amper informatie over de ruimtelijke verdeling van aal in brede rivieren en meren. Dit zal eenmalig moeten worden vastgesteld voor meren (in 2013) en brede rivieren (in 2014), mogelijk in samenwerking met een adviesbureau en/of beroepsvissers.
- 5) *Biologische parameters*: Voor het verbeteren van de schattingen van groei, sekse en verzilvingscurve moeten er meer kleine alen worden verzameld voor analyse in het lab. Alen <30cm worden zelden in de vangstbemonstering beroepsvisserij aangetroffen en zullen dus moeten worden verzameld tijdens (WOT) visserijafhankelijke surveys (b.v. IJsselmeer survey, oeverbemonstering, PCB monitoring alen).

7.4.6 Sterfte uittrekkende schieraal (rivieren)

De antropogene sterfte van uittrekkende schieralen op de Nederlandse rivieren wordt bepaald door middel van het volgen van schieralen die zijn voorzien van een zender. Binnen dit transponderonderzoek worden 150 schieralen voorzien van een zender en uitgezet in de bovenloop van de Maas. In de Maas zijn meerdere vaste detectiestations (NEDAP) aanwezig tussen de bovenloop en de monding van de rivier. Op deze manier kan dus een schatting worden gemaakt van de antropogene sterfte van schieraal door bijvoorbeeld waterkrachtcentrales tijdens de migratie naar zee. Tevens kunnen de in het Nederlandse aalbeheerplan beschreven maatregelen voor het verlagen van de mortaliteit door waterkrachtcentrales worden geëvalueerd.

In 2010-2011 (transponderonderzoek) en 2012 (analyse en rapportage) werd additioneel transponderonderzoek gefinancierd uit BO gelden en was gericht op het evalueren van het gevolg van recente beheersmaatregelen (gesloten seizoenen) op de sterfte van schieraal op de rivieren en aanpassingen in het beheer van waterkrachtcentrales. Het onderzoek binnen dit deelproject richt zich in de periode 2013-2015 dus alleen op de sterfte tijdens de uittrek van schieraal op de rivieren.

7.4.7 Inventarisatie migratieknelpunten

Een van de management doelstellingen in het aalbeheerplan en de KRW is het verbeteren van migratiemogelijkheden voor diadrome soorten (aal, zalm etc) middels het verminderen van migratieknelpunten (WKC, gemalen, sluisen). Het evalueren van de voortgang van deze infrastructurele werkzaamheden door waterschappen en RWS en de impact van gerealiseerde veranderingen aan migratieknelpunten op de sterfte van uittrekkende schieraal (1.4.8. migratie model) vormt een onderdeel van de rapportage aan de EU (1.4.9).

Sportvisserij NL heeft in 2012 de update van verbeteringen bij migratieknelpunten (~2000) bij kunstwerken verzorgt. Min EZ heeft aangegeven dat deze update in de toekomst een deelproject binnen het WOT aalonderzoek moet worden. Een update zal niet jaarlijks noodzakelijk zijn maar zal moeten plaatsvinden in het jaar voorafgaand aan een evaluatie van het aal beheerplan. De volgende update zal dus in 2014 plaats moeten vinden, deze update zal grotendeels worden uitbesteed aan een adviesbureau.

7.4.8 Rode Aal Model

Het Rode Aal Model is ontwikkeld voor het evalueren van veranderingen in de toestand van de aal in Nederland. Het model geeft de belangrijkste informatie die gebruikt wordt in de driejaarlijkse rapportage naar de EU. Het Rode Aal Model is eigenlijk een verzamelnaam voor een aantal componenten (o.a. populatiemodel, ruimtelijk model, migratie model) die gezamenlijk worden gebruikt om de vereiste stock indicatoren voor aal (B_{best} , $B_{current}$, $A_{visserij}$, $A_{gemalen}$ enz.)¹⁵ te bepalen. Het Rode Aal Model maakt gebruik van de aal data verzameld binnen het WOT programma *en* van externe data, met name KRW vissurveys, om de toestand van aal te kunnen bepalen. De ontwikkeling en onderhoud van het model vond voorheen plaats met BO financiering

Het onderhouden en verbeteren van het Rode Aal Model en de databestanden waar het model door gevoed wordt is cruciaal voor het bepalen van de stock indicatoren en het evalueren van het Nederlandse aalbeheerplan. De ontwikkeling van het model in 2012 gaf goed inzicht in de kennis hiaten en deze inzichten worden gebruikt om huidige WOT Aal project aan te passen.

Belangrijke activiteiten binnen het Rode Aal Model zijn het onderhoud en ontwikkeling van de modellen en databestanden:

- 1) ontsluiting van KRW gegevens en corrigeren van KRW data voor habitat

¹⁵ zie Bierman et al., 2012 voor details

- 2) opschaling van KRW gegevens naar alle wateren in Nederland, met een focus op sloten welke flink ondervertegenwoordigd zijn in de KRW
- 3) het verzamelen van betere informatie over efficiëntie electrovissen, verspreiding aal in brede rivieren en meren en biologische parameters (groei, sekse ratio, verzilvering)
- 4) het verder uitwerken van het uittrekmodel (DELTA RES) aan de hand van debieten
- 5) het model verbeteren in samenwerking met wetenschappers uit Frankrijk en Ierland (en mogelijk andere landen) die soortgelijke modellen gebruiken.

In 2013 en 2014 zal de nadruk liggen op het onderhouden, actualiseren en verbeteren van de modellen zodat in 2015 de vereiste stock indicatoren voor aal kunnen worden geschat voor de rapportage aan de EU.

7.4.9 EU rapportage en evaluatie

De data verzameld in dit WOT project worden in combinatie met de KRW visbemonstering in regionale en rijkswateren, de IJsselmeer Survey (WOT) en schattingen van de recreatieve vangsten (WOT) gebruikt voor een reguliere analyse van de (schier)aalstand en het bepalen van de vereiste stock indicatoren. Het rapporteren van de toestand van de aal en de evaluatie van het Nederlandse aalbeheerplan wordt eens in de 3 jaar uitgevoerd. De volgende rapportage zal in 2015 plaatsvinden.

7.4.10 Internationale coördinatie

Met betrekking tot evaluatiemethodologie en de toestandsbeoordeling van de aalstand in Europa wordt samengewerkt met andere landen via de [ICES WGEEL Working Group on Eel](#). De projectleider van dit project is, met ingang van 2013 tevens voorzitter van deze werkgroep. Het verbeteren van de leeftijdsbepaling van aal m.b.v. otolieten vindt plaats in nauwe internationale samenwerking binnen [ICES WKAREA Workshop on Age Reading of European and American Eel](#).

7.5 Kennisverspreiding en Communicatie

De informatie die in dit project is verzameld, wordt beschikbaar gesteld aan internationale werkgroepen van ICES ten behoeve van de advisering van het visserijbeleid. Ten behoeve van de publieke voorlichting wordt informatie verstrekt over het project voor de websites van IMARES en CVO. Via deze websites kunnen ook de resultaten worden geraadpleegd zodra deze beschikbaar zijn. Met regelmaat worden artikelen in vakbladen geplaatst met informatie over de onderzoeksresultaten van het project.

7.6 Producten

- database met gegevens over de aalbemonstering
- populair wetenschappelijke publicaties (Visionair)
- wetenschappelijke publicaties
- rapportage voor de EU over (schier)aalstand
- annual Country Report Status of eel and the eel fishery in the Netherlands
- ruimtelijk model voor het schatten van (schier)aalstand
- Deelname en verslag ICES WGEEL Working Group on Eel (in project advisering)
- Bijdragen voor de websites van IMARES, CVO, KennisOnline en Compendium voor de Leefomgeving.
- Afronden van het handboek aalbemonstering

7.7 Samenwerking

Bij het bemonsteren van de aal wordt samengewerkt met de aalvissers in binnenwateren (verzamelen van veldgegevens, uitvoeren schieraalindex in 2012/2013). Verder wordt samengewerkt met NIOZ (ontwikkelen bestandsmodellen) en Rijkswaterstaat, Waterschappen (ontsluiting aalgegevens uit huidige KRW visbemonsteringsprogramma's) en ingenieursbureaus.

7.8 Begroting

	startdatum	1 jan 2013
	einddatum	31 dec 2013
Financiering (€)		
exclusief BTW	Projectbudget (programmaged)	478,210
	Cofinanciering (derden)	
	cofinancierende partij	
Raming kosten (€)		
	<i>schaal 1-6</i>	
	<i>schaal 7-9</i>	165,550
	<i>schaal 10-11</i>	85,540
Personele kosten (dagen x tarief)	<i>schaal 12</i>	
	<i>schaal 13-14</i>	
	<i>schaal 15+</i>	
	som personele kosten	251,090
	<i>Reiskosten</i>	10,920
Omschrijving overige kosten	<i>materiële kosten</i>	8,750
	<i>overige kosten (vissers)</i>	207,450
	som overige kosten	227,120
Totaal		478,210

7.9 English summary

project title: Eel research (project number 430-12185)

justification: In 2007 the EU introduced legislation to recover eel stocks in European waters. In this project research is carried out to monitor the progress of the effect the measures introduced in the Netherlands to restore the eel stock.

project: A sampling programme will established covering the eel fisheries in the Netherlands. This sampling programme aims to estimate size compositions of the catch. In addition biological parameters will be sampled. The long term glaseel recruitment monitoring programme in Den Oever will be continued. Further, in combination with other research projects, an index will be developed to monitor changes in the biomass of silver eel migrating to sea. Mortality of migrating silver eels will be determined by using tagged (acoustic) eels. A fishery independent sampling of eel (mainly in areas where there is no fishing) in close co-operation with water framework directive fish monitoring will be developed and starting in 2012.

results and products: Data collected in monitoring programmes will be stored in national databases. Results will be summarised in an annual Country Report Status of eel and the eel fishery in the Netherlands. Intermediate results will also be communicated with fishery managers and stake holders.

8 Bestandsopnamen schelpdieren

8.1 Kennisbehoefte

Het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (ELI) is verantwoordelijk voor het beleid voor schelpdiervisserij in Nederland. Het ministerie zet hoofdzakelijk in op een schelpdiervisserijbeleid dat perspectief biedt op een economisch gezonde bedrijfstak. Ten behoeve van exploitatie doelstellingen is er een vraag naar jaarlijkse bestandsbepalingen. Productiemethoden dienen echter wél de natuurwaarden te respecteren en waar mogelijk te versterken. De Nederlandse regering heeft namelijk als lidstaat van de

EU verplichtingen aangaande de uitvoering van Europese richtlijnen. Het gaat daarbij met name om de Vogel- en Habitat Richtlijn (Natura 2000) en de Kader Richtlijn Water (KRW). Vanuit deze richtlijnen is een beoordeling van biologische kwaliteiten voorgeschreven waarbij in kustwateren en overgangszones bentische invertebraten zijn aangewezen als te monitoren organismen. Schelpdieren zijn daarin belangrijke sleutelsoorten. Daarom is een meerjarige monitoring aangewezen als richting gevend in de evaluatie van het gevoerde beleid om de doelstellingen van de Europese richtlijnen te verwezenlijken.

werkplan 2013

Programmanummer en titel	WOT-05 Visserijonderzoek
Projectnummer(s)	430-12080
Projectleider	dr. K. Troost
uitvoerende instellingen	CVO; IMARES
gebruiker van de resultaten	Directie Dierlijke Agroketens en Dierenwelzijn (EL&I-DAD)
contactpersoon van de gebruikersgroep	W.L.M. Schermer Voest (EL&I-DAD)

8.2 Wettelijke basis

Het monitoren van schelpdierbestanden vormt de permanente basis voor het uitvoeren van het Nederlands beleid ten aanzien van de exploitatie van schelpdieren en de bescherming van het mariene milieu. Na een uitgebreid wetenschappelijk onderzoek naar de effecten van de schelpdiervisserij in de kustwateren (EVA II: Ens et al. 2004¹⁶) en daarop volgend advies van de Raad voor de Wadden¹⁷ is het Beleidsbesluit Schelpdiervisserij 2005-2020 opgesteld. Hoofduitgangspunten van dit beleid zijn:

- Robuust beleid met toekomstperspectief;
- Verduurzaming van economische activiteiten is nodig voor het ontwikkelen van werkgelegenheid en inkomen in combinatie met een verbetering van de natuurkwaliteit van de ecosystemen (planet, people, profit);
- Vereenvoudiging van beleid en regelgeving, onder meer door het huidige ingewikkelde systeem van voedselreservering af te schaffen;
- Meer verantwoordelijkheid bij het bedrijfsleven;

Innovatie is noodzakelijk om klaar te staan voor de beleidsopgaven van de toekomst.

8.3 Doelstelling en aanpak van het onderzoek

Het beleidsmatige doel van de bestandsopnames is de beperkende maatregelen voor de visserij zoveel mogelijk toe te spitsen op natuurdoelstellingen, en om resultaten van beheersmaatregelen in

¹⁶ Ens, B.J.; Smaal, A.C.; Vlas, J. de (2004) The effects of shellfish fishery on the ecosystems of the Dutch Wadden Sea and Oosterschelde : final report on the second phase of the scientific evaluation of the Dutch shellfish fishery policy (EVA II). Wageningen : Alterra, 2004 (Alterra Rapport 1011)

¹⁷ Raad voor de Wadden (2004) "Duurzaam duurt het langst – II". Naar een nieuw schelpdiervisserijbeleid voor de Waddenzee. Advies aan de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

de tijd te kunnen volgen en evalueren. De monitoringgegevens dienen met name als basis voor het inschatten van de effecten van schelpdiervisserij op het ecosysteem, waarbij de voedselreservering voor vogels één van de voornaamste overwegingen is.

Door middel van bestandsopnamen met vaartuigen en in sommige gevallen luchtobservaties worden hoeveelheden, ruimtelijke verspreiding en samenstelling van een aantal schelpdierbestanden in de Nederlandse kustwateren en estuaria vastgelegd. Het betreft mosselbestanden (*Mytilus edulis*) en kokkelbestanden (*Cerastoderma edule*) in Waddenzee en Deltawateren en bestanden aan commercieel interessante soorten in de Nederlandse kustzone, met name de halfgeknotte strandschelp (*Spisula subtruncata*) en het mesheft, ofwel zwaardschede (*Ensis* sp.). Daarnaast wordt sinds 2011 de exotische Japanse oester (*Crassostrea gigas*) in de monitoring opgenomen. Voor het uitvoeren van een aantal onderdelen worden uit het programmabudget gespecialiseerde bedrijfsschepen ingehuurd. De overige bestandsopnamen worden uitgevoerd met schepen van de Rijksbrede Rederij.

Op grond van de resultaten van dit onderzoek worden vangstverwachtingen en visplannen voor en/of door de verschillende sectoren in de schelpdiervisserij opgesteld. Daarnaast worden vangstgegevens verzameld ter aanvulling van de bestandsopnamen en voor de evaluatie van het beleid en visplannen voor schelpdieren.

8.4 Onderdelen

8.4.1 Mosselbanken in de Waddenzee

In het voorjaar wordt vanuit de lucht gecontroleerd of de in voorgaande jaren gekarteerde mosselbanken nog aanwezig zijn. Daarbij worden ook nieuwe mosselzaadbanken gelokaliseerd. Vervolgens worden de banken te voet bezocht. Bij het bezoeken van oudere banken wordt op basis van inventarisaties uit voorgaande jaren en resultaten uit de vliegsurvey bepaald welke locaties bezocht worden. In het geval van uit de lucht gelokaliseerde nieuwe zaadbanken wordt ter plekke geverifieerd of het inderdaad om mosselen gaat. Alle bezochte banken worden ingemeten met GPS. Ook wordt ter plaatse ingeschat wat de leeftijdsopbouw van de bank is, op welk substraat de bank ligt, hoe hoog de mosselbank is, en wat de bedekkingsgraad is. Overige bijzonderheden, zoals de aanwezigheid van wieren, worden ook genoteerd. Het inmeten van mosselbanken is zeer nauw verweven met het inmeten van oesterbanken, omdat beide op dezelfde locaties voorkomen en de methodiek grotendeels dezelfde is. Dit houdt in dat bij het inmeten van een mosselbank ook gegevens betreffende aanwezige oesters worden verzameld, en vice versa. In veel gevallen kwalificeren droogvallende banken zowel als mosselbank, als ook oesterbank.

Het inmeten van de mosselbanken met GPS tijdens laagwater neemt ongeveer 2 weken in beslag. Dit wordt uitgevoerd door medewerkers van IMARES, in nauwe samenwerking met adviesbureau MarinX, mensen van de mosselsector en visserijkundig ambtenaren van het Ministerie van EL&I. Het onderzoek wordt uitgevoerd in het Nederlandse deel van de Waddenzee. Daarnaast

Met een klein bootje worden de mensen op de platen afgezet om mosselbanken in te meten (foto IMARES – Douwe van den Ende)

wordt ieder jaar nagegaan of er litorale mosselbanken zijn in de Oosterschelde. Indien dit het geval is worden ook deze mosselbanken ingemeten.

Naast het inmeten van de mosselbanken worden tijdens de hierop volgende gecombineerde mossel-kokkel-survey extra gegevens ingewonnen over verspreiding en biomassa's van mosselen in de Nederlandse estuaria en kustwateren. De monsterposities zijn vastgesteld op basis van een regelmatig grid (raster) met stratificatie. Stratificatie houdt in dat de monsterintensiteit (aantal monsters per ha) groter is in gebieden (strata) waar meer schelpdieren worden verwacht (op basis van historisch voorkomen en habitatgeschiktheid). De kokkelsurvey wordt in de volgende paragraaf nader beschreven. Daarnaast worden gegevens over het voorkomen van mosselen aangeleverd vanuit de jaarlijkse survey van schelpdieren langs de Nederlandse kust.

8.4.2 Kokkelbestanden in de estuaria

De kokkelbestandsopname wordt sinds 1990 uitgevoerd in de Oosterschelde en de Waddenzee. In de Westerschelde wordt sinds 1992 geïnventariseerd en in de Voordelta sinds 1993. Doel van deze inventarisaties is het bepalen van de voorjaarsbestanden (april – juni) in deze gebieden. In verband met de foerageermogelijkheden voor vogels in de komende winter en het beleid daarvoor worden de voorjaarsgegevens geëxtrapoléerd naar een schatting van de kokkelbestanden in het najaar (september). Naast schattingen voor het totale bestand worden ook de oogstbare biomassa's berekend.

Er wordt volgens een gestratificeerd grid bemonsterd. Dit houdt in dat in gebieden waar het voorkomen van kokkels wordt verwacht op basis van de geschiktheid van het habitat en historische voorkomens, volgens een dichter grid wordt bemonsterd. Hier liggen dus relatief meer monsterpunten per oppervlakte-eenheid. De bemonsteringen in de Waddenzee dragen bij aan de inschatting van zowel het kokkelbestand als mosselbestand. Hiertoe zijn zowel 'mosselstrata' als ook 'kokkelstrata', met respectievelijk een bepaalde verwachting voor mossel- en kokkelvoorkomen, onderscheiden.

In de Westerschelde wordt de kokkelsurvey uitgevoerd met de Schollevaar van de Rijksbrede Rederij (foto IMARES – Douwe van den Ende)

Voor het bemonsteren worden verschillende technieken gebruikt, afhankelijk van de bereikbaarheid van de te bemonsteren locaties. Een deel van de 1379 monsterpunten in de Waddenzee wordt bemonsterd met een aangepaste zuigkor, welke vanaf een gecharterd kokkelschip wordt bediend. Moeilijker bereikbare locaties in de Waddenzee, en de gehele Oosterschelde (450 punten) en Westerschelde (250 punten), worden bemonsterd met het zogeheten kokkelschepje, bediend vanaf een kleine boot. De hoogst gelegen monsterpunten in de Waddenzee worden bij laagwater te voet met een steekbuis bemonsterd.

Het veldwerk in de Westerschelde wordt uitgevoerd door medewerkers van IMARES vanaf een schip van de Rijksbrede Rederij. Het veldwerk in de Oosterschelde wordt uitgevoerd in samenwerking met ambtenaren van het Ministerie van ELI, ook vanaf een schip van de Rijksbrede Rederij. Het veldwerk in de Waddenzee vindt plaats vanaf een gecharterd kokkelvaartuig, door medewerkers van IMARES en in nauwe samenwerking met de visserijkundig ambtenaren van de Wadden unit van het Ministerie van ELI.

Bij de bemonsteringen worden naast kokkels ook overige schelpdieren geteld, en in bepaalde gevallen gewogen. Ook is informatie over het al dan niet voorkomen van oesterschelpen in de monsters goed genoteerd, wat bij zal dragen aan de oestersurvey. Naast de Waddenzee, Oosterschelde en Westerschelde worden ook gegevens over het voorkomen van kokkels (en mosselen) aangeleverd vanuit de jaarlijkse survey van schelpdieren langs de Nederlandse kust.

8.4.3 Schelpdieren langs de Nederlandse kust

Schelpdierbestanden voor de Nederlandse kust worden sinds 1993 jaarlijks gemonitord. Deze survey wordt uitgevoerd in de Nederlandse 12-mijlszone en in de Voordelta. Het doel van deze inventarisaties is het in kaart brengen van de bestanden van commercieel belangrijke soorten en het weergeven van de fluctuaties in de tijd, ten behoeve van het visserijbeleid. Het onderzoek is daarom in eerste instantie gericht op mesheften (*Ensis* sp.), de halfgeknotte strandschelp (*Spisula subtruncata*) en de kokkel (*Cerastoderma edule*). Daarnaast worden veranderingen in de samenstelling van alle schelpdieren in beeld gebracht, en wordt de opkomst van mogelijke commercieel interessante soorten gemonitord. Zo neemt bijvoorbeeld de gewone otterschelp (*Lutraria lutraria*), een potentieel interessante soort voor de visserij, sinds 2002 jaarlijks toe in aantal en biomassa.

Het team: bemanning van de Isis en Jack Perdon en Johan Jol van IMARES

Het onderzoek in de ondiepere delen van de Voordelta wordt uitgevoerd met een gecharterd kokkelvaartuig. In het resterende gebied wordt met een schip van de Rijksbrede Rederij gevist. De bemonsteringen worden uitgevoerd gedurende 9-10 weken in de maanden april – juni. Er wordt gevist met verschillende tuigen, afhankelijk van diepte en substraat: een bodemschaaf, een aangepaste zuigkor en een Van Veen happer. De monsterpunten zijn over het onderzoeksgebied verdeeld volgens een gestratificeerd grid, waarbij voor een efficiënte verdeling van de onderzoeksinspanning het gebied is verdeeld in een aantal strata: gebieden met een

verschillende kans of verwachting op het voorkomen van mesheften, strandschelpen en kokkels (met name in de Voordelta). De indeling is daarbij gebaseerd op informatie uit eerdere bestandsopnames. In strata waar veel schelpdieren worden verwacht, is een fijner grid bemonsterd dan in strata waar lage dichtheden verwacht worden. In totaal worden in de gehele Nederlandse kustzone zo'n 850 locaties bemonsterd, waarvan 200 in de Voordelta.

8.4.4 Monitoring Japanse oesters

Naast de langlopende monitoring van mosselen, kokkels en schelpdieren langs de Nederlandse kust is in 2011 ook een oestersurvey opgestart. De inventarisatie van Japanse oesters vindt plaats in de Waddenzee, Oosterschelde en Westerschelde. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen de inventarisatie van litorale en sublitorale oestervoorkomens.

De contouren van litorale oesterbanken worden ingemeten met GPS, op dezelfde wijze als voor het inmeten van mosselbanken. In de Waddenzee lopen de oester- en mosselsurvey grotendeels door elkaar en is de oestersurvey voor een groot deel afhankelijk van de mosselsurvey. In de Oosterschelde staat de oestersurvey los van de mosselsurvey, aangezien zich hier vrijwel nooit wilde litorale mosselbanken bevinden. Hier worden de meeste locaties bezocht vanaf de kant en de moeilijker bereikbare met een schip van de Rijksbrede Rederij. In het litoraal worden gericht de

locaties bezocht waarvan uit eerdere bestandsopnames, en luchtfoto's uit 2009, een oestervoorkomen bekend is. Hierbij wordt een kwalitatieve inschatting gemaakt van het aantal geassocieerde mosselen. Daarnaast wordt met behulp van de visserijkundig ambtenaren van het Ministerie van EL&I op overige locaties uitgekeken naar de vorming van nieuwe oesterbanken. Biomassa's worden bepaald door binnen oesterbanken monsters te nemen met een hydraulische happer met een bemonsterd oppervlak van 1m². Hieruit worden het aantal aanwezige oesters en hun gewicht bepaald.

De meer kwalitatieve survey in het sublitoraal van de Oosterschelde, aangevuld door een bestandsopname van mesheften (*Ensis* sp.) met de bodemschaaf (BO project Monitoring MZI effecten) lieten in 2012 zien dat er geen oesterbanken van betekenis in het sublitoraal van de Oosterschelde liggen. Daarom zal in 2013 de focus voornamelijk op het litoraal liggen, en op het karteren van enkele bekende bankjes in de Westerschelde. Voor de Waddenzee wordt aangehaakt bij de sublitorale mosselzaadsurvey die jaarlijks wordt uitgevoerd in opdracht van de PO Mosselen, door Bureau MarinX in samenwerking met IMARES. Deze bemonstering wordt uitgevoerd met een zuigkor op een 300-tal monsterlocaties verspreid door de westelijke Waddenzee. Omdat de meeste oesters in het sublitoraal voorkomen als 'strooi', dus niet in dichte riffen, is deze monstertechniek ook toepasbaar op de Japanse oester.

Met een hydraulische happer worden biomassa monsters uit oesterbanken genomen (foto IMARES; Karin Troost)

In de Westerschelde heeft het oesterbestand zich nog niet veel verder ontwikkeld dan op de harde substraten (dijkglooiingen etc.). Op een tweetal locaties hebben zich banken van bescheiden omvang ontwikkeld. De survey zal zich hier de eerste jaren vooral richten op het opsporen en karteren van de aanwezige oesterbanken. Dit zal voor het litoraal visueel gebeuren door met een schip langs de platen en slikken te varen. In de praktijk wordt dit uitgevoerd tijdens de bemonsteringen voor de kokkelsurvey. In het sublitoraal wordt willekeurig langs vaartrajecten kwalitatief bemonsterd met een sleepnet. Oestervoorkomens in het sublitoraal worden niet waarschijnlijk geacht en daarom wordt de kwalitatieve survey met sleepnet slechts beperkt toegepast.

8.5 Coördinatie

De bestandsschattingen van schelpdieren in de Nederlandse kustwateren worden gecoördineerd vanuit de IMARES afdeling Delta te Yerseke. Hier worden de vereiste vergunningen aangevraagd, scheepstijd aangevraagd bij diverse partijen, en jaarlijks een monsterprogramma en vaarplanning vastgesteld en voorbereidingen getroffen. De coördinatie houdt verder in: het regelen van voldoende opstappers met een goede achtergrond om de bemonsteringen kwalitatief goed uit te kunnen voeren. Naast vaste medewerkers van IMARES wordt ook gebruik gemaakt van mensen uit de mosselsector en van het Ministerie van EL&I. Over het algemeen zijn dit mensen die jaarlijks terugkeren in de surveys en die veel kennis van de betreffende gebieden hebben. Voor coördinatie van het inmeten van litorale banken in de Waddenzee (mosselsurvey en oestersurvey) wordt een extern adviesbureau met jarenlange ervaring, MarinX, ingehuurd. MarinX is verantwoordelijk voor het opstellen van een monsterplan, het regelen van de opstappers, en de algehele coördinatie aan boord tijdens het inmeten van de litorale banken. Ook voert MarinX de jaarlijks vliegsurvey uit ten behoeve van het karteren van de litorale banken. Vergunningen, het intekenen en reconstrueren van de mosselbanken en oesterbanken, alsmede rapportage, worden door IMARES gedaan.

8.6 Kennisverspreiding en Communicatie

De bestandsschattingen, en inschattingen van bevisbare hoeveelheden, worden rechtstreeks gedeeld met schelpdiervissers via de producentenorganisaties. Daarnaast wordt deze partijen bij gereedkomen de jaarlijkse rapportage toegezonden. De jaarlijkse rapportages worden verzonden aan een uiteenlopende groep belanghebbenden naast de opdrachtgever, waaronder bibliotheken van wetenschappelijke instituten en universiteiten.

De Ministers van Denemarken, Duitsland en Nederland hebben in de Trilaterale Gouvernemente Conference te Esbjerg in 1991 besloten om samen te werken bij wetenschappelijk onderzoek en monitoring aangaande het Waddenzee gebied. Het Trilaterale Monitoring and Assessment Programma (TMAP) is ontwikkeld vanuit dat besluit. Dit programma vereist een monitoring van de commerciële schelpdierbestanden kokkels, mosselen oesters en in het bijzonder de monitoring van het areaal en de locatie van mosselbanken en de leeftijdsopbouw van het mosselbestand. Ook wordt informatie aangeleverd over de visserij op alle schelpdieren in het gebied. De monitorings programma's voor mosselen en kokkels van IMARES voorzien in deze informatie aangaande deze nationale verplichting voor mosselen en kokkels. Resultaten uit de oestersurvey die in 2011 wordt opgestart zullen voldoen aan de vraag ten aanzien van Japanse oesters.

Verder worden periodiek bijdragen geleverd aan de [Quality Status Reports](#) (QSR). Daarin worden de conclusies van de meetresultaten van [TMAP](#) neergelegd.

8.7 Producten

Alle schelpdiersurveys resulteren in kaarten met verspreidingsgegevens, welke voor kennisverspreiding worden opgenomen in jaarlijkse rapportages. Alle verzamelde gegevens worden opgeslagen in een centrale database, van waaruit data snel en accuraat op te vragen zijn. Met de jaarlijkse resultaten worden de lopende tijdreeksen aangevuld, welke een belangrijk gereedschap zijn voor beleidsadvies en het inschatten van natuur-effecten van visserij.

De volgende rapporten zullen jaarlijks opgeleverd worden:

- Het mosselbestand en het areaal aan mosselbanken op de droogvallende platen in de Waddenzee in het voorjaar van [jaartal];
- Het kokkelbestand in de Nederlandse kustwateren in [jaartal];
- Schelpdieren in de Nederlandse kustwateren in [jaartal];
- Het oesterbestand in de Nederlandse kustwateren in [jaartal].
- Up to date houden van het handboek bestandsopnamen schelpdieren WOT

Voor de mosselbanken in de Waddenzee en de oesterbanken in Waddenzee en Delta wateren, wordt jaarlijks een kaart met contouren bijgewerkt met de nieuwste resultaten van het inmeten. De gegevens worden op aanvraag geleverd aan TMAP en vormen een bijdrage voor de Quality Status Reports.

8.8 Samenwerking

Binnen dit programma wordt nauw samengewerkt met medewerkers van het ministerie van ELI. Dit betreft in de Waddenzee mensen van de Waddenunit en in de Ooster- en Westerschelde betreft dit vooral de visserijkundig ambtenaren. Ook worden schepen van de Rijksbrede Rederij en hun bemanning ingezet in met name de Ooster- en Westerschelde alsmede de Nederlandse kustzone. Afstemming over deze samenwerking vindt periodiek plaats.

Daarnaast wordt in belangrijke mate samengewerkt met adviesbureau MarinX. MarinX wordt niet alleen ingehuurd voor de coördinatie van het inmeten van de litorale mosselbanken in de Waddenzee, maar voert naast IMARES zelfstandig verscheidene mosselzaadsurveys uit. Informatie uit deze surveys wordt gedeeld en draagt bij aan het opstellen van de jaarlijkse monsterplannen voor de surveys van met name mosselen maar ook Japanse oesters.

Mosselkwekers voeren in het najaar vaak zelfstandig een survey uit, in samenwerking met bureau MarinX. Informatie uit deze survey wordt via MarinX met IMARES gedeeld, en de resultaten verwerkt in de kaarten met mosselbankcontouren.

8.9 Begroting

	startdatum	1 jan 2013
	einddatum	31 dec 2013
Financiering (€)		
exclusief BTW	Projectbudget (programmaged)	500,759
	Cofinanciering (derden)	
	cofinancierende partij	
Raming kosten (€)		
	<i>schaal 1-6</i>	2,880
	<i>schaal 7-9</i>	229,229
	<i>schaal 10-11</i>	61,000
Personele kosten (dagen x tarief)	<i>schaal 12</i>	10,800
	<i>schaal 13-14</i>	
	<i>schaal 15+</i>	
	som personele kosten	304,009
	<i>Reiskosten</i>	6,000
	<i>materiële kosten</i>	29,750
Omschrijving overige kosten	<i>overige kosten (huur vaartuigen)</i>	161,000
	som overige kosten	196,750
Totaal		500,759

8.10 English summary

project title: Monitoring shellfish stocks (project number 430-12080)

justification: The policy for the management of shellfish stocks in Dutch coastal marine waters is presently based on an integration of fishery-related and ecological objectives. Major elements of management are closed areas, catch quotas and considerations on nutrition needs for birds. Fishing of mussels in tidal areas is only permitted when at least 2000 ha¹⁸ of mussel beds are present. Furthermore, management of the bivalve stocks in the Wadden Sea takes into account the agreements of the Trilateral Governmental Conference on the Protection of the Wadden Sea¹⁹.

project: The major elements of the programme are an assessment of littoral cockles in the Wadden Sea and Delta area, a quantitative inventory of littoral blue mussel beds in the Wadden Sea and Oosterschelde estuary. Stock assessment of the American jackknife, *Spisula subtruncata*, cockles and European otter clams in the Dutch coastal zone. The sampling programme started in 2011 to make an inventory of Japanese oyster (*Crassostrea gigas*), an invasive species fast expanding in the Dutch estuaries, will be continued. The assessments and inventories of shellfish will be carried out through surveys in the different areas using research vessels and charters.

The North Sea survey also monitors other benthos species and is part of a time series which indicates considerable changes in the benthic fauna over the period the survey has been carried out.

results and products: Data collection through surveys; reports with analyses of survey data; maintenance of data base; support to web sites.

¹⁸ A ha (hectare) is equivalent to 10,000 square meters

¹⁹ Denmark, Germany and the Netherlands

9 Recreatieve visserij

9.1 Kennisbehoefte

Tot voor kort waren maar weinig gegevens beschikbaar in Nederland over de omvang van de vangsten van de recreatieve visserij op zee en/of de binnenwateren. De recreatieve visserij vindt voornamelijk plaats met hengels vanaf de kant of vanaf bootjes. In de meeste landen is een licentie vereist om op zee te mogen vissen, in Nederland is dit niet het geval.

De minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I) heeft besloten het gebruik van vaste vistuigen door recreatieve vissers vanaf 1 januari 2011 in alle zee- en kustwateren te

verbieden. De Tweede Kamer heeft de minister echter verzocht het verbod op het recreatief vissen met staand want te heroverwegen. Hierop is gedeputeerde Hollenga van de provincie Groningen gevraagd naar mogelijkheden te zoeken voor het op beperkte schaal recreatief vissen met staand want langs de Nederlandse kust. Sinds kort (december 2011 kustwateren en juli 2012 visserijzone) is het onder voorwaarden weer toegestaan om op kleinere schaal vanaf de kant recreatief te vissen met vaste vistuigen (staand want). In tegenstelling tot de recreatieve hengelaars moeten de recreatieve vissers met vaste vistuigen in de kustwateren (Waddenzee, Oosterschelde, Westerschelde, Nederlands deel Dollard en Eems) en in de visserijzone langs de Noordzee kust zich verplicht laten registreren bij de gemeente.

Het huidige landelijke Recreatieve Visserij Programma was dan ook tot 2012 alleen afgestemd op recreatieve vissers in binnenwateren en zee- of kustwateren die gebruik maken van een of meerdere hengels. In 2013 zal het Recreatieve Visserij Programma moeten worden uitgebreid om ook inzicht te krijgen in de vangsten van de staan want vissers.

Kabeljauw is één van de soorten waarop recreatief wordt gevestigd. De commerciële visserij op kabeljauw is in de afgelopen jaren sterk aan banden gelegd. Voor de recreatieve visserij gelden deze beperkingen niet. Daarom is het aandeel van de recreatieve visserij op kabeljauw relatief belangrijker geworden als onderdeel van de totale visserijdruk op kabeljauw. Om de omvang van de recreatieve visserij op zee in Nederland te bepalen is in 2010 een onderzoeksprogramma opgestart.

Aal is een geliefde sportvis in Nederland en wordt hoofdzakelijk in binnenwateren gevangen met een groot aantal vistuigen. Naar schatting werd in de afgelopen jaren ongeveer een kwart van de jaarlijkse aalvangst door sportvissers gevangen. Met ingang van 2009 is een meeneemverbod van kracht voor sportvissers die aal vangen. Dit wil echter nog niet zeggen dat alle aal die recreatief gevangen wordt ook wordt teruggezet. Voor het maken van een toestandsbeoordeling van aal zijn gegevens nodig over de omvang van totale vangst van aal, ook van de recreatieve visserij. De toestandsbeoordeling van aal maakt onderdeel uit van het Europese herstelplan voor aal.

Vanaf 2013 zal Nederland ook moeten rapporteren over de recreatieve vangsten van haaien en roggen. Het zal dus van belang zijn om in 2013 uit te zoeken of het huidige Recreatieve Visserij Programma geschikt is voor het verzamelen van vangstgegevens van haaien en roggen.

werkplan 2013

Programmanummer en titel	WOT-05 Visserijonderzoek
Projectnummer(s)	430-12160
Projectleider	dr. M. de Graaf
uitvoerende instellingen	CVO; IMARES
gebruiker van de resultaten	Directie Dierlijke Agroketens en Dierenwelzijn (EL&I-DAD)
contactpersoon van de gebruikersgroep	ir. S. Vonk (EL&I-DAD)

9.2 Wettelijke basis

De DCF verplicht de Lidstaten tot het verzamelen van gegevens over de omvang van de vangsten in de recreatieve visserij op aal, kabeljauw en haaien en roggen (2013). Het verzamelen van deze gegevens voor aal is ook een onderdeel van het aalherstelplan.

NLD heeft voor de bemonstering van de recreatieve visserij in 2009 een derogatie bij de EC aangevraagd. Deze is echter niet geaccepteerd en de EC heeft NLD gesommeerd om al in 2009 een aanvang te maken met de bemonstering van de recreatieve visserij. In opdracht van EL&I is hiermee eind 2009 een aanvang gemaakt.

9.3 Doelstelling en aanpak van het onderzoek

In dit programmaonderdeel wordt een schatting gemaakt van de recreatieve vangst van kabeljauw en haaien en roggen in de Noordzee en aal in binnenwateren en de kustwateren. In 2010 heeft Sportvisserij Nederland dit project medegefinancierd (€30.000) en samen met DLO het eerste pilot onderzoeksprogramma ontworpen om de participatie, inspanning, vangsten en uitgavenpatronen van recreatieve vissers op een betrouwbare en accurate manier in kaart te brengen. Het programma bestaat uit drie onderdelen. Een *Screening Survey* om te bepalen hoeveel Nederlandse recreatieve vissers er zijn. Vervolgens zijn uit deze survey een aantal recreatieve vissers geselecteerd om deel te nemen aan een *Diary Survey*. De Screening Survey heeft plaatsgevonden in december 2009. Tussen maart 2010 en februari 2011 werden door 2000 recreatieve vissers gedetailleerde informatie verzameld over de vistrips die ze uitvoeren. Het laatste onderdeel is het veldwerk. Op een aantal punten worden vangsten van recreatieve vissers genoteerd.

In 2011 is het programma voor de tweede keer uitgevoerd, dit maal zonder medefinanciering van Sportvisserij NL. De Screening Survey heeft plaats gevonden in december 2011 en sinds maart 2012 wordt door 2500 recreatieve vissers informatie verzameld over de uitgevoerde vistrips. In 2012 is ook een uitgebreider veldprogramma van start gegaan in samenwerking met door IMARES getrainde recreatieve vissers.

9.4 Onderdelen

Het recreatieve visserij programma bestaat uit een aantal verschillende onderdelen. In onderstaande tabel is een weergegeven hoe de verschillende onderdelen van het recreatieve visserijprogramma zijn verdeeld over de jaren.

Overzicht verdeling onderdelen Recreatieve Visserij over de periode 2009-2016.

	Jaar							
Onderdeel	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Screening Survey (online)								
Diary Survey (online)								
Veldwerk (hengel)								
Internationale coördinatie								
Veldwerk (netten)*								
Screening Survey (RDD)								

*afhankelijk van beschikbare budget

9.4.1 Screening Survey

In december 2009 en 2011 is een Screening Survey onder de Nederlandse bevolking (50.000 huishoudens) uitgevoerd om vast te stellen, hoeveel Nederlanders deelnemen aan de recreatieve visserij op zee. Een Screening Survey is noodzakelijk wegens het ontbreken van een licentie systeem voor recreatieve vissers. De online Screening Survey wordt uitgevoerd in samenwerking met TNS

NIPO als onderdeel van de maandelijkse omnibus enquête. De Screening Survey geeft tevens informatie over de demografische samenstelling van de recreatieve vissers, het gebruikte vistuig, een grove indicatie van aantal trips (fanatisme) en of er gevestigd is op de binnenwateren, kustwateren of beide. Een tweede belangrijke taak van de Screening Survey is het in kaart brengen van een groep recreatieve vissers die bereid is mee te werken aan de tweede fase van het programma, de Diary Survey. De volgende Screening Survey staat gepland voor december 2013.

Het uitvoeren van een Screening Survey gebruikmakend van de geregistreerde huishoudens in de database van TNS NIPO is een uiterst goedkope en efficiënte methode. Er kleeft echter één nadeel aan deze methode, is het visgedrag van huishoudens in de database van TNS NIPO representatief voor het visgedrag van de gemiddelde Nederlander? Normaal gesproken wordt een Screening Survey uitgevoerd via een random telefonische enquête onder de gehele bevolking. Deze methode is echter een orde van grote duurder dan de huidige methode ontwikkeld in samenwerking met TNS NIPO. De ICES Working Group on Recreational Fisheries Surveys (WGRFS) adviseerde Nederland echter om eenmalig vast te stellen of de gebruikte methode dezelfde resultaten oplevert als een random telefonische enquête (Random Digit Dialling, RDD). De kosten van een beperkte (1000 huishoudens) random telefoon survey (RDD) bedragen ongeveer €20,000. De survey wordt in 2013 uitgevoerd.

9.4.2 Diary survey

In februari 2010 en 2012 zijn respectievelijk 2000 en 2500 recreatieve vissers geselecteerd om gedurende 12 maanden informatie te verstrekken over de aard en de omvang van hun vangsten. In 2010 is ook aanvullende informatie verkregen over motivatie en uitgavenpatroon.

Aan het huidige logboekprogramma doen zowel zoet- als zoutwatervissers mee zodat informatie wordt verkregen over belangrijke soorten als kabeljauw en aal. Het huidige programma voldoet grotendeels aan de DCF eisen voor aal en kabeljauw.

In 2013 zal moeten worden gekeken of het huidige programma ook geschikt is om betrouwbare schattingen te maken van de vangsten van haaien en roggen door recreatieve vissers. Het vissen op deze soorten wordt gedaan door een kleine groep gespecialiseerde vissers. Dit vereist mogelijk een andere aanpak. Hetzelfde geldt voor de recreatieve nettenvisserij in de kustwateren en visserijzone (zie 9.4.3).

9.4.3 Recreatieve nettenvisserij (nieuw)

Het gebruik van staand want door recreatieve vissers is, onder voorwaarden, weer toegestaan in de visserijzone (Staatscourant 13781, 6 juli 2012) en kustwateren (Staatscourant 22268, 12 december 2011). Deze vissers dienen zich bij de gemeente te laten registreren. Via de gemeenten kan worden vastgesteld hoeveel recreatieve staand want vissers er zijn. Hopelijk kunnen via de gemeenten de recreatieve vissers worden benaderd om deel te nemen aan een logboekprogramma.

De bemonstering van de nettenvisserij is niet opgenomen in het huidige Nationaal Programma dat NLD in het kader van de DCF uitvoert. Dit programma loopt tot en met 2013. Voorgesteld wordt om de recreatieve nettenvisserij in 2014 in het werkplan op te nemen. Dit in verband met de mogelijkheid

hengelaar met driekante steek en pijp aan waterkant, naast hem tonnetje en schepnet, achter hem vrouw. N. Woestenburg (Westfries Museum)

om deze activiteit vanaf 2014 op te nemen in de DCMAP. In 2013 kan nagedacht worden hoe deze bemonstering vorm te geven.

9.4.4 Veldwerk

Door middel van waarnemers in het veld is informatie verzameld over de soortensamenstelling en de lengtefrequentieverdeling van de gevangen vis. Tijdens de voorlopige analyse van de logboekgegevens blijkt dat de lengte van de vissen slecht wordt gemeten (vaak afgerond op 0 of 5). Ook lijkt er een aanzienlijk verschil te liggen tussen de gemiddelde lengte van meegenomen vis in de logboeken en de gemiddelde lengte van meegenomen vis gemeten tijdens het veldwerk. De vissen gemeten tijdens het beperkte veldwerk in 2010 zijn beduidend kleiner. Tijdens de PGRFS in 2011 is dit probleem uitgebreid besproken. De PGRFS raadt aan om voor een schatting van onttrokken vis in tonnen, gebruik te maken van de aantallen vis uit de Diary Survey maar om de gemiddelde lengte was te stellen door het bemonsteren van vangsten recreatieve vissers in het veld. In 2012 is een uitgebreider veldwerk programma opgezet en uitgevoerd in samenwerking met de door IMARES getrainde vrijwilligers. In 2013 zullen de resultaten van dit veldwerkprogramma worden geanalyseerd.

9.4.5 Internationale coördinatie

De internationale samenwerking is nog in een pril stadium. Omdat de bemonstering van de recreatieve visserij ook in andere EU lidstaten verplicht is, zijn in verschillende landen soortgelijke bemonsteringen gestart. De omstandigheden, waaronder de recreatieve visserij is toegestaan verschillen echter tussen de landen en er zijn verschillen in registratie en administratie. Er is dus noodgedwongen een grote diversiteit in de bemonsteringen tussen de landen. ICES heeft een Working Group on Recreational Fisheries Surveys ([WGRFS](#), voorheen [PGRFS](#)) opgericht om expertise over de bemonstering van recreatieve visserij uit te wisselen.

9.5 Kennisverspreiding en Communicatie

Op nationaal niveau is er regelmatig overleg met Sportvisserij Nederland en het Ministerie van EL&I over de voortgang van het project. Op internationaal niveau is er jaarlijkse internationaal overleg en presentatie van de voortgang van het werk tijdens ICES WGRFS. Verder zijn publicaties in (populair wetenschappelijke) tijdschriften (*Visonair*, *Beet*) en presentaties voor het Platform Zeevisserij, Vissennetwerk en jaarlijks congres van Sportvisserij Nederland gepland.

9.6 Producten

- Database
- CVO Rapport
- Deelname en verslag WGRFS
- Wetenschappelijk artikel
- Populair wetenschappelijke artikelen in samenwerking met Sportvisserij Nederland
- Voorlichting van de sector en publiek over de activiteiten en de resultaten van het onderzoek in de vakpers en de websites van IMARES en CVO.
- Bijdrage aan de rapportage van EL&I naar de EU over 2010 (Report of Activities)
- Bijdrage aan de planning voor 2013 van EL&I naar de EU
- Uitvoeren en rapportage van RDD survey

9.7 Samenwerking

In 2010 heeft Sportvisserij Nederland een financiële bijdrage geleverd aan het Recreatieve Visserij Project en samen met wetenschappelijk personeel van IMARES een onderzoeksprogramma ontworpen om de participatie, inspanning, vangsten en uitgavenpatronen van recreatieve vissers op een betrouwbare en accurate manier in kaart te brengen. Sportvisserij Nederland heeft aangegeven bereid te zijn eenzelfde bedrag ter beschikking te stellen voor toekomstig vergelijkbaar onderzoek mits de frequentie van de surveys niet hoger is dan eens in de drie (of meer) jaar.

In 2012 is naast Sportvisserij Nederland ook samengewerkt met de websites www.topvissers.nl en www.vangstenregistratie.nl. Via deze websites zijn extra (500) deelnemers gevonden voor het logboekprogramma en zijn de vrijwilligers gevonden voor het veldwerkprogramma in 2012.

9.8 Begroting

	startdatum	1 jan 2013
	einddatum	31 dec 2013
Financiering (€)		
exclusief BTW	Projectbudget (programmaged)	130,900
	Cofinanciering (derden)	
	cofinancierende partij	
Raming kosten (€)		
	<i>schaal 1-6</i>	
	<i>schaal 7-9</i>	6,160
	<i>schaal 10-11</i>	43,240
Personele kosten (dagen x tarief)	<i>schaal 12</i>	
	<i>schaal 13-14</i>	
	<i>schaal 15+</i>	
	som personele kosten	49,400
	<i>Reiskosten</i>	2,500
Omschrijving overige kosten	<i>materiële kosten</i>	15,000
	<i>overige kosten (deels sparen)</i>	64,000
	som overige kosten	81,500
Totaal		130,900

9.9 English summary

project title: Recreational fisheries (project number 430-12160)

justification: Sampling of recreational fisheries is an obligation lay down in EU legislation. The present sampling programmes is anticipating on the DCF requirement to provide annual estimates of recreational catches of cod, eel, salmon and sharks in the North Sea.

project: The Netherlands has concentrated its project towards estimating cod- and eel catches in the recreational fishery. However, the present set up of the project provides also estimates for other marine and freshwater species. The present project has a two year cycle. Because there is no licence system for anglers, an online screening survey is carried out among 50.000 households in 2011 to identify the population of recreational anglers. Consequently a subset of the identified anglers are selected to cooperate with a 12 month diary survey in 2012. The diary survey provides more detailed information on catches. The study is complemented by an observer programme on the fishing sites. This cycle is repeated in 2013.

results and products: Data base with information on recreational fisheries. Report with analyses of data and estimate of recreational catches of cod (and other marine/freshwater species) in the Netherlands.

10 Programma management WOT-05 Visserijonderzoek

10.1 Argumentatie

Het wettelijk visserijonderzoek, dat in dit programma wordt uitgevoerd, wordt gecoördineerd door het Centrum voor Visserijonderzoek (CVO). De coördinatie van het programma is ondergebracht in dit project.

Een deel van de coördinerende activiteiten heeft betrekking op de DCF en de voorbereiding voor DCMAP. In 2010 heeft EL&I bij de EC een Nationaal Programma (NP) voor de periode 2011-2013 ingediend met daarin een onderzoeksprogramma voor de komende drie jaar dat NLD in het kader van de DCF gaat uitvoeren. Het

biologische deel van het NP wordt in het WOT programma visserij uitgevoerd. De resultaten worden jaarlijks gerapporteerd in een Annual Report met daarin de activiteiten vermeld die in het voorgaande jaar zijn uitgevoerd. EL&I heeft het CVO gevraagd om bij te dragen aan de DCF programmering en rapportage.

werkplan 2013

Programmanummer en titel	WOT-05 Visserijonderzoek
Projectnummer(s)	430-12150
Projectleider	drs. F.A. van Beek
uitvoerende instellingen	CVO; IMARES
gebruiker van de resultaten	Directie Dierlijke Agroketens en Dierenwelzijn (EL&I-DAD)
contactpersoon van de gebruikersgroep	drs. C.J.M Verbogt (EL&I-DAD)

10.2 Wettelijke basis

Er is geen wettelijke basis voor dit programma onderdeel. Het management van het WOT programma kan worden gekenmerkt als ondersteunende WOT.

10.3 Projectbeschrijving

De belangrijkste werkzaamheden in dit project houden in het, in samenwerking met EL&I, vertalen van de wettelijk taken in een jaarlijks onderzoeksprogramma, het opstellen van een Nationaal Programma voor de EC in samenwerking met EL&I en het LEI en het aansturen van het onderzoek dat in dit programma wordt uitgevoerd. Andere elementen van dit project zijn de jaarlijkse rapportages over de inhoudelijke en financiële voortgang van de programma's, de nationale en internationale coördinatie van de onderzoeksprogrammering, de financiële bewaking van uitputting van de beschikbare middelen en de aansturing van de projectleiders. Tevens zijn de algemene voorlichting en kennisverspreiding van de producten van het programma (Websites) in dit project ondergebracht. Het project bestaat uit de volgende onderdelen:

10.4 Onderdelen

10.4.1 Management van programma WOT-05 Visserijonderzoek

In overleg met de Adviescommissies en het Opdrachtgeveroverleg van dit programma wordt voor 2014 een werkplan opgesteld met een bijbehorende begroting. Tevens wordt een jaarrapportage over 2012 met een daarbij horende financiële verantwoording gemaakt.

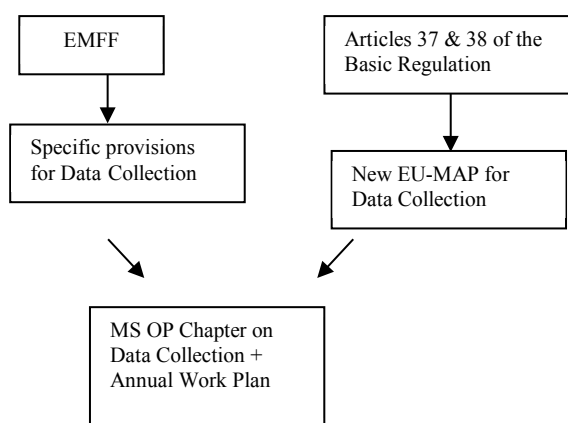
Leiding wordt geven aan de uitvoering van het werkplan 2013 door middel van het bewaken van de voortgang en kwaliteit van de werkzaamheden evenals het bewaken van de besteding van de programmagelden.

De programmaleiding onderhoudt intensieve contacten met EL&I via de onderzoekscoördinator van EL&I-DAD en de Adviescommissies van het programma. Ook worden contacten onderhouden met de projectleiders (dagelijks) het management van IMARES (maandelijks) en Wageningen UR (halfjaar) over de voortgang en voortzetting van het programma.

10.4.2 Management van de EU data collectie (DCF en DCMAP)

Met ingang van 2014 wordt de DCF vervangen door een nieuw meerjarig data collection programma (DCMAP²⁰). Dit heeft een aantal consequenties voor de uitvoering en aansturing van dit project. De DCMAP is opgenomen in de EMFF en bestrijkt de periode 2014-2020. Voor deze periode moet NLD in 2013 een Operationeel Programma opstellen. Dit programma bestrijkt meerdere activiteiten die NLD in het kader van de visserij uitvoert zoals visserijcontrole, biologische en economische dataverzameling en te ontwikkelen onderzoeksprojecten. Voor dit programma is in de EMFF voor iedere LS een budget gereserveerd. Het nationale Operational Programma wordt aangestuurd door EL&I. Bovendien moet voor de uitvoering van DCMAP jaarlijks een werkplan worden ingediend alsmede een voortgangsrapportage van het voorafgaande jaar. In 2013 zal een bijdrage worden geleverd aan het Operationeel Programma in de vorm van een hoofdstuk over dataverzameling. Bovendien zal een werkplan voor 2014 (Annual Work Programme) worden geschreven en een begroting worden gemaakt. De inhoud van dit werkplan moet conform de DCMAP zien en worden gecoördineerd met andere Lidstaten.

In het kader van de DCF wordt een bijdrage gegeven aan het Annual Report over de uitvoering van het NP 2012. Dit rapport wordt opgesteld t.b.v. de EC. De bijdrage bevat een rapportage over de werkzaamheden die in 2012 zijn uitgevoerd evenals een uitgebreide financiële verantwoording van deze werkzaamheden.

structuur van DCMAP (2014-2020)

10.4.2.1 Regionale Coördinatie Meetings

Ten behoeve van de internationale coördinatie van het onderzoek dat wordt uitgevoerd in het kader van de DCF organiseert de EC Regionale Coördinatie Meetings (RCM). Naast de onderlinge afstemming van het onderzoek dat in de LS wordt uitgevoerd worden initiatieven geïnitieerd die moeten leiden tot een verbetering van de efficiëntie en kwaliteit van het onderzoek.

Het te coördineren programma voor 2014 is gebaseerd op de DCMAP waarin een grotere rol voor internationale coördinatie is weggelegd dan voorheen in de DCMAP. In 2013 en 2014 is Frans van Beek (CVO) voorzitter van de RCM Noordzee and East Atlantic. De verwachting is dat de RCM zal worden uitgebouwd tot een Regionale Coördinatie Groep met een uitbreiding van taken. Het voorzitterschap en de grotere rol van de RCM vereist een hogere inzet vanuit dit programma dan voorheen. De rol en het mandaat van de RCM zal in 2014 worden aangepast aan de nieuwe DCMAP.

²⁰ DCMAP: Data collection Multi Annual Framework 2014-2020 is de opvolger van de DCF

De meetings vinden meestal plaats eind september, begin oktober en worden bijgewoond door de Nationale Correspondent vergezeld van nationale experts. NLD participeert in de RCM Noordzee and East Atlantic, de RCM voor de North Atlantic en de RCM voor gebieden buiten de Europese wateren. In verband met het tot stand brengen van een geheel nieuw programma in een nieuwe kaderstructuur is het mogelijk dat een aantal RCMs twee vergaderingen zullen hebben.

De internationale coördinatie van de kwaliteitsborging biologische bemonstering wordt gedaan door ICES Planning Group on Commercial Catch, Discards and Biological Sampling. Een bijdrage hieraan is begroot in het project Marktbemonstering zeevisserij.

10.5 Kennisverspreiding en Communicatie

10.5.1.1 Websites

Informatie over het onderzoek dat in dit WOT programma wordt uitgevoerd en andere onderzoek dat DLO voor EL&I uitvoert is op www.kennisonline.wur.nl en te vinden. De website bevat elektronische versies van de werkplannen en voortgangsrapportage. Ook zijn daar de rapporten die in het kader van dit programma verschijnen daar te downloaden.

Daarnaast wordt via de website van het CVO, (www.cvo.wur.nl), informatie verstrekt aan het publiek over het onderzoek dat in dit programma wordt uitgevoerd. Tevens kunnen van deze websites onderzoeksresultaten worden gedownload. De website van het CVO wordt in 2013 vernieuwd.

Het onderhoud van de inhoud van deze websites is in dit project ondergebracht.

10.6 Producten

- WOT Werkplan voor 2014
- WOT Jaarverslag 2012
- Hoofdstuk over dataverzameling in Operationeel Programma 2014-2020
- DCMAP: Annual Workplan NLD 2014
- DCF: Annual Report of 2012
- Management review CVO
- Overleg met EL&I (Adviescommissie, Opdrachtgeveroverleg), projectleiders, IMARES en Wageningen UR over het programma;
- Deelname en verslag van RCM;
- Beheer en onderhoud van de websites van CVO en KennisOnline;

10.7 Samenwerking

Ten behoeve van de invulling van het onderzoeksprogramma wordt met de Adviescommissie en Opdrachtgeveroverleg samengewerkt evenals met de onderzoekscoördinator van EL&I-DAD. Binnen de RCMs wordt met de overige LS afspraken gemaakt om te komen tot internationale coördinatie van het onderzoek. In een aantal gevallen worden deze afspraken gemaakt in bilaterale meetings tussen LS. Via ICES wordt met buitenlandse onderzoeksinstituten samenwerkt om m.b.t. de planning internationale onderzoeksactiviteiten (werkgroepen, advisering, coördinatie onderzoek). Met betrekking tot de activiteiten die worden uitgevoerd voor KennisOnline wordt met DLO-centraal samengewerkt.

10.8 Begroting

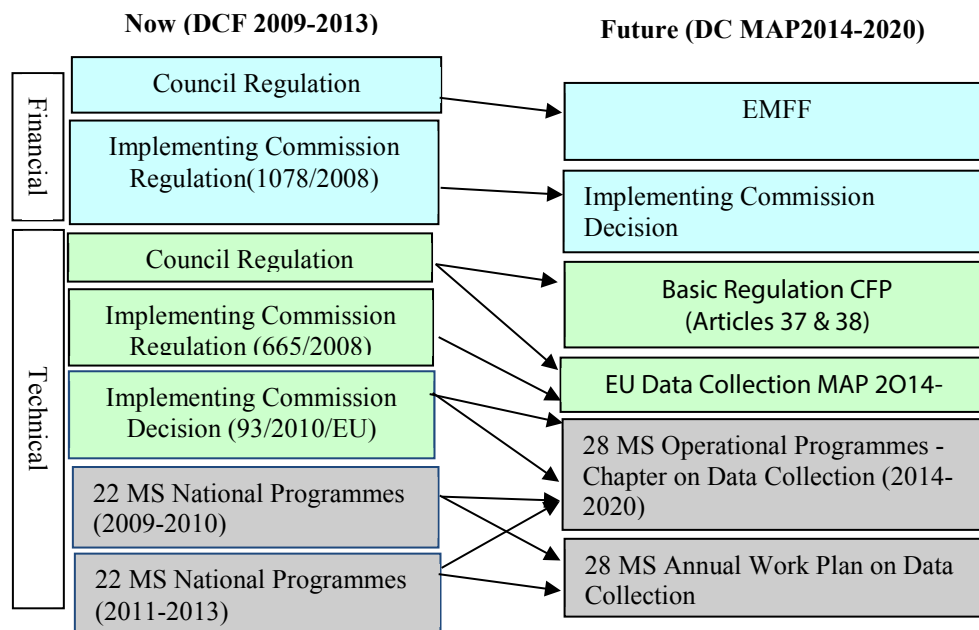
	startdatum	1 jan 2013
	einddatum	31 dec 2013
Financiering (€)		
exclusief BTW	Projectbudget (programmaged)	215,204
	Cofinanciering (derden)	
	cofinancierende partij	
Raming kosten (€)		
	<i>schaal 1-6</i>	2,400
	<i>schaal 7-9</i>	3,080
	<i>schaal 10-11</i>	85,164
Personele kosten (dagen x tarief)	<i>schaal 12</i>	8,400
	<i>schaal 13-14</i>	105,860
	<i>schaal 15+</i>	
	som personele kosten	204,904
	<i>Reiskosten</i>	10,300
Omschrijving overige kosten	<i>materiële kosten</i>	
	<i>overige kosten</i>	
	som overige kosten	10,300
Totaal		215,204

10.9 English summary

project title: Programme management WOT-05 Fisheries Research (project number 430-12150)

project: The project includes all co-ordination activities which are carried out in WOT programme 05 and the WOT-unit: Centre of Fisheries Research. These include the planning, reporting and management of the programme. Also support is given to the management of the DCF activities and the preparation of the DCMAP in the Netherlands. Further, the dissemination of information on the programme and the presentation of the programme results to the public through websites is included in this project.

results and products: Planning of research activities and progress reports. National and international coordination.

11 Vrije ruimte

11.1 Argumentatie

De vrije ruimte van het programma is bedoeld als financiële buffer voor het oplossen van knelpunten van EL&I, die zich in de loop van 2013 kunnen voordoen. Dat houdt in dat de onderdelen in dit project pas in de loop van 2013 zullen worden vastgesteld.

11.2 Wettelijke basis

Er is geen wettelijke basis voor dit programma onderdeel. In de richtlijnen voor het opzetten van WOT programma's wordt gevraagd rekening te houden met 5-10% van het onderzoeksbudget te reserveren voor de vrije ruimte.

werkplan 2013

Programmanummer en titel	WOT-05 Visserijonderzoek
Projectnummer(s)	430-12170
Projectleider	drs. F.A. van Beek
uitvoerende instellingen	CVO; IMARES
gebruiker van de resultaten	Directie Dierlijke Agroketens en Dierenwelzijn (EL&I-DAD)
contactpersoon van de gebruikersgroep	drs. C.J.M. Verbogt (EL&I-DAD)

11.3 Projectbeschrijving

De vrije ruimte wordt als afzonderlijk project beheerd. De onderdelen in die hierin worden ondergebracht zijn echter inhoudelijk echter vaak verwant aan de overige projecten.

11.4 Onderdelen

In de vrije ruimte is 100 K€ gereserveerd voor 2013. De besteding zal gedurende 2013 in overleg met EL&I worden ingevuld.

De activiteiten in het onderdeel 'Toetsing nieuwe aquatische soorten voor aquacultuur' zijn de afgelopen beperkt geweest en zullen in de vrije ruimte worden uitgevoerd.

11.4.1 Toetsing nieuwe aquatische soorten voor aquacultuur

Om welzijnsredenen mogen in Nederland niet alle vissoorten gehouden worden voor productiedoeleinden. Welke soorten toegestaan zijn en procedures voor nieuw toe te laten soorten staan beschreven in nationale regelgeving. Voor het toelaten van nieuwe vissoorten op de lijst voor productie te houden dieren is een tijdelijke ontheffing voor viskwekers nodig. Deze wordt verkregen na een toetsingsprocedure (brief van de minister van het voormalige Ministerie van LNV aan het Productschap Vis) die in dit programma wordt uitgevoerd.

De procedure houdt in dat een kweker vooraf informatie geeft over het kweekstelsel en de te houden vissoort. De Minister van EL&I oordeelt (mede op basis van een advies van IMARES) of de aanvraag voldoende onderbouwd is en verleent daarna al dan niet de gevraagde ontheffing. Tijdens de ontheffingsperiode dient de kweker een compleet welzijnsdossier aan te leggen. De verzamelde informatie tijdens de experimenteerfase wordt in een audit beoordeeld. Een onafhankelijke deskundigencommissie beoordeelt vervolgens het dossier en het auditrapport conform het RDA advies. Bij goedkeuring komt de soort op de lijst van voor productie te houden dieren. Bij een negatief besluit en na het verstrijken van de ontheffingstermijn dient de kweek van de betreffende soort te worden stopgezet.

11.5 Begroting

	startdatum	1 jan 2013
	einddatum	31 dec 2013
Financiering (€)		
exclusief BTW	Projectbudget (programmageld)	100,000
	Cofinanciering (derden)	
	cofinancierende partij	
Raming kosten (€)		
	<i>schaal 1-6</i>	
	<i>schaal 7-9</i>	
	<i>schaal 10-11</i>	
Personele kosten (dagen x tarief)	<i>schaal 12</i>	
	<i>schaal 13-14</i>	
	<i>schaal 15+</i>	
	som personele kosten	
	<i>Reiskosten</i>	
	<i>materiële kosten</i>	
Omschrijving overige kosten	<i>overige kosten niet gespecificeerd</i>	100,000
	som overige kosten	100,000
Totaal		100,000

11.6 English summary

project title: Undefined activities (project number 406-3-12170)

justification: A small part of the programme budget is held in reserve and is not allocated to projects in advance of the budget year. This budget will be used, to address some larger *ad hoc* requests by the Ministry during the year.

project: No projects will be proposed in advance of the management year. A reservation has been made for ad hoc evaluation of requests for starting aquaculture on new species.

results and products: Cannot be defined in advance of the year.